

Vennasrahvaste riigipead kl. Mustamäe
askerajal.

Foto A. Lellep.

№ 15/16

1 0 3 4

50 senti

Eluaitse Elu

Soovitame
kõrgeväärtuslikku

piima ja
piimasaadusi

eriti
hiljuti müügilelastud
uudissorte

**Punase
lehma
piima.**

Rammus täispiim
Rasvaprotsent alati üle 3,5
ja

**kultuurhappe
piima.**

Pastöriseeritud täispiimast
puhta piimahappe kultuuriga
valmistatud
rammus hapupiim.

Alati saadaval tuntud hea-
duses
kohvi-, vahu- ja hapu-
koor.

P. K.
ESTONIA
TALLINNA KESKMEIEREI

Jakobsoni t. 14, tel. 305-18.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu pea-
staabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide,
telefon 451-94.

Tegev toimetaja kapten A. Treufeldt,
telefon ametis 451-89,
kodus 466-60.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.
Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tamata ja tagasisaatmiseks markimata
käskkirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti
ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/3 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kaalu- ja hinnad: 1 lehekülj
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 15/16

1984

SISUKORD:

R. Berendsen: Tööstuse ja kaubanduse
tähtsus kodukaitstes.

A. P.: Põllumajanduskultuuri keskkoh-
t. — PKL — EKL.

— Soome presidendi P. E. Svinhufvudi
kõneldused.

— Võru linn 150-aastane.

— Filmikaameraga laskevõistlustele.

H. V.: Laskurite suurpäevad.

A. B.: Eesti-Soome maavõistlus.

V. K.: Põhjamaade pealinnade vaheline
laskevõistlus.

V. K.: Eesti laskurite suurvõit.

J. Aia: Mõned ratsasõidu uuest koolist.

H. Nahkur: Lennupommid.

— Maailmasõja võitis Ameerika jala-
vägi Argonnides.

E. Lg.: Lembitu võitles sakslastega Ote-
paäl...

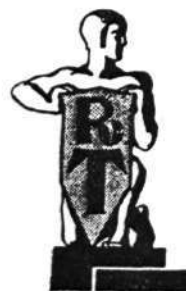
M. K.: Eeskujude tähtsust.

— Muljeid suurpäevilt.

Mari Kull: Sulle, mu kodu! Luuletus
ja noodid.

V. K.: Vilsandi.

E. A.: Mõõdalastud juhused.

VÄÄRT-
METALLASJADE JA
MÄRKIDE TEHAS

Roman
Tavast

Meie valmistame võist-
lemata headuses

auhindu
kingitusesemeid
ja märke

hõbedast, kullast
ja muist metallest.

TALLINN,
V. Roosikranisi 6.
Telef. 452-79.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 15/16

Tallinnas, reedel, 31. augustil 1934

X aastakäik

Tööstuse ja kaubanduse tähtsus kodukaitstes

V Eesti näitus-messi puhul «Kaitse Kodu!» le kirjutanud Kaubandus-tööstuskoja nõunik R. BERENDSEN

Riigi- ja kodukaitseks tuleb rakendada töösse kõik tegurid. Ekslik on arvamine, nagu oleks kodukaitseks sellest küllalt, kui mehed, kes suudavad kanda relva, kriitilisel silmapilgul astuvad välja vaenuliste jõudude tagasitõrjumiseks. Kodukaitse nõuab veel palju muud; ta nõuab peale inimmaterjaali veel väga mitmesugust varustust, ilma milleta vahvamgi kodukaitsja ei suuda oma ülesannet täita edukalt.

Seepärast on ka kõigi riikide kaitsekorraldusis antud väga tähtis koht varustuse soetamisele. Varustus peab olema mitte üksi relvade ja laskemoona näol, vaid ka riide, jalanõude, toiduainete, mitmesuguste tööriistade ja abinõude näol. Kui kodu on hädaohus, siis on vaja paljugi, mida vast harilikul ajal harilik kodanik ei oskagi ette kujutada. On hea, kui oma kodumaa tööstus suudab ja jõuab anda vajalist varustust! Võõrale abile lootma jääda on eriti raske. Seda nägime endi vabadussõja puhul, kui pidime võõrsilt vedama veriseid sineleid ja kuivatatud kartuleid, kuna oma tööstus, mille saaduste tagavarad suur maailmasõda oli laastanud ja saksa okupatsioonivõimud vedanud välja, tarvilisel määral kõike, mida paratamatult oli vaja, ei jõudnud anda.

Katsumisaegadeks peavad kodanikud olema valmis relvadega, samuti ka tööstus oma valmistustega.

Kodumaa tööstus on meie iseseisvuse jooksul palju arenenud. Mida meile varemalt kõik välismailt sisse ei veetud, alates riidematerjaalist ja lõpetades puulookadega! Oli arvamine, et eesti tööstus ei suuda rahuldada ja täita kaitseväge tellimisi. 15-aastane töö ja tegevus on aga näidanud, et need arvamusel olid põhjalikult ekslikud. Kes tänapäev jälgib meie tööstuse valmistusi, see peab tunnistama, et meie tööstus võib paljudel aladel auga seista suurmaade tööstuste kõrval, kuna tema valmistused ei jää kvaliteedilt maha paljude teiste maade tööstusvalmistustest. Kui 7. novembril 1931. a. pandi maksma välismaa kaupade sisseveo kitsendused, nii et tarvitajaskond oli sunnitud rohkem kodumaa saaduste ja valmistustega rahuldama oma nõudeid, siis avaldati nii mõnelki poolt kartust, kas meie tööstus suudab rahuldada kõiki nõudmisi. Tänapäev võime kinnitada, et meie tööstus on oma ülesandega tulnud toime. Muidugi tuleb paratamatult ka

välismaa tooteid vedada sisse, kuna iga üksiku tööstusharu ellukutumine väikeses Eestis ennast ei õigustaks. Aga peaaegu kõiki tähtsamaid artikleid võime valmistada oma kodus, oma tööstuses, oma tööstustega, see on tähtsaim ja selle üle peaks iga õige eesti kodanik rõõmustama.

Tööstuse kõrval on kaubandusel meie rahvamajanduses ja ka kodukaitses väga tähtis koht. Kaubandus ise küll otsekohe ei produtseeri väärtusi, aga ta levitab tööstussaadusi tarvitajate keskel, varustab meie turgu nende ainete ja esemetega, mida ei valmistata kodumaal, vaid mis kaugeilt mailt ja merede tagant tuleb vedada sisse. Kaubandus elustab rahvusvahelist läbikäimist; ta on üks neist mõjureist, mis riikide vahel sõlmatakse kauba-, konsulaar- ja julgeolekulepingud. Ja kui vabadussõja puhul kord kaua oodatud Inglise abi jõudis päralt, siis oli see peamiselt tingitud kaubanduslikest eeldusist: kui Inglise riik poleks olnud kaubanduslikult huvitatud Eestist ja Balti merest, oleks ta vaevalt oma sõjajõude saatnud meile abiks. Ilusate silmadest pärast ei valata verd ega raisata suuri varandusi, vähemalt mitte riikide elus.

Pealegi annab kaubandus tollide ja muude maksude näol riigikassale suurimat sissetulekut, mis omakord võimaldab riigivõimul korraldada aja- ja otstarbekohast riigi- ning kodukaitsset. Raha on kaitseasjanduses tugevaim relv, ja kes seda annab, see on vääriiline teiste tõsiste kodukaitsjate hulgas. Iga rahvamajanduses kasulik liige on ühtlasi kodukaitses, kas otseselt või kaudselt, tõsine toetaja.

Meie tööstus ja kaubandus demonstreerib näitusmessi näol 1.—10. septembrini oma saavutusi ja võimeid. Näitus-mess on töösturite ja kaupmeeste esinemine kõigi kodanike ees. See on töösturite suurparaad. Olgu sel hea kordaminek ja olgu kodumaa tööstusel ning kaubandusel ka tulevikus hea edu, et selle edu tõttu võiks süveneda ja areneda meie kodukaitses! Kes löövad meiega ühes ja meid toetavad, need on meie sõbrad ja liitlased. Seda on meie tööstus ja kaubandus ikka olnud ja on selleks ka tulevikuski, sest ka nemad teavad, et tõsise kodukindlustuseta ei või olla rahulikke edenemist ja arenemist meie tööstusel ja kaubandusel.

„PÄEVALEHT“ on erakondadest rippumatu, levinuim ja loetavaim päevaleht Eestis. Suurim ning kasulikum kuulutamise leht.

„LASTE RÕÕM“ — loetavaim lasteajakiri.

Suurimad ning täielisimad
raamatu- ja kirjutusmaterjaalide kauplused,
kirjanduse- ja paberilaod Eestis.

Täielisim **GRAAFIKATÖÖSTUS.**

Trükikoda. Litograafia. Tsinkograafia. Köitekoda.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS.

Tallinn — Eesti, Pikk tän. 2, oma majas.

AUG. TANSERI

*Fototarvete ladu ja
fotolaboratoorium.*

*Vene tän. 7. Tel. 430-98.
TALLINNAS.*

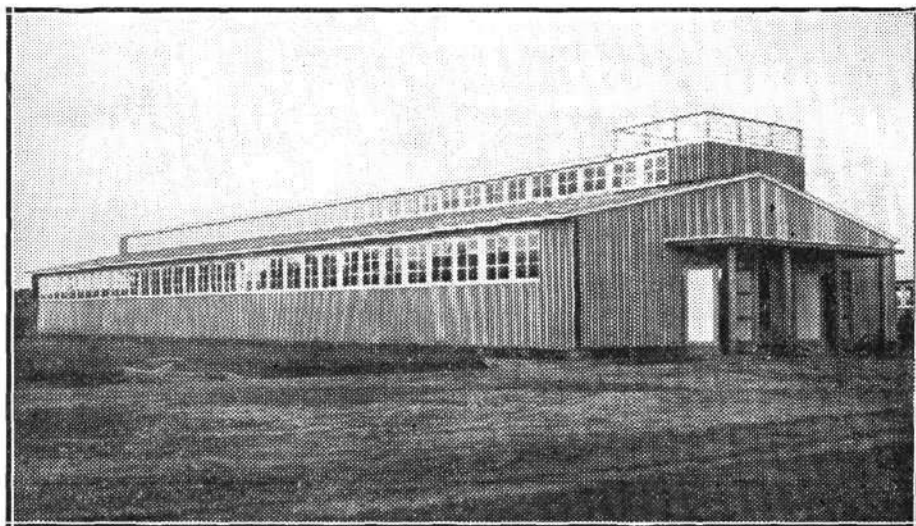
Pilte näitusevälja avamiselt. Paremalt: põllutööminister N. Talts avab näitusevälja. Pahemal: avamispidustustest osavõtjad

Põllumajanduskultuuri keskkohht

Eesti Põllumeeste Selts Tartus 64 a. keses ja 50. näituse korraldamisel

1. märtsil 1870. a. asutati Tartus Eesti Põllumeeste Selts. See oli esimene põllumeeste organisatsioon, kuna teised põllumeeste seltsid asusid Pärnus, Võrus ja Viljandis. Põllumeeste seltside asutamine langeb ajajärku, kus põllumajandusele hakati pühendama suuremat tähelepanu ja kus eesti põllumeeste töö hakkas juba kandma vilja, mida võidi hinnata. Tartu-, Viljandi- ja Pärnumaa olid põllukultuuris teistest maanurkadest ees. Loomulikult tärkasid siin ka mõtted põllukultuuri süvendamiseks, pealegi kus võitlus sakslaste vastu ja põllumajandus olid alad, millega saadi end kõige enam teha iseseisvaks. Põhja-Eesti oli põllumajanduslikult Lõuna-Eestist taga ja seal arenes põllumajanduskultuur ka järgnevail aastail aeglasemalt. Põllumajanduse kaudu saadi suuremat hoogu ka vaimuelu ala-

desse ja seepärast näemegi edaspidi, kuidas põllumeeste seltsid hakkavad osa mängima mitte üksi põllumajanduse seisukohalt, vaid nad saavad kogu eestluse isetegevuse lavadeks. Põllumajanduskultuuri

Uus tööstushoone

varjukatte all võimaldus ajada kõiki „Eesti asju“. Eriti suur töö tehti näituste kaudu. Enne eestlaste poolt asutatavaid põllumeeste seltse pidasid näitusi ainult saksa seltsid. Neil näitusil esinesid ka eesti talupidajad oma väljapanekutega. Kuigi eestlaste väljapanekud ei olnud silmapaistvad, said teised põllupidajad, kes näitusil ei esinenud, sealt siiski rahvuslikku vaimustust. Kuid see oli võõras vaim, mis kandis saksa seltside poolt korraldatud näitusi. Asutatud põllumeeste seltsid tegid endale ülesandeks hakata korraldama põllumajandus- ja käsitöönäitusi, kus oleksid esitatud eestlaste tööd. Seepärast näemegi kuus aastat pärast Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi asutamise juba esimest eesti näitust Nuustakul. Sellele õnnes-

on jõutud tänavu ajajärguni, kus Tartu Põllumeeste Selts korraldas oma juubelinäituse — 50-da põllumajandus-, tööstus- ja käsitöönäituse.

*

64 aastat on möödunud ajast, kui Tartus asutati põllumeeste oma organisatsioon. Väike ja vaene, mis pidi arvestama 13-rublalist ülejääki, mida saadi esimesest näitusest. Selle aja kestes on sama selts kutsunud ellu majanduslikke ettevõtteid, kuid ka ise enda nimel loonud vaimseid ja varalisi väärtusi. Nüüd on põllumeeste seltsil uus näitusplats (kuna vana jäi kitsaks ja praegu kergib sinna eluhooneid). Seltsil on oma kool ja koolitalu. Vahi põllutöökool on leidnud tunnustust üle riigi; aianduskool on ainulaadne. Vahi

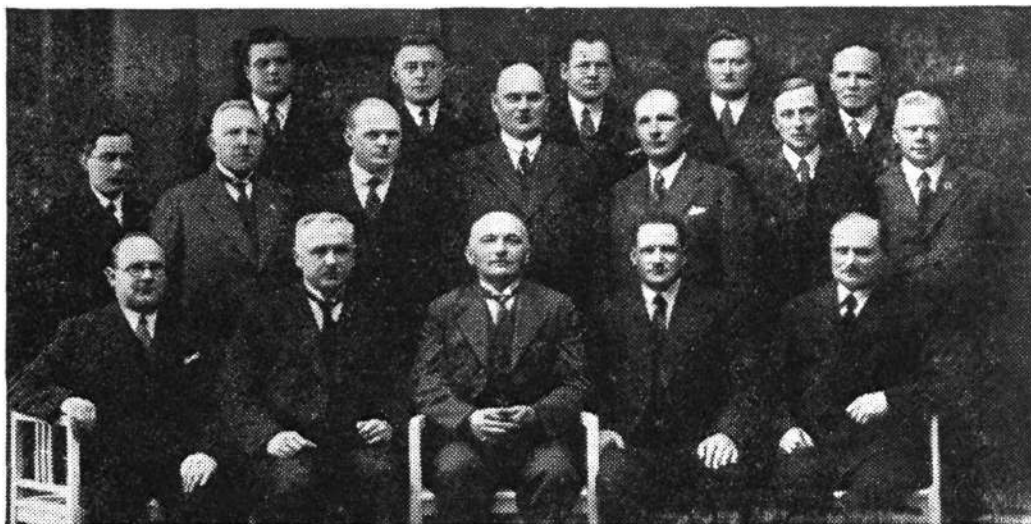
koolitalu on kujundatud katsetaluks ja seal arendatakse põllumajanduse kõiki harusid. Aast-aastalt on ehitatud uusi hooneid ja riigivalitsuse kaasabil laiendatud kooli maa-ala.

Kuid põllumeeste seltsi töö ei ole piirunud üksi koolidega, vaid selts hoolitseb põllukultuuri eest ka tegelike põllumeeste hulgas. Nii korraldatakse igal aastal Vahi koolide juures kursused: aianduse, karjamajanduse, tsementtööde jne. alal. Kursusist on niivõrd palju osavõtjaid, et Vahi

kooli suured ruumid ei ole suutnud kõiki soovijaid võtta vastu. Kuid ka põllumajanduspoliitikale ei ole unustatud juhtimast tähelepanu. Nii on põllumeeste selts algatanud põllumajandussaaduste turustamise korraldusküsimusi, põllutöölise ja nende elamute ehitusküsimusi j. t.

Viimase aja suuremaks ettevõtteks jääb seltsile kahtlemata veel näitusvälja rajamine ja väljaehitamine. Kui kõike seda tööd ja varandust, mis seal on tehtud ja sisse paigutatud, arvestada rahasse, on uue näitusplatsi väärtus 25—30 miljonit senti. Selts ei ole ise seda raha välja annud, vaid riik on vastu tulnud ja annud maa ja osa ehitusmaterjaali soodustatud võimalusil. Kuid seltsil on siiski läinud mitu miljonit raha uue näitusvälja sisse. Seda on selts suutnud koguda vaid seetõttu, et on osatud leida kõlapind seltsi ja seltskonna vahel. Praegu on põllumeeste selts üks nendest vanemal ajal ellukutsutud seltsidest, kus elu keeb endise hooga. Ja kui nüüd asjatundjad hindavad seltsi uut näitusplatsi ja selle ehitusi balti riikides parimaiks, siis ei ole sellega tahetud öelda midagi muud, kui seda, et põllumeeste seltsi töö seisab veel ees.

A. P.

Tartu näituse üldjuhatus ja tööstuse toimkond

tunud katsele järgnevad teised näitused. Sakslased töötavad neil näitusil kaasa, kuid neljandama näituse ajal on sakslased juba täiesti jäänud eemale. Taoliselt algab puht-eesti näituste ajajärk ja näitused võtavad järjest hoogu: suurenevad väljapanekult ja külalastate arvult. 1897. a. astub Tartu Põllumeeste Seltsi etteotsa J. Tõnisson, kes loob näitusile uue süsteemi ja korralduse. Ühtlasi seotakse näitustega rahvuspoliitika selle kõigi aladega. Nüüd koondatakse näituste juure juba rahvusliku eneseväljendamise mõte. Uhkusega korraldavad eestlased näitusi ja viivad need suure hooga läbi. Rahvast tuleb Tartu kokku üle maa, seal peetavad kõned ja vaimustus on rahvuslik ja tikub end avaldama nii, et seda märkavad juba võimukandidad. Põllumeeste seltsi tegevus laieneb mitmesse haru, sest põllumeeste seltsist kasvavad ühistegelised rahaasutused, majandusühisused, maaparandusorganisatsioonid j. t. Selts ise on saanud mõjurikkaks ja ühtlasi ka majanduslikult jõukaimaks, sest organiseeritud eestlaste majanduslikud ettevõtted koondavad eestlaste kapitale endi ümber.

Näitus korraldatakse näituse järele. Vahele jäävad ainult maailmasõja ja vabadussõja aastad. Seega

PKL — EKL

Järjekordne armas külastus Eesti kaitseliidule on uhkete puna-valgete värvide maalt — Poolast. Esmaspäeval 27. augustil ütles major Hiioob piirimaleva pealikuna tere-tulemast Poola Küttide ülemale kolonel Marjan Frydrych'ile ja tema saatjatele — Poola Küttide peaintendantile major Beze g'ile ja Küttide Grodno ringkonna ülemale kapten Szymura'le. On rõõmustav ja armas, et kol. Frydrych, viibides Riias rahvusvahelistel laskevõistlustel, eemalviibimist oma kodumaast veel sellega on pikendanud, et ta on sõitnud esitluskülastusele Eesti kaitseliidu ülemale, kes on ühtlasi ka vanim ja kogenuim meie naabruskonna riikide vabatahtlike omakaitse organisatsioonide juhtidest.

Kolonel Rusin, keda me korduvate kokkupuudete järele olime õppinud austama Poola Küttide ülemana ja kelle isikus Eesti ja Poola põimunud olid mitme sidemega, on juba mõni aeg tagasi saanud veel vastutusrikkama rakenduse. Tema järelkäija sel väarikal, Eestile nii lähedasel tunduval postil, ongi meie tänane külaline.

Kuna kolonel Frydrych astub esmakordselt Eesti pinnale, tahame meie sõprusmeele täie otsekohesusega temale kinnitada, kui kooskõlaline ja hea vahekord meil on kujunenud meie vennasorganisatsiooniga Poolas — Küttide Liiduga.

See on väga eriline tunne, mis tekib meeste vahel, kel on üks ja sama mõtlemiskäik ja ideaal oma igapäevase töö kõrval, oma isikliku eluga rõõbiti hoida kogu aeg silm erk ja üks käsi relva küljes, kodumaa olemasolule saatuslikuks osutada võiva silmapilgu puhuks. Siit tekib kõigepealt nende tuhandete talupoegade, tööliste ja haritlaste, kellest peamiselt moodustuvad meie kaadrid, vahel, nii siin- kui sealpool, teatud solidaarsuse seos. Eesti kaitseliidu ja Poola Küttide Liidu senist elavat suhtlemist võib iseloomustada juba peaaegu pideva kontaktina, kus sõbralik lähedais on võimaldanud vastastikust toetamist elamustega ja töökogemustega. Sellel pinnal aga on kasvanud sõprustunne mõlema maa kaitse vabatahtliku organisatsiooni vahel, mis on hõõgnud ka laiemale meie üksustest, nii et üldse vahe Eesti ja Poola, vahe kahe maa, kahe vere ja kahe mõtlemise vahel aastate kestes on vähenenud...

Selle sõprussümpaatia üheks aluseks on auväärus, mis lahutamatu on poola rahvuslikust isiksusest ja sellega koos kaikinud läbi poola vaheldusrikka ajaloo sajangute. Üllas rahvuslik meel, läbipõimimine oma isamaa saatusega, rütüellikkus nii oma sõprade kui vaenlaste vastu — seda kõike tunnustame ja tervitame Poola rahva juures. Poola — see on iseseisvuse ja rahva iseteadvuse sümbol! Me teame, kui pinev ülesehitustöö käib selle nimel juba teist aastakümnet meie sõp-

Poola Küttide Liidu peakomendant kolonel MARJAN FRYDRYCH

rade isamaa taasülesehitusel. See paelub meid veel, kui me poolakate juures, kellega puutume kokku, leiame mitte ainult konventsionaalselt äärmiselt laitmatu, vaid ka seesmisest otsesusest kantud ja tõeliselt tundeelamusile põhjendatud käsitelu ja sõbraliku tooni.

On kahju, et seekordne külastus on juhtunud vahejärgule meie kaitseliidu tööperioodide vahel. Nii on meie külalistel võimalus ainult väga lühida pilguga tutvuda Eesti omakaitse tegevusega. Loodame, et meil on veel juhuseid, kus me kol. Frydrych'it saame viia oma töö keskele, esitada temale meie malevat, malevkonda ja üksust, naiskodukaitse naise töökätt, noorkotka ergast valmisolekut ja kodutütre heledat silmavaadet.

Seniks aga, ja selleks korraks, osutame meie armsatele külalistele vastuvõtuks meie täit sõprust!

SOOME PRESIDENDI P. E. SVINHUFVUDI KÜLASKÄIK

KA EESTI RAHVAS ARMASTAB UKKO PEKKAT

18. augustil s. a. külastas Eestit oma mitteametlikul külaskäigul meie vennasrahva — Soome — esimene kodanik, president P. E. Svinhufvud. „Ukko Pekka“ saabus Tallinna 18. augusti õhtul Soome loot-sivalitsuse laeval „Valvojal“. Päeval oli valitsenud merel kuni 8-palline tuul, mis kihutas mere tugevasti lainetama. Lained loopisid „Valvojat“ tugevasti ja avamerel löid alatasa üle laevalae. President oma saatjaskonnaga oli sunnitud minema üles komandosil-lale, et mitte lasta end leotada merevees. Vaatamata reisivintsutustele oli president Tallinna saabudes ikka,

*

Ülal: Soome president P. E. Svinhufvud tänab väikesi kodutütreid lill-
lede eest

*

All: President sammub aukompanii eest mööda riigivanema K. Pätsi ja kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri saatel

*

nagu alati, heatujuline ja naeratelev. Torm merel ei olnud suutnud peletada naeratust tema heasüdamlikult näolt.

President pidi saabuma Tallinna sadamasse kell 6 õhtul. Juba pool tundi enne seda oli sadam täidetud uudishimulisi pealinlasist, kes olid tulnud vaatama populaarset vennasrahva riigipead tema saabumisel. Ei lepitud sadamasillal seismisega, kuhu politseinikud tõmbasid ette köied, mis olid millegipärast värskelt õlitatud, vaid kõik Kaupmehe silla läheduses seisvad hiidlaste ja saarlaste puuveopurjekad olid okupeeritud.

Väikesed purjekad istusid inimeste koorma all hirmuäratavalt sügavalt vees. Üldse võis sadamasse kogunenud rahvahulka hinnata kaugelt üle 5000. Sadamas seisvad laevad olid pandud lipuehtesse, nii et sadam otse kirendas mitmevärvilistest lippudest. Ka kõige väiksemail veesõidukeil ja jahtklubihoonel ees seisvail jahtidel lehvisid soome ja eesti lipud.

Kaupmehe silla vasakpoolse kai ääre oli jäetud koht „Valvoja“ randumiseks, mida tähistasid soome ja

eesti lipud. Kaks mereväelast ootas, et laeva kinnitada kai külge. Kohal oli aukompanii Kalevi üksikust ja laväe pataljonist ja kaitseministeeriumi orkester.

Kella kuueks selgus, et „Valvoja“ hilineb tormi tõttu umbes tunni võrra. Rahvas seda kuuldes ei lahkunud sadamast, vaid ootas kannatlikult. Ootamisaja lühendamiseks vaadeldi laevu ja tehti salaja suitsu, mis tavaliselt sadama piirkonnas on keeldud. Aukompanii ladus püssid hakki, orkester paigutas oma läikivad pillid sadamasillale hunnikusse ning sõdurid lasti rahva hulka jalutama.

Mõni minut pärast kella 7 libises „Valvoja“ nagu valge luik sadamasuust sisse. Aukompanii on valvel, orkester mängib „Porilaste marssi“ ja rahvahulk lehvitab, seistes paljaspäi. Laeval võib silmata P. E. Svinhufvudi mehiste, tugevat kuju, käsi sõjamehelikult tõstetud kübara ääre. Laev randub, trepp asetatakse laevalt sillale ja riigivanem K. Päts koos ülemjuhataja kindral J. Laidoneriga astub pardale. President astub talle vastu ja kaks riigipead surub teineteisel südamikult kätt. Järgnevad tervitused saatjaskonna vahel, ja Ukko Pekka, saadetuna hümnihelidest, astub Eesti pinnale. Esimese tervituse toob talle linnavalitsuse nimel linnanõunik J. Teimann. Presidentile läheneb kaks väikest kodutütar kollasetutiliselt vormimütsides, ulatades talle põllulilli ja kimbu valgeid roose. President tänab väikesi südamikult kätthpidi ja paljastab pea väikeste daamide ees. Ta on liigutatud, paitab neid käega õlale. Siis sammub ta tervitusmarssi helidel riigivanema ja ülemjuhataja saatel aukompanii eest mööda teda ootavasse riigivanema autosse. Auto sõites läbi rahvamurru kuulub tugevaid „elagu!“ hüüdeid ja rahvas lehvitab kübaraid. Veel teeääril, kust auto sõidab läbi, kuulub võimsaid elaguhüüdeid sellele sümpaatsele, tugevale ja mehisele vennasrahva esimesele kodanikule, kes meilgi on väga populaarne.

Auto sõitis läbi lipuehtes linna Kadrioru lossi, kuhu president jäi korterisse kogu oma külaskäigu aja. Õh-

President Mustamäe laskerajal jutlemas Eesti laskurliidu esimehe minister O. Sternbeckiga. Nende taga kaitseliidu peastaabi ülem kolonel J. Maide

tul kella 8 ajal oli külaliste auks õhtusöök, kust võtsid osa peale riigivanema valitsusliikmed ja teised kõrge-
mad võimukandjad. Õhtusöök möödus ülevas meeleolus.

Kella 10 ajal laulis Tallinna Meestelaulu Seltsi koor presidentile serenaadi. Umbes sajapealine koor seisis lossi esisel paljastatud päil ja tõrvikute valgusel. President oma saatjaskonnaga ilmus rõdule. Kuulanud laulut, tänas ta lauljaid soojalt, öeldes sulaselge eesti keeles: „Suur tänu!“ Rahvas, keda oli kogunenud murruna lossi esisele, hüüdis lakkamatult: „Elagu president!“ ja „Elagu Ukko Pekka!“ President tänas veel kord kõiki ja lahkus sõbraliku käeviipega rõdult. Koor suundus lossiesiselt Kadrioru pargi sügavusse ja laulis seal, rahva tungival palvel, mõned laulud. Siis heideti tõrvikud hunnikusse ja põletati ühise tuliriidana.

Pühapäeva hommikul oli Kadrioru lossis kodune eine. Pärast seda sõitis president koos riigivanemaga Mustamäe lasketiirule, kus parajasti käis üleriiklik kaitseliidu laskevõistlus. Sinna olid varemalt jõudnud külalisi vastu võtma kaitseväge ülemjuhataja kindral J. Laidoner, kaitseminister P. Lill, teedeminister O. Sternbeck ja rida kõrgemaid kaitseliidu juhte. President, kes tunneb lasketiiru juba oma eelmisest külaskäigust, silmitses huviga vahepeal tehtud täiendusi. Ta avaldas arvamist, et meie laskespordi arenemine on leidnud õige suuna ja seetõttu seisab tal ees suur tulevik. Hoolega jälgis ta meie küttide pingutamist ja tegi asjatundlikke märkusi nähtu kohta. President ise on hea laskur ja harjutab kavakindlalt. Tema kodus, Kultarantas, on tal seatud sisse eeskujulik laskerada, kus ta vabal ajal harjutab intensiivselt. Soome kaitseliidus on ta veltveebli auastmes ja eeskujulikemaid kaitseliitlasi. Tänavuaastasil vanade klassi laskevõistlusil tuli ta soome meistriks hea tagajärjega.

Presidenti tarvis oli pandud valmis püss ja laotatud maha vaip. Loodeti, et president ka seekord teeb

President oma saatjate keskel „Valvoja“ pardal laeva randumise silmapilgul

oma lasud, kuid ta loobus. Ta arvas, et pidurõivais see asi ei sobi. Laskmine peab sündima ikka vastavas riietuses.

Laskerajal viibiti tund aega. Vahepeal oli naiskodukaitse katnud laua laskeraja maja rõdule. Laud oli kaetud lihtsa toiduga: võileibade, piima ja morsiga. President ja riigivanem paluti lauda. Lauas istudes vesteldi meie kalastus- ja jahiolude üle. President imestas, et meil on vähe vähke ja arvas, et meil võiks vähikasvatust edukalt arendada ja vähke eksporteerida põhjamaadele, ka Soome.

Laskerajalt lahkudes soovis president veel head edu Eesti laskespordile ja avaldas tõsist kiitust meie kaitseliidu laskurite pere püüdlikkuse kohta.

President ja riigivanem einetamas Mustamäe laskeraja maja rõdul

Nüüd siirduti lühikesele automatkale Rannamõisa, kust avaneb ilus vaade vanale Tallinnale. President imeteles väga meie pealinna maalilist siluetti ja ütles, et see jääb talle kauaks meele.

Automatkalt sõideti läbi linna Kadrioru lossi, kus kella 1 ajal oli pidulik lossiesise auvahtkonna vahetus. President ühes riigivanemaga jälgisid seda tseremoniat lossi aknast.

Kell 2 sõideti Viimsisse — lõunasöögile ülemjuhataja kindral J. Laidoneri juure. Siia tõid tervitusi presidentile noorkotkad, keda oli kogunenud 150 ümber, ühes 25-mehelise šavipillide orkestriga. Orkester, mis on meil üks omapärasemaid, tekitas presidentile lõbusa meeleolu. Alustati hümniga ja Porilaste marsiga ja lõpuks lasti lõbusaid lugusid. Toimus ka tervitusparaad, mille vana president võttis vastu, tervitades noori hüüdega: „Terve, pojat!“ Vastuseks hüüdsid poisid mürisevalt: „Olge tervitatud, härra president!“ Ülem-

juhataja talu teenijate väikesed tütreid olid rõivastatud rahvusrõivaisse ja ulatasid presidentile lilli.

Pärast lõunasööki tulid president, riigivanem ja külalised parki, kus noorkotkad näitasid mitmesuguseid mängu ja tegid omavahelisi võistlusi.

President lahkus Viimsist kell 5. Maanteel seisid noorkotkad auvahtidena ja andsid au oma tervituskombe kohaselt.

Kella ½7 ajal jõudsid president ja riigivanem staadionile, kus peeti parajasti Eesti-Soome maavõistlust. Neid võeti vastu hünni ja tervitusmarsiga. Riigipead vaatlesid võistlusi ¾ tundi ja nende lahkudes saatis neid rahva tormiline käteplagin. Loobiti õhku peakatteid, mida meil muidu näeb õige harva.

Kell 8 oli vastuvõtt Soome saatkonnas, kus piduperemeheks oli president ise. Kutsutuid oli 25, eesotsas riigivanemaga ja ministritega.

Esmaspäeva hommikupoolse päeva veetis president Kadrioru lossis, vesteldes riigivanemaga. Kella 1 sõideti lõunale Kose-Lükatile riigivanema tallu. Lõunasöök kestis peaaegu kella 4-ni. Sealt algas tagasisõit, mis esialgse kava järgi oli ette nähtud kell 5. Et aga president ruttas Helsingisse õhtusele valitsuse koosolekule, toimus ärasõit pool tundi varem.

Lahkumine sündis vaikselt, ilma suurema tseremooniata. Liigutust ja suurt isiklikku sõprust väljendas pikk käepigistus kahe riigipea vahel. President asus „Valvoja“ pardale, trossid vabastati ja saadetuna hünni helidest libises valge laev sadamast Soome lahe vahuseile voogudele. Pikkamööda valgus laiali 4000-pealine rahvahulk, kes oli tulnud saatma koduteele vennasriigi esimest kodanikku.

Võru linn 150-aastane

Märkmeid Võru asutamisaajast ja noorusaegadest

19. augustil pühitses Võru linn oma 150-aasta juubelit. Olles Eesti veneaegsete linnade peres nooremaks liikmeks puudub Võrul küll säärane kuulsusrikas minevik, nagu on seda mitmel teisel linnal, kes elanud läbi orduaja kui ka Rootsi, Daani ja Poola valitsused. Aga sellele vaatamata pakub Võru asutamine ja linna noorusaeg mõndki huvitavat, mida allpool 150. aastapäeva puhul lähemalt vaatleme.

Kui 1775. aastal 7. nov. kubermangude korralduse seadus maksma pandi, tekkis valitsusel tarvidus kubermangusid ümber korraldada, sest need osutusid territoriaalselt liig suurteks, olles takistavaks teguriks kohaliku administratiivaparaadi kindlamale ja edukamale tegevusele. 1782. a. 3. dets. andiski keisrinna Katarina II valitsevale senatile käskkirja, milles käskis Riia kubermangus läbi viia 1783. a. jooksul 1775. a. kubermangu korralduse seaduse ja selleks jagada see kubermang kaheks, nimelt Tallinna ja Riia kubermanguks ning need omakord vastavalt maa-alale ja rahva arvule maakondadeks. See keisrinna käsk anti Riia kindral-kuberner krahv Brownile täitmiseks senati käskkirjaga 7. dets. 1782. a. nr. 14720. 1783. a. viidigi

kroonumõisa maadele. See aga ei teostunud. Kui see oleks teostunud, poleks praegugi Võru maakonda ja Võru linna olemas. Põhjus peitub selles, et kindral-kuberner krahv Brown pettus peagi uue linna asukoha valikus ja kandis selle ette ka keisrinna Katarina II-le.

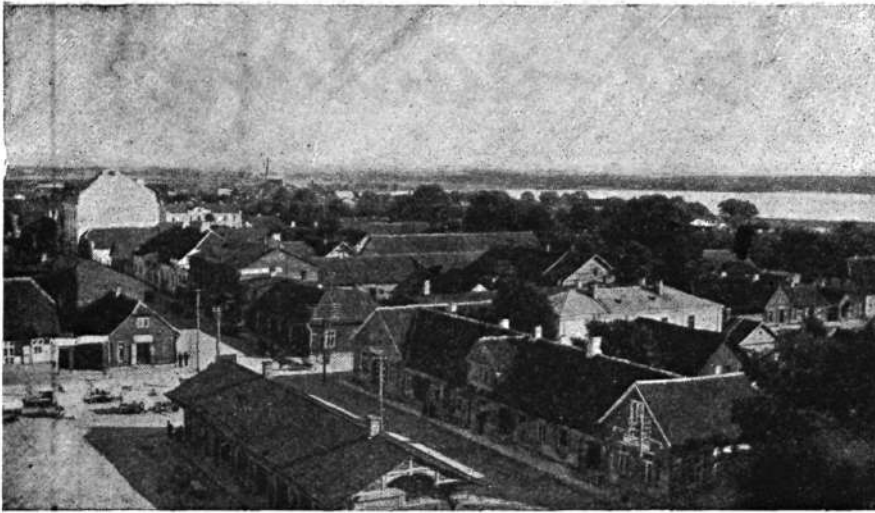
DEMETRIUS WEYRICH, Võru esimene linnapea
(oli ametis 1880.—1891. a.)

Browni esitusel Riia kubermangu jaotus läbi, kusjuures Tartu maakonna lõunapoolsest osast oli loodud Kirumpää-Koiküllü nimeline maakond samanimelise maakonnalinnaga, mis pidi asutatama Koiola

F. SUIT praegune Võru linnapea

Brown soovitas Võru linna asutada Võru eramõisa maadele, motiveerides seda sellega, et sealt jookseb läbi Võhandu jõgi ja et seal asuvad kaks suuremat järve. Uue asukoha paremusena tõi Brown ette ka asjaolu, et Võru mõisas on härrastemaja, mis võiks esialgu, linna hoonestamiseni, täita valitsusasutuste asukoha hoonet. Kuna Võru mõis kuulus eraomaniku parun Karl Mengdenile, siis tuli see temalt ostuteel omandada. Kuna vahepeal Vana-Koiolasse olid juba asunud maakonna-kohtud, rentmeister j. t. ametasutused, siis tuli neil sealt Võru mõisa kolida, sest keisrinna ühines Browni sooviavaldusega, käskida 6. juulil 1784. a. Brownil osta Võru mõis Mengdenilt 57.000 rubla eest ja asutada sinna uus maakonnalinn nimetusega „Võru“. 24. juulil 1784. a. sõlmitigi see ostuleping. 10. augustil 1784. a. avaldab Riia asehaldamisvalitsus juba publikatsiooni, milles teatatakse, et uut asutatud linna tuleb nimetada „Võruks“ ja uut maakonda mitte Vana-Koiola maakonnaks, vaid Võru

linna majad püstitati turuplatsi ümbrusse. Mujale aga hooneid veel ei ehitatud. Järgmisel aastal hakkas ehituse ka teisel — praeguste Vabaduse ja Karja tän. rajooni ehitati elumajad, millised aga tänapäevani pole enam säilinud. Üldiselt peab ütleva, et linna hoonestamine esimestel aastatel sündis küllalt jõudsalt, sest 1787. a., s. o. 3 a. pärast linna asutamist, on Võrus juba üle 20 maja, kuna ehituskrunte oli välja antud 53.

Kes olid Võru esimesed kodanikud?

Kuna asumistingimused Võrru olid võrdlemisi soodsad, siis meelitaski see asjaolu välispoolt kodanikke kohale. 1785. a. koostatud

Üldvaade Võru linnale

maakonnaks. Nii oli Võru linn asutatud — sootu teisisi kui tekivad teised linnad. Soode ja rabade sülle määrati Võru arenemine, mis näitab, et tol ajal puudusid kalkulatsioonid ja ettenägelikkus.

1784. a. 9. oktoobril kannab kindral-kuberner Brown keisrinna Katariina II-le ette need korraldused, mis ta kavatses uues asutatud linnas teostada.

n.-n. „Bürger-Buchi“ järgi oli tol ajal Võrus juba 67 kodanikku, kelledest 23 pärit Baltimaalt, 17 Saksamaalt, 20 Venemaalt, 1 Rootsist, kuni 6 kodaniku päritolu oli teadmata. Rahvuse järgi olid esikohal sakslased, 67 kodanikust oli 47 sakslased, venelasi 19 ja rootslasi 1. Eestlasi aga polnud ühtki. Elukutse järgi oli 67 kodanikust kõige rohkem põlluharijaid — 19, kaupmehi — 13, puuseppi — 8, rätsepaid — 4 jne. Elanike juurekasv linna algaastail arenes jõudsalt. 1787. a. oli nende arv juba 242. 1791. a. oli elanike arv 474-ni tõusnud, neist 302 meest ja 172 naist, kellest rõhuva enamuse moodustasid sakslased — 368. Venelasi oli 56 ja eestlasi 46.

Kodanike nimede järele otsustades näeme, et 1791. a. on Võrus ka kaks esimest eestisoost elanikku linnakodaniku õigused omandanud, sest „Bürger-Buch'is“ figureerivad Jakob Peez'i (Peetsi) ja maarätsepat Gorg Melgit võiks eestlasiks pidada. Kui nii, siis oli neist Peets ühtlasi ka esimene eestisoost majaomanik Võrus, kuna tal oli praeguse Vabaduse tänava kohal puust ühekordne elumaja.

Mis puutub Võru linna esimeste kodanike tulunduslikku ja varanduslikku seisukorda, siis peab arvama, et kuigi jõukad nad alguses ei olnud, kuna oma endistest elukohtadest lahkusid harilikult ikkagi need, kes ei olnud vanal elukohal majanduslikule järjele jõudnud ja kes lootsid nüüd uues asukohas antud soodustuste tõttu kergemini paremale järjele jõuda. Ka linna ebasoodus geograafiline asend, mis vajutas oma pitseri linna edaspidisele arengule, ei jätnud oma mõju

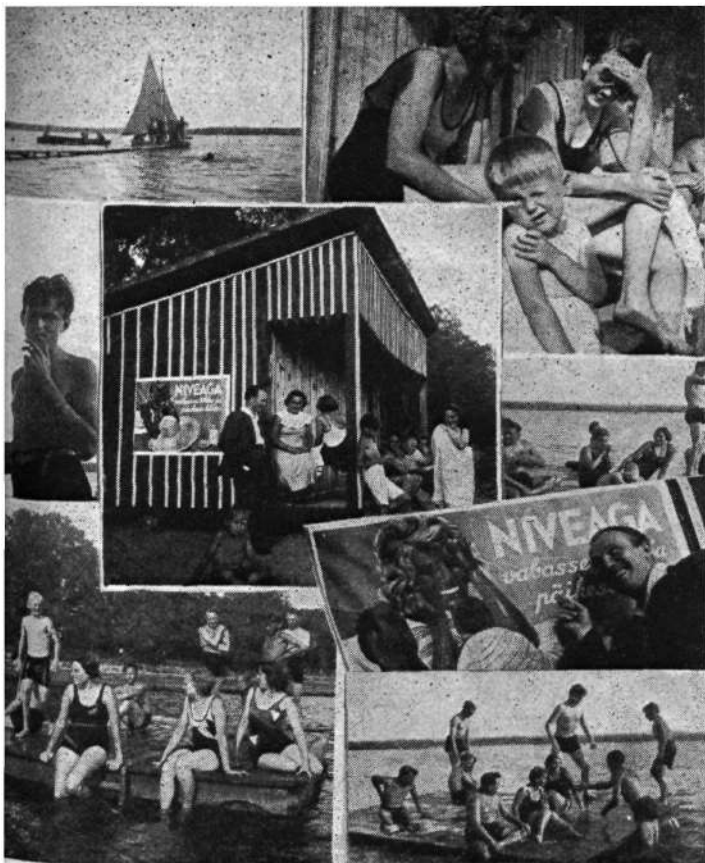
Võru suurvee ajal 1926. a.

40-le esimesele Võru linna kodanikule oli nähtud ette anda tarvilised krundid elumajade ehitamiseks. Peale selle igale 9 vakamaad põllu- ja heinamaad põllumajapidamiseks. Et kergendada asunike elama asumist, said nad ehitusmaterjaali riigilt tasuta. 40 esimese Võru linna kodaniku hulgast pidid olema 32 käsitöölisi mitmesuguselt ametalt, 6 kaupmeest, 1 apteeker ja 1 trahteripidaja. Keisrinna Katariina II lubas need Browni ettepanekud täitmisele. Peale selle asuti kohe linna planeerimisele. Linna algplaanis on tehtud vähe muudatusi — 150 a. jooksul on juure tulnud vaid mõni tänav, mõnda pikendatud ja alles k. a. Võru linnaga Võrusoo ja Võru mõisa maad ühendatud.

Ainsaks ja esimeseks majaks uues Võru linnas tuleb pidada endist Võru mõisa härrastemaja (praegune linna 1. algkooli, end. Õpet. Seminari hoone turuplatsi ääres), kus kohe linna asutamisel peavarju leidsid: gorodniitši, rentmeister jne., pärastpoole ka magistraat (linna kogukondlik valitsus). Esimesed uued Võru

Võru turuplats minevikus
Jaan Vahtra Joonistus Ülesvõtte järgi

Võru on tuleviku supellinn. Piik Võru plaazile Tamula kaldal, mil on palju ühist kuurortide plaaziga

avaldamata linna kodanike majanduslikule olukorrale. Nii kaubanduses kui ka käsitööstuses olid juhtival kohal sakslased, kuna teistest rahvustest ainult üksikud venelased esinevad ärimeestena ja käsitöölisena. Tolle aja Võru kaubanduse iseloomu määrasid ühelt poolt linna oma kodanike tarvidus ja teiselt poolt ümbruskonna elanike ostujõud, mis 18. sajandi lõpul oli aga õige väike. Linna algaastail esineb käsitöölise hulgas puuseppade ja ehitusmeistrite rohkus, kes moodustasid 1785. a. 28 prots. käsitöölise üldarvust.

1784.—1789. a. puudus Võru linnal omavalitsuslik põhikord, kuna linna juhtimine oli neil aastail usaldatud gorodniitši, valitsuse poolt määratud ametniku kätte. Säärane kord püsis, kuni linna elanike arv ei olnud veel küllaldaselt määralt kasvanud. 1790. a. valitakse Võru esimene linnanõukogu ja magistraat, kes tegutsevad 21. aprilli 1785. a. linnaseaduse alusel. Seega on linna juhtimine usaldatud kodanike poolt valitud esindajate kätte. Linnanõukogu tegutses lin-

Võru linn Roosisaarelt vaadatuna

napea juhatusel, kuna linnamagistraat koosnes bürgermeistrist ja raehärrast, kes valiti kolme aasta peale. Linna magistraadi tema esimeses koosseisus moodustavad: Friedrich Ambrosius Schröder — linna-peana, Gustav Heinrich Frantzenn — bürgermeistrina ja Meissner ja Geisler — raehärradena. Pärast Kataariina II surma kaotas Vene 21. aprilli 1785. a. linnaseadus oma maksvuse ja siis tuli Võru linnaomavalitsust ümber korraldada teiste Baltimaa linnade põhikavade järgi. Magistraat uue korra järgi koosnes bürgermeistrist ja kolmest raehärrast, kellel igal ühel oli teatud ala juhtida. Peale Frantzenn'i sai bürgermeistriks kaupmees Tiedemann, kes jäi sellele kohale kuni 1806. a. Esimeseks Võru linna sündikuseks (linnasekretäriks) oli Carl August von Roth, kes sel kohal püsis kuni 1806. a., millal ta valiti bürgermeistriks, jäädes viimasele kohale kuni 1826. a. Peale Carl August von Roth'i valimist bürgermeistriks, sai uueks sündikuseks Herman Jankovski.

Neli aastat pärast linna asutamist, nimelt 4. okt. 1788. a. annetas Katariina II Võru linnale vapi ühes vapitarvitamise õigusega. Võru linna vapp on seaduses kirjeldatud järgmiselt: „Kuldpõllul maas üleskasvanud kuusepuu“, selle tõenduseks, et linna ümbruses on palju sääraseid puid.

Tähtsamate sündmustena 18. sajandi lõpul Võru ajaloos tuleb nimetada järgmist: 1790. a. asutati Võru postkontor, mille esimeseks juhatajaks oli Johan Gendt. Politsei juhtimine oli leitn. Shartschevnikovi käes. Kuue Võru linna algaastail enamik linna kodanikest olid usu poolest ev.-luteriusku, siis asutatigi pea

Võru linn Tamula kaldal

Võru ev.-luteriusu kogudus. Kiriku ehitamisega tehti algust 1788. a. ja lõpetati 1792. a. Kiriku õnnistamine toimus aga 24. juulil 1793. a. Kirik läks maksma 28.000 hõberubla. 1792. a. algab Võrus tegevust ka esimene Võru linna saksakeelne segaalgkool ühe õpetaja juhatusel, kusjuures õpilaste arv esialul kõikus 10—20 vahel. Esimene eestikeelne algkool avati alles 1810. a.

Kui Võru linna 19. sajandisse astus, siis oli juba palju vaeva nähtud ja palju tööd tehtud. Suuremate raskustega enam võitlust polnud.

Filmikaameraga laskevõistlustele

Ja nii see läks lahti — laskurid ees, kaameramehed järel. Juba jaamas seltsisabas, et pääseda rongile

Laskerajale min-di koos seltsilistega — mõnelgi muremõtted südames

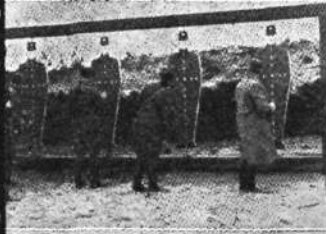
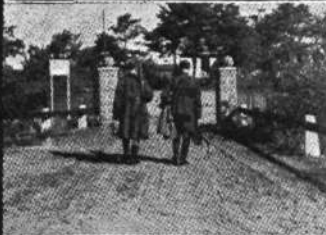
Kohe seati kokku nimekiri võistlejate kohta ja enne kui õige „lambipalavik“ sai oma hari-punktile,

selsti tulelinil

Vall kontrolli silm valvas tabamusi, pani need kirja

ja siis kadusid märkjad jälle „nurgataha“, et anda võistlejale jälle võimalust „päästa mis päästa on“

See kestis kuni tehti „ajutine va-herahu“ ja ja-gati välja „supt-

mis vahetati ringi naturaks. Seda nähti istudes alaveersel pingil ehk põõsa all

Ka külalised maitsesid võitleibu ja

ruttasid laskehoo-nessesse jälgi-ma meeste heitlust

ja proovima ka oma laskeosa-vust

Soome president kui vana laskur ja eeskujulik kaitseliitlane, oli huvitatud võistlustest. Ta esitas palju küsimusi, samuti

nagu teised kõrged külalised, kellele andis seletusi maleva pealik

Lõpuks istus maha vaheko-hus, kes tõotas kiirelt nagu „Rakvere kohus“ ja varsti selgus

võiduka mees-konna' koossets

LASKURITE SUURPÄEVAD

Käesoleva aasta kaitseliidu traditsioonilised meistervõistlused peeti uuendatud kujul 17.—19. augustini Tallinnas „Mustamäe“, „Tondi“ laskeradadel ja „Valdeki“ laskeväljal. Sõjaväepüssist võistlejad jagunesid kahte gruppi: küttide ja laskurite meistervõistlejaiks (võistlusgruppideks). Samuti olid liigitatud väikekalibriisest püssist võistlejad: 1) väikekalibrieripüssi ja 2) väikekalibriipüssi meistervõistlejaiks (võistlusgruppideks). Teistel aladel meistervõistlused peeti läinud aasta kava kohaselt.

1. Maleva pealike ja instruktorite laskevõistlus.

Võistlused algasid palgalise kaadri võistlusega. Võisteldi kahel alal:

- 1) Sõjaväepüssist laskmises, kusjuures on lubatud ka sv.-täpsuspüss, harilikule püssile antakse 5% lisasilmi (300 m, 20 lasku lamades käelt);
- 2) sõjaväepüstoliduell laskmises (30 m, 30 lasku 3-ks sekundiks ilmub püstkuju pihta).

Ltn. A. VEELMANN
Püstolimeister malevate pealike ja instruktorite laskevõistlusel

Sõjaväepüssist laskmises tulid esikohtadele:

- 1) leitn. H. Silber — Tallinna malevast — 185 silma,
- 2) kapt. N. Kütt — Narva malevast — 182 silma,
- 3) leitn. E. Reitkam — Järva malevast — 179 silma.

Võrreldes läinud aastaga on laskeosavus tublisti tõusnud: rahuldavaid tagajärgi (20 lasuga 150 silma) saavutasid 37 meest 17 meest. Möödunud aastal olid vastavad arvud 6 ja 34.

Parimaid tagajärgi näitas palgaline kaader sõjaväepüstoli käsitamise oskuses: 47 meest näitas rahuldavaid tagajärgi (vähemalt iga teise lasuga tabada) 37 meest. Läinud aasta vastavad arvud on 43,19.

Esikohtadele tulid:

1. Ltn. A. Veelman — Tallinna malevast — 29 tab. ja 261 silma.

Et ltn. Veelman ka läinud aastal tuli esikohale, võitis ta kaitseliidu ülema rändauhinna — hõbekarika — jäävalt.

- 2) ltn. A. Klaussen — Petseri malevast — 27 tab. ja 232 silma;
- 3) kapt. N. Kütt — Narva malevast — 27 tab. ja 229 silma.

II. Küttide meistervõistlused.

Meistriks tuli August Liiver — Järva malevast —, kes 300 m saavutas kolmest asendist à 20 lasku, 525 silma.

Meistergrupiks tuli Järva maleva meeskond koosseisus: Laube, Johannes, — 514 silma; Rull, Ernst, — 507 s.; Päären, Villem — 502 s.; Tuimann, Nikolai — 492 s.; Pürn, Johannes, — 491 s.; Reimann, Eduard, — 489, s.; Langel, Verner, — 487 s.; Reitkam, Eduard, — 478 s. ja Naukas, Voldemar, — 470 silma; kokku 4955 silma.

Ltn. H. SILBER.
Sõjapüssimeister malevate pealike ja instruktorite laskevõistlusel

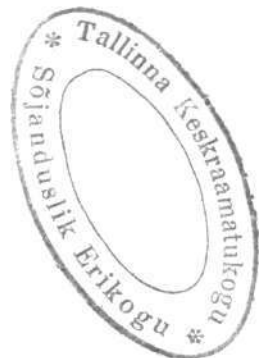
III. Laskurite meistervõistlused.

Meistriks tuli Kerles, Oskar, — Järva malevast, — kes 300 m saavutas lamades käelt 20 lasuga 177 silma.

Meistergrupiks tuli ka siin Järva maleva meeskond — 1605 silmaga — koosseisus: Kerles, Oskar, — 177 s.; Aulik, Voldemar, — 170 s.; Jaaska, Johannes, — 170 s.; Raadik, Bernhard, — 161 s.; Bach, Jaan, — 166 s.; Puidet, Heino, — 166 s.; Kleemeier, Karl, — 165 s.; Onno, Paul, — 155 s.; Rass, Oskar, — 152 s. ja Markson, Felix, — 124 silma.

IV. Väikekalibrieripüssi meistervõistlused.

Meistriks tuli Pürn, Johannes, — Järva malevast —, kes 50 m saavutas kolmest asendist à 20 lasuga 560 silma.

Pildil: (vasakult paremale)
väikekalibriilisepüssimeister V. Langel, püstolimeister J. Kärner ja lahinglaskmise meister V. Sallert

Jällegi oli Järva maleva meeskond esirinnas ja tuli 5334 silmaga meistergrupiks. Meeskonna koosseis: Rull, Ernst, — 543 s.; Liiver, August, — 551 s.; Pürn, Johannes, — 560 s.; Laube, Johannes, — 526 s.; Reitkam, Eduard, — 541 s.; Päären, Villem, — 519 s.; Jaaska, Johannes, — 524 s.; Kerles, Oskar, — 532 s.; Aulik, Voldemar, — 515 s. ja Raadik, Bernhard, — 523 silma.

V. Väikekalibriipüssi meistervõistlused.

Meistriks tuli siin Järva malevast Langel, Verner, — 267 s.

Meistergrupiks tuli Pärnumaa maleva meeskond 2492 s. Meeskonna koosseis: Sinikas, Mihkel, — 249 s.; Voll, Jaan, — 239 s.; Mitt, Karl, 237 s.; Raadik, Heinrich, — 251 s.; Tumm, Eugen, — 264 s., Tuisk, Karl, — 259 s.; Bakhof, Jüri, — 255 s.; Tomingas, Elmar, — 237 s.; Kolla, Paul, — 238 s. ja Jantson, August, — 263 silma.

VI. Püstolimeistervõistlused.

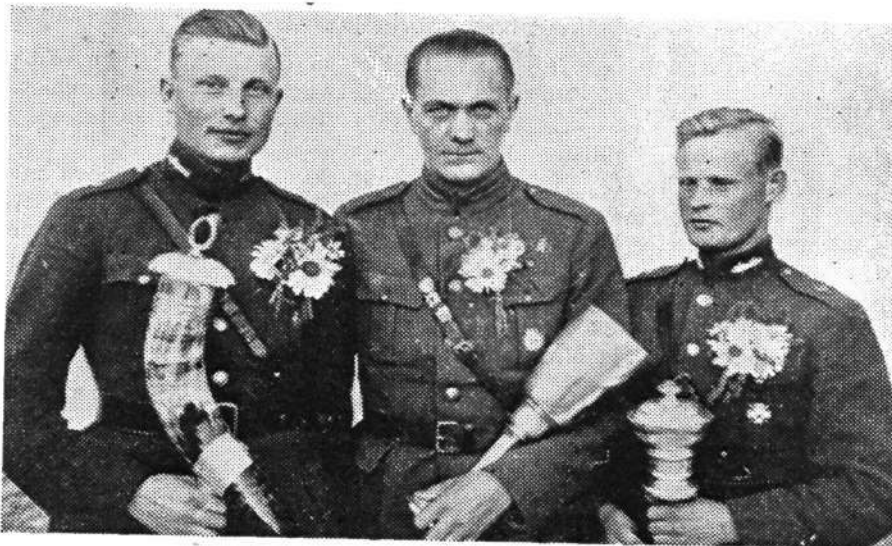
Kõige rohkem pealtvaatajaid meelitasid juure püstolvõistlused. Siin käis äge võistlus esikoha pärast, veeti kihla, kas saavutab keegi 30 lasuga 30 tabamust. Ühed uskusid, teised mitte. Juba on umbes 90% võistlejaist lasknud läbi, kui selle oodatud 100% tabamuse saavutas Kärner, Jaak, — Sakalamaa malevast —, tulles seega meistriks.

Meistergrupi nime päris ka Sakalamaa maleva meeskond 256 tabamusega.

Meeskonna koosseis: Kärner, Jaak, — 30 tab.; Kallak, Elmar, — 29 tab.; Hüva, Aleksander, — 29 tab.; Pani, Johann, — 28 tab.; Kalk, Gustav, — 27 tab.; Lipping, Ferdinand, — 27 tab.; Ratas, Evald, — 25 tab.; Priikask, Johann, — 25 tab.; Järvekülg, Aleksander, — 22 tab. ja Ihlov, Johann, — 14 tab.

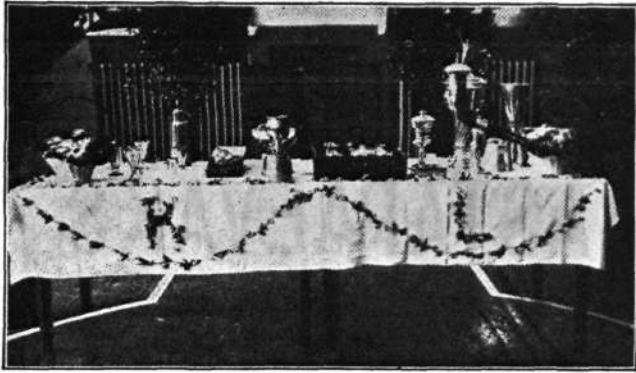
VII. Lahinglaskmise võistlused.

Lahinglaskmise võistlused viidi läbi Valdeki laskeväljal. Igast malevast võttis osa 5-meheline grupp.

Pildil: (vasakult paremale)
küttide klassi meister A. Liiver, väikekalibriiliseeripüssi-meister J. Pürn ja laskurite klassi meister O. Kerles

Laskeauhinnad

Lasti 375 m kaugusel oleva kolme kolmandikkuju pihta 20 lasku tingimisel, et oleks tabatud kõiki kolme kuhu, kusjuures ühel mehel viiest võistlejast võis olla ka mitte kõik kujud tabatud.

Hinnati nii üksiku võistleja kui ka gruppide paremust tabamuskiiruse järgi.

Kolmele esimesele kohale tulid:

1. Sallert, Voldemar, — Tallinna malevast, — 18 tab.; keskm. tab. kiirus 5,0 sek.;
2. Kärner, Jaak, — Sakalamaa malevast — 20 tab., keskm. tab. kiirus 6,9 sek.;
3. Madisson, Jaan, — Tallinna malevast — 16 tab., keskm. tab kiirus 6,9 sek.

Parimaks grupiks tuli Tallinna maleva meeskond 830 punktiga, koosseisus: Madisson, Jaan — 16 tab., keskm. tab. kiirus 6,9 sek.; Russmann, Georg — 12 tab., keskm. aeg 8,9; Hiib, Eduard — 15 tab., keskm. aeg 8,8 sek.; Karban, Hans — 16 tab., keskm. tab. kiirus 7,6 sek. ja Sallert, Voldemar — 18 tab., keskm. aeg 5,0 sek.

Käesoleva aasta tagajärjed näitasid lahinglaskmises suurt edu relva kiire ja täpse käsitamise oskuses. Läänud aasta parima laskuri keskmine tabamise kiirus oli 8,4 sekundit ja grupi võistlustingimusi suutis täita ainult ühe maleva meeskond, kuna käeoleval aastal täitis grupi võistlustingimusi 7 meeskonda.

VIII. Tiheduslaskmise võistlus.

Tiheduslaskmine oli korraldatud selleks, et saada andmeid laskurite sihtimisoskusest ja lasuandmisest lamades käelt nende laskurite kohta, kes seni võistlusmeeskondades ei ole tulnud esikohtadele, ja meie laskurite noorema generatsiooni laskeosavuse kohta. Võistluseks anti peastaabi poolt täiesti korraliku jooksuga püssid; püsse oli kolm ja igast püssist parimale laskurile anti auhinnaks — hõbepeeker.

Parimaiks laskureiks tulid:

1. Kaasik, Arnold — Tartu malevast — 179 silma;
2. Tärna, Rudolf — Tartu malevast — 176 silma;
3. Pääsuke, Meinhard — Harju malevast — 172 silma.

IX. Korrespondentsvõistlused Poola Küttide Liiduga.

Ühel ajal k.-l. meistervõistlustega peeti kaitseliidu ja Poola Küttide Liidu vaheline korrespondents-võistlus. Võisteldi kahel alal: 1) sõjaväetäpusspüssist 300 m kolmest asendist à 10 lasku ja 2) väikekaliibrispüssist 50 m kolmest asendist à 10 lasku.

Kaitseliit võistles sv.-püssist „Mustamäe“ ja väikekal.-püssist „Tondi“ laskerajal — 18. augustil.

Poola meeskond võistles Pośnanis väikekal.-püssist 18. aug. ja sõjaväepüssist 19. augustil. Kummagil poolel oli 12-meheline grupp. Väikekaliibr.-püssist eesti meeskond saavutas 3238 punkti.

Meeskonna koosseis:

1. Pürn, J. — Järva malevast	281 silma.
2. Silber, H. — Tallinna mlv.	256 „
3. Pere, V. — Narva mlv.	264 „
4. Liiver, A. — Järva mlv.	274 „
5. Rull, E. — Järva mlv.	272 „
6. Madisson, J. — Tallinna mlv.	274 „
7. Ende, N. — Tallinna mlv.	273 „
8. Schüts, F. — Tallinna mlv.	270 „
9. Laube, J. — Tallinna mlv.	263 „
10. Kärner, J. — Sakalamaa mlv.	275 „
11. Tederson, H. — Sakalamaa mlv.	275 „
12. Varbola, J. — Tallinna mlv.	261 „

Poola meeskond saavutas väikekal.-püssist 3126 silma. Seega kaitseliidu meeskond saavutas 112 edupunkti v.-kal.-püssist. Parim laskur oli Pürn, Johannes — 281 silmaga. Parim laskur poola meeskonnas oli Matuszak — 275 silma.

Kaitseliidu meeskond sõjaväepüssist laskmises saavutas 3031 punkti. Poola meeskond 2051 punkti, seega kaitseliidul 80-punktiline ülekaal.

K.-l. meeskonna koosseis:

1. Silber, H. — Tallinna malevast	251 silma.
2. Rull, E. — Järva mlv.	257 „
3. Volmer, O. — Tallinna mlv.	249 „
4. Liiver, A. — Järva mlv.	264 „
5. Rikand, E. — Tallinna mlv.	259 „
6. Ende, N. — Tallinna mlv.	246 „
7. Kärner, J. — Sakalamaa mlv.	247 „
8. Schüts, F. — Tallinna mlv.	248 „
9. Raadik, B. — Järva mlv.	245 „
10. Mälgi, E. — Viru mlv.	251 „
11. Kütt, N. — Narva mlv.	257 „
12. Tederson, H. — Sakalamaa mlv.	257 „

Auvõõrad ja meistrid pärast aktust

X

NARVA MALEVA AASTAPÄEVAKS

26. aug. s. a. pühitses Narva malev oma 10. aastapäeva praegusel reorganiseeritud kujul.

Narva on koht, kus kõigil aegadel on peetud suuri võitlusi ida ja lääne vahel. Vanad ajaloolised müürid on endi all näinud mitmeid rahvusi. Siin on valitsetud mitmed peremehed. Tähtis on ka osa, mis Narva etendas vabadussõjas. Narvas algas meie tublide kodukaitsjate ennastalgav heitlus kodumaa rippumatuse eest. Siinsamas kõlasid võidurikka sõja lõpul viimased raskatavad kahurmürsud, mis kuulutasid rahu ja vabale Eestile vaba arengu võimalust.

See alatine võitluste keerises olek on Narva kodanikesse sisendanud suure enesealahoitungi ja õpetanud hindama ning kaitsma kõike, mis on oma. Segaseil vene revolutsiooni päevadel koondus Narva kodanikkond enesekaitseks vabatahtlikult omakaitseks. Vabadussõja esimesil päevadel ruttasid Narva kaitseliitlased esimestena riigi piire sulgema idast pealetun-

giva punase lavini vastu. Ülevõimu all elati üle kibedad taganemispäevad. Seda suurem oli rõõm jälle tulla tagasi endi poolt vabastatud kodulinna, olgugi et mitmed pingutavas heitluses olid sunnitud jätma oma elu. 1. detsembri mässukatse ajal näitasid Narva kaitseliitlased tublit tööd ja tahet piiri sulgemise alal. Praeguses kaitseliidus elab vanades veteraanides ja ka uustulnukais edasi see tubli kodukaitse ind, mis on avaldunud Narva kodanike vabatahtlikus kodukaitse töös endiseil aegadel kui ka tänapäev.

Aastapäeva puhul soovime meie eelpostile idas — tublile Narva malevale — südamest õnne ja parimaid kordaminekuid ka tulevikus. Jatkugu kodukaitsereel — meestel kui naistel, vanadel kui noortel — ka edaspidi mehist tahet tarkade tööde toimetamiseks ja oma kodulinna — Eesti Verduni — julgeoleku kindlustamiseks.

A. TREUFELDT.

Parimaks laskuriks sv.-püssist tuli Liiver, August 264 silmaga. Poola meeskonna parim sel alal oli Rutecki 257 silmaga.

Mõlemast alast kokku k.-l. meeskonnad saavutasid 192 edupunkti.

Korrespondentsvõistlusil k.-l. meeskonnad näitasid väga häid tagajärgi: meeskonna keskmine saavutus sv.-püssist — 252,5 ja väikekaliibrilisest püssist 269,3 silma.

Laskurite suurpäevi austasid oma küllastamisega riigivanem K. Päts koos parajasti Eestis viibiva vennasrahva, soome, presidendi Svinhufvud'i ja kaitseväge ülemjuhataja kindral J. Laidoneriga. Kõrged külalised jälgisid suure tähelepanuga 19. augustil „Museumi“ laskerajal peetud küttide meistervõistlusi.

Tänuväärt kaasabi võistluste korraldamises andis vabariigi valitsus, võimaldades võistlusist osavõtjatele tasuta sõidu raudteel.

Garnisoni ülem kindral Jonson avitas võistluste kordaminekut abitööjõu määramisega.

Eesti laskurliidu esimees, minister O. Sternbeck, kes on meie laskesporti rajaja ja hing, leidis ka nüüd,

olles koormatud vastutusriikka tööga, igapäev vaba aega, et jälgida laskevõistlusi ja anda nõu ja juhatusi.

Laskevõistlusi austas oma küllastamisega sõbraliku poola riigi saadik, minister Starzewski, ja sõjaväeline esindaja, kolonel Liebich.

Suurt abi pakkus võistluste korraldajatele Tallinna maleva Põhja jaoskonna naiskodukaitse eesotsas ringkonna esinaine k. t. proua B. Suits'iga. Virgad naiskodukaitsjate käed valmistasid maitsevad võileibu ja pakkusid pineva töö vaheaegadel kehakinnitust.

Abivalmina oli kõigil võistluspäevadel kohal dr. Keller samariitlastega.

Laskevõistlusist võttis osa kõigil aladel kokku 787 laskurit. Kohtunikke, abikohtunikke ja teisi ametimehi oli võistlustel ligikaudu 200 inimest. Üldiselt peab märkima, et laskesport areneb Eestis üha ja on tunginud laiaesse hulkadesse.

Võrreldes käesoleval aastal peetud võistluste tagajärgi eelmiste aastate tagajärgedega, on kõigil aladel märgata suurt edu paremuse poole. Peaaegu kõigil aladel on ületatud eelmiste aastate tulemused.

H. V.

Soome meistervõistlused laskmises ja Eesti-Soome maavõistlus

Soome käesoleva aasta laskemeistervõistlused peeti Turus 3.—5. augustini Turu kaitseliidu maleva korraldusel. Esimesed meistervõistlused laskmises Soomes korraldati 1907. a. Hämeenlinnas ja alates sellest ajast on neid võistlusi Soomes korraldatud igal aastal, välja arvatud maailmasõja aastad. Käesoleva aasta meistervõistlused olid arvult kahekümneviieendad, seega juubelivõistlused. Olgugi et vene valitsuse ajal peeti laskvõistlusi jahipüssidest, pandi siiski tol ajajärgul alus laskesportlikule liikumisele Soomes ja veel tänapäev võtab võistlusist osa neid laskespordi veteraane, kes võistlesid esimesil laskvõistlusil Hämeenlinnas.

Turus peeti meistervõistlused Ispoisten laskerajal, missugune laskerada on Soomes parimaid. Laskerada asetseb linnast 3 km looduslikult ilusas kohas kahe kaljuse mäe vahel, ümbritsetuna metsadest. Laskerada ise on korraldatud laskmiseks kõigil laskespordi aladel. Laskeraja puuduseks on vaid laskmissuund, mis läheb põhjast lõunasse ja seetõttu on ka valgustuse tingimused ebasoodsad.

Võistluste kavas oli:

1. Vaba täiskaliibripüssivõistlus. 300 m, 120 lasku, igast asendist 40 lasku. Suurmeistrite ja üldklassis ning vanade (igameeste) klassis.

2. Sõjaväepüssivõistlus. 300 m; 60 lasku, igast asendist 20 lasku. Suurmeistrite, üld- ja vanade (igameeste) klass.

3. Sõjaväepüssivõistlus. 600 m, 20 lasku lamades asendis. Üldklass.

4. Vabapüstolivõistlus. 50 m, 60 lasku. Suurmeistrite, üld- ja vanade (igameeste) klass.

5. Sõjaväepüstolivõistlus. 25 m, 30 lasku. Suurmeistrite, üld- ja vanade klass.

6. Duellivõistluspüstoleist. 25 m, 30 lasku. Suurmeistrite ja üldklass.

7. Väikekaliibripüssivõistlus. 50 m, 3×20 lasku. Suurmeistrite, üld-, vanade ja noorte klass.

8. Hirvevõistlus üksiklaskudega. 100 m, 20+20+10 lasku.

9. Laskemängud vabast püssist ja sõjaväepüssist.

Osavõtumaks võistlusist oli 20 soome marka (1 kr. 60 s.). Võistlejad said raudteesõidul hinnaalandust 25%. Korter, toit, laskemoon ja kõik teised kulud olid võistlejate endi kanda.

Ilm võistluspäeval oli kena, suvine-päikesepaiseline, ainult esimesel võistluspäeval (reedel) kell 1400 tuli äikesevihma; ajuti puhus tuul.

Soome 1934. a. laskemeistervõistlused. Külalised ja Soome laskespordi veteraanid president P. E. Svinhufvudi külalistena presidendi laskerajal Kultarantal (X) President P. E. Svinhufvud

VÕISTLUSTE TULEMUSED.

Vabatäiskaliibripüssivõistlus. Lasti 300 m kauguselt rahvusvahelisse kümneringilisse märklehte 120 lasku, igast asendist 40 võistluslasku ja kuni 10 proovilasku. Laskmise aeg 6 tundi.

Maailmarekord — Haartmann 1.114 silma, Šveitsi. Soome rekord — K. Leskinen 1.136 silma. Soome 1933. a. meister — T. Mänttari 1.104 silma.

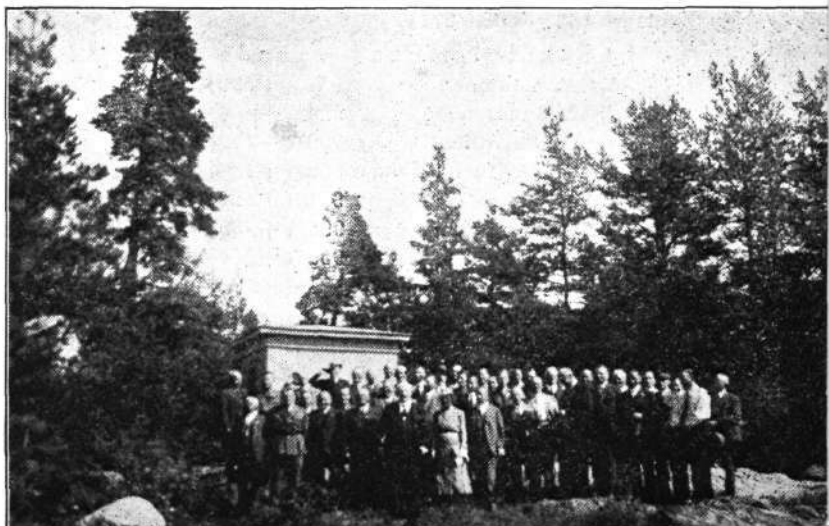
Osavõtjaid: suurmeistrite klassis 25 laskurit, üldklassis 57 laskurit, vanade klassis 23 laskurit.

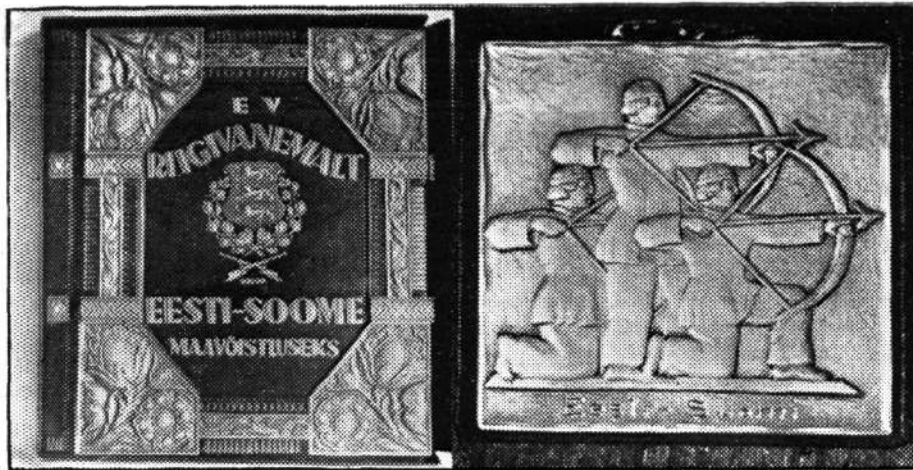
Lasketulemused suurmeistrite klassis.

1. B. Fritsch	1.102 (+ 6)*)
2. K. Leskinen	1.098 (+ 9)
3. T. Mänttari	1.097 (+ 7)
4. V. Miinalainen	1.096 (+ 6)
5. O. Rantala	1.074 (+ 4)
6. N. Talvenheimo	1.069 (+ 4)
7. M. Leppäkorpi	1.069 (+ 7)
8. V. Leskinen	1.064 (+ 9)
9. E. Toivonen	1.061 (+10)
10. K. Klockars	1.059 (+ 5)
11. T. Nieminen	1.052 (+ 3)
12. K. Liuhala	1.051 (+ 9)
13. P. Leimu	1.045
14. M. Eskola	1.040
15. A. Ravila	1.039
16. V. Veckström	1.037
17. E. Kättö	1.035
18. T. Lahdensuo	1.034
19. L. Klärlich	1.030
20. G. Palmgren	1.023

Seega tuli 1934. a. meistriks B. Fritsch 1.102 silmaga (347—363—392), saavutades 2 silma vähem möödunud aasta meistrist T. Mänttarist, 6 silma vähem maailmarekordist ja 34 silma vähem Soome rekordist. Püsti asendist tuli paremaks laskuriks Rantala 350 sil-

*) Soome laskurliidus loetakse tabamused kuuliaugu keskkoha järgi. Klambreis on toodud lisaarv, kui lugeda rahvusvaheliste reeglite järgi.

RIIGIVANEMA AUHIND

Eesti-Soome maavõistlusele väikekalibriisest püssist laskmises pani riigivanem K. Päts oma poolt väärtusliku auhinna — nahkköites protokolliraamatu hõbedase ilustusega

Paremal: hõbeplakett, mis annetati maavõistluse puhul laskureile

Sõjaväepüssivõistlus.

Lasti sõjaväetäpsuspüssist või normaalsõjaväepüssist 300 m kauguselt kümneringilisse rahvusvahelisse märklehte 60 lasku, igast asendist 20 võistluslasku ja kuni 5 proovilasku. Laskmise aeg 2½ tundi.

Maailmarekord — O. Eriksson 526 silma, Rootsi. Soome rekord — V. Miinalainen — 529 silma, Soome 1933. a. meister — V. Miinalainen — 523 silma.

Osavõtjaid: suurmeistrite klassis 22 laskurit, üldklassis vanade klassis 10 laskurit.

maga, põlvelt — Mänttari 369 s. ja lamades — Lasketulemused suurmeistrite klassis. Fritsch — 392 s.

Lasketulemused üldklassis.

1. N. Vasenius	1.062 (+ 9)
2. V. Pahkamäki	1.054 (+ 7)
3. T. Gröndahl	1.053 (+ 3)
4. O. Elo	1.052 (+3)
5. A. Saarento	1.050 (+ 5)
6. L. Granbom	1.050 (+12)
7. J. Vaahtera	1.049 (+ 5)
8. B. Sauro	1.048 (+ 5)
9. K. Rajamäki	1.047 (+11)
10. O. Raukko	1.044 (+12)
11. Y. Pyrhonen	1.043
12. E. Nummi	1.043
13. R. Pihkala	1.041
14. A. Aro	1.040
15. P. Vaarasalo	1.037
16. A. Savolin	1.034
17. A. Linfelt	1.025
18. Y. Ysotalo	1.023
19. Rhea Vasastjerna	1.020
20. M. Krumm	1.019

Üldklassis tuli meistriks N. Vasenius 1.062 silmaga (333—358—371).

Lasketulemused vanade klassis.

1. A. Heinonen	978 (+120)** = 1.098
2. J. Jansson	994 (+ 64) = 1.058
3. A. Petrelius	900 (+152) = 1.052
4. P.E. Svinhufvud	862 (+184) = 1.046
5. A. Väkevä	911 (+120) = 1.031
6. H. Huttonen	993 (+ 32) = 1.025
7. K. Kakelä	959 (+ 64) = 1.023
8. O. Hytönen	922 (+ 88) = 1.010

***) Vanade klassis klambreis on toodud edusilmad vanaduse eest.

1. V. Miinalainen	539
2. O. Rantala	533
3. T. Mänttari	527
4. E. Toivonen	527
5. M. Leppäkorpi	526
6. G. Palmgren	520
7. K. Klockars	513
8. K. Leskinen	510
9. N. Talvenheimo	505
10. R. Pihkala	503
11. A. Ravila	503
12. U. Veckström	502
13. V. Leskinen	497

Sõjaväepüssimeistriks tuli V. Miinalainen, ületades maailmarekordi 13 silmaga ja Soome rekordi 10 silmaga.

Lasketulemused üldklassis.

1. L. Granbohm	521
2. P. Vaarasalo	518
3. N. Vasenius	516
4. A. Aro	515
5. P. Gröndahl	512
6. O. Raukko	511
7. A. Björklund	509
8. E. Tammi	500
9. A. Saarento	498
10. O. Järvelä	497
11. T. Blomqvist	497
12. V. Vesterholm	496

Vanade klassis tuli meistriks O. Hytönen 479 + 44 = 523 silmaga, ületades oma möödunud aasta meistritulemused 18 silmaga.

Sõjaväepüssi 600 m võistlus. Lasti sõjaväetäpsuspüssist või normaalsest sõjaväepüssist 600 m märklauda 20 lasku lamades asendist ja kuni 5 proovilasku. Aeg

laskmiseks: 10-lasulise seeria laskmiseks 20 min. Osavõtjaid 33 laskurit.

Lasketulemused.

1. G. Palmgren	172
2. U. Veckström	170
3. A. Aarnio	168
4. A. Ravila	165
5. O. Hynninen	165
6. V. Leskinen	164
7. E. Kattö	164
8. R. Järvinen	163
9. P. Näätänen	162
10. A. Linfelt	162

Vabapüstolvõistlus. Lasti 50 m kauguselt rahvusvahelisse 50 m märklehte 60 võistluslasku ja kuni 10 proovilasku. Võistluse aeg 2½ tundi. 46 osavõtjat.

Soome rekord — T. Vartiovaara — 529 s. Soome 1933. a. meister T. Vartiovaara — 528 s. Maailmarekord — Zulauf — 542 silma, Šveitsi.

Lasketulemused üldklassis.

1. T. Vartiovaara	526 s.
2. A. Salo	509 s.
3. S. Siikava	507 s.
4. T. Seppänen	504 s.
5. P. Näätänen	500 s.
6. O. Hynninen	499 s.
7. A. Timonen	497 s.
8. U. Veckström	495 s.
9. M. Heusala	494 s.
10. E. Pietarinen	491 s.

Üldklassis tuli meistriks T. Vartiovaara 526 silmaga. Vanade klassis tuli meistriks O. Hytönen 431 + 44 = 475 silmaga.

Sõjaväepüstolvõistlus. Lasti 25 m kauguselt 50 m püstoli märklehte 30 võistluslasku ja kuni 5 proovilasku. Laskmise aeg iga 5-lasulise seerialle oli 7½ min. Osavõtjaid 73 püstollaskurit. Soome rekord — A. Timonen 288 s. Soome 1933. a. meister T. Vartiovaara — 279 silma.

Lasketulemused suurmeistrite klassis.

1. A. Timonen	278
2. P. Näätänen	275
3. L. Manninen	273
4. E. Golfers	273
5. Y. Lehtonen	269
6. A. Nuora	268
7. V. Makkonen	267
8. A. Salo	267
9. S. Siikava	266
10. M. Huosalo	265

Meistriks tuli suurmeistrite klassis A. Timonen 278 silmaga, üldklassis E. Niemi 277 silmaga, vanade klassis O. Hytönen 275 + 22 = 297 silmaga.

Duellivõistluspüstoleist. Lasti 25 m kauguselt püstolmärklehte (püstkuju) 30 võistluslasku ja kuni 5 proovilasku. Märk nähtaval 3 sek., märk ilmub 7 sekundi järele. Seeria 5 lasku. Osavõtjaid 77 võistlejat.

Soome rekord E. Nordlund — 294 p. 1933. a. meister Y. Putkonen — 291 s.

Lasketulemused.

1. V. Elo	294
2. A. Virtanen	291
3. R. Niilcksälä	291
4. A. Salo	290
5. E. Toivonen	290
6. N. Manninen	289
7. K. Leskinen	288
8. A. Saarento	287
9. Y. Putkonen	287
10. L. Ohls	287

Väikekaliibrivõistlus. Lasti 50 m kauguselt 50 väikekaliibrivõistluse märklehte 60 lasku, igast asendist 20 lasku. Proovilaske enne esimest asendit 10 lasku ja enne teisi asendeid 5 lasku. Aeg 2½ tundi. Osavõtjaid: suurmeistrite klassis 8 võistlejat; üldklassis 92 võistlejat, vanade klassis 20 võistlejat ja noorte klassis 7 võistlejat.

Soome rekord O. Rantala — 559 s. Soome 1933. a. meister P. Pyrhonen — 554 silma.

Lasketulemused suurmeistrite klassis.

1. O. Rantala	557
2. P. Mänttari	552
3. K. Leskinen	540
4. V. Leskinen	533
5. P. Pyrhonen	530
6. K. Klockars	528

Meistriks tuli O. Rantala 557 silmaga (177—187—193), ületades möödunud aasta meistri 3 silmaga.

Lasketulemused üldklassis.

1. P. Vaarasalo	552
2. V. Miinalainen	552
3. V. Aro	549
4. A. Savolainen	547
5. M. Leppäkorpi	546
6. I. Leimu	545
7. A. Aro	545
8. L. Klärich	544
9. T. Gröndahl	542
10. S. Blomberg	541
11. O. Elo	541
12. N. Vasenius	539
13. G. Palmgren	539
14. K. Liuhala	538
15. B. Fritsch	537
16. V. Pahkamäki	536

Lasketulemused vanade klassis.

1. P. E. Svinhufvud	481 + 92 = 573
2. A. Heinonen	504 + 60 = 564
3. E. Uotinen	515 + 32 = 547
4. A. Petrelius	452 + 76 = 528
5. H. Huttunen	506 + 16 = 522

Väikekaliibrilisest püssist laskmises vanameeste klassis tuli meistriks Soome president P. E. Svinhufvud.

Lasketulemused noorte klassis.

1. A. Larsson 531 (Soome meister)
2. L. Murto 522
3. A. Yanhonen 508
4. R. Lehtonen 500
5. T. Balthasar 401

Hirvevõistlus. Lasti 100 m kauguselt saksa hirve kujusse püsti asendist kõigist püssidest, mille

Soome laskemeistervõistlused 1934. a. Püstolist laskmine

päästik kannatab 1 kg sirgjoonelist vedu, 20+20+10 võistlus- ja 2 proovilasku. Laskeaeg 4 sek.

Tagajärjed:

1. R. Järvinen 71 + 79 + 38 = 188 (Soome meister)
2. L. Klärich 79 + 71 + 37 = 187
3. E. Niemi 71 + 74 + 38 = 183
4. M. Liuttula 72 + 75 + 35 = 182
5. J. Stähle 72 + 70 + 39 = 181
6. N. Ketola 72 + 74 + 32 = 178
7. L. Hannelius 73 + 66 + 35 = 174

EESTI-SOOME MAAVÕISTLUS.

Ühel ajal Soome XXV meistervõistlustega peeti Eesti-Soome korrespondentsvõistlus laskmises. Eesti meeskond võistles Tallinnas Mustamäe laskerajal, Soome meeskond laskis Turu laskerajal, kusjuures Soome meeskonna tagajärjeks loeti meistervõistluste saavutused.

Maavõistluse tulemused on:

Sõjaväepüssist.

Eesti meeskond.

	Püsti	Pölvelt	Lamades	Kokku
1. G. Lokkotar	166	179	188	533
2. A. Reinvald	166	174	185	525
3. A. Kukkk	154	180	186	520
4. G. Padar	159	175	186	520
5. K. Sarapik	154	176	189	519
6. E. Kivistik	156	171	191	518
7. H. Silber	153	178	187	518
8. A. Talli	154	171	192	517
9. P. Paas	156	171	189	516
10. V. Jaanson	146	183	187	516
11. E. Rull	149	181	185	515

	Püsti	Pölvelt	Lamades	Kokku
12. N. Viru	149	181	185	515
13. O. Volmer	161	162	189	512
14. K. Lomp	147	175	190	512
15. J. Siir	151	180	179	510
16. L. Viljus	159	171	179	509
17. A. Liiver	155	170	184	509
18. J. Vilberg	143	175	186	504
19. E. Rikand	157	172	173	502
20. J. Kruuberg	134	177	188	499

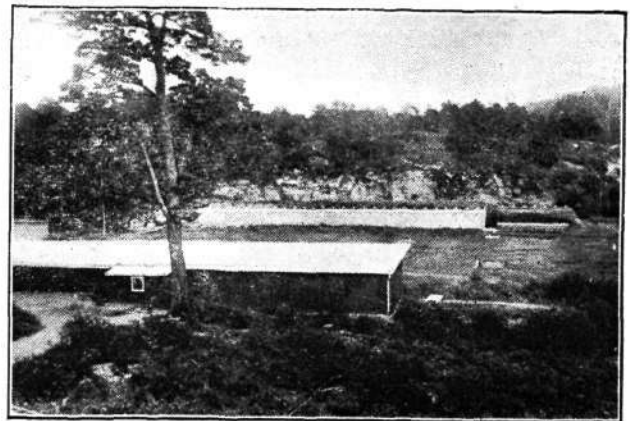
Kokku: 3.069 3.502 3.718 10.289

Sõjaväepüss.

Soome meeskond.

	Püsti	Pölvelt	Lamades	Kokku
1. V. Miinalainen	172	178	189	539
2. O. Rantala	161	180	192	533
3. P. Mänttari	160	190	177	527
4. E. Toivonen	168	173	186	527
5. L. Granbohm	159	174	188	521
6. G. Palmgren	151	179	190	520
7. N. Vasenius	163	171	182	516
8. K. Klockars	153	177	183	513
9. T. Gröndahl	156	174	182	512
10. K. Leskinen	156	168	188	510
11. N. Talvenheimo	148	175	182	505
12. R. Pihkala	156	168	179	503
13. U. Veckström	157	165	180	502
14. A. Saarento	145	168	185	498
15. V. Leskinen	163	151	183	497
16. I. Leimu	151	166	175	492
17. R. Forsblom	146	165	181	492
18. M. Eskola	153	155	175	483
19. K. Rajamäki	132	170	175	477
20. M. Kervinen	132	164	171	467

Kokku 3.082 3.411 3.641 10.134

Turu kaitseliidu 300 m laskerada

Väikekaliibripüss.

Soome meeskond.

	Püsti	Pölvelt	Lamades	Kokku
1. O. Rantala	177	187	193	557
2. V. Miinalainen	179	183	190	552
3. T. Mänttari	176	187	189	552

	Püsti	Põlvelt	Lamades	Kokku
4. V. Aro	176	183	190	549
5. A. Savolainen	179	187	181	547
6. I. Leimu	172	186	187	545
7. A. Aro	176	179	190	545
8. K. Leskinen	171	184	185	540
9. G. Palmgren	172	179	188	539
10. N. Vasenius	173	183	183	539
11. B. Fritsch	171	179	187	537
12. N. Talvenheimo	163	183	190	536
13. R. Pihkala	169	181	184	534
14. V. Leskinen	170	175	188	533
15. E. Toivonen	169	171	191	531
16. P. Pyrhönen	160	179	191	530
17. A. Ravila	168	177	185	530
18. A. Saarento	163	178	188	529
19. K. Klockars	168	178	182	528
20. J. Pyrhönen	167	171	190	528

Kokku: 3.419 3.610 3.752 10.781

Väikekaliibripüss.

Eesti meeskond.

	Püsti	Põlvelt	Lamades	Kokku
1. J. Pürn	174	184	192	550
2. A. Pere	176	180	187	543
3. A. Liiiver	175	175	191	541
4. E. Kivistik	165	183	192	540
5. J. Kruuberg	171	177	192	540
6. A. Reinvald	172	179	189	540
7. V. Brinkmann	165	181	193	539
8. K. Lomp	163	181	194	538
9. J. Tamm	166	183	189	538
10. E. Rull	163	185	190	538
11. K. Sarapik	175	180	182	537
12. A. Vilder	175	169	191	535
13. E. Rikand	165	183	186	534
14. P. Paas	172	173	187	532
15. J. Vilberg	160	178	193	531
16. J. Madisson	162	180	187	529
17. G. Lokkotar	163	178	188	529
18. N. Ende	162	178	187	527
19. V. Jaanson	161	177	189	527
20. E. Seren	162	175	188	525

Kokku: 3.347 3.579 3.787 10.713

Seega tuli võitjaks sõjaväepüssist laskmises Eesti meeskond 155 silmaga ja väikekaliibripüssist laskmises Soome meeskond 68 silmaga.

Asendi järgi võitsid sõjaväepüssist laskmises:

püsti asendist — Soome meeskond 13 silmaga, põlvelt asendist — Eesti meeskond 91 silmaga, lamades asendist — Eesti meeskond 77 silmaga.

Väikekaliibripüssist laskmises:

püsti asendist — Soome meeskond 72 silmaga, põlvelt asendist — Soome meeskond 31 silmaga, lamades asendist — Eesti meeskond 35 silmaga.

Võistluse keskmised tulemused on:

Sõjaväepüss:

	Eesti meeskond	Soome meeskond.
püsti	153,5 silma	154,1 silma
põlvelt	175,1 „	170,5 „
lamades	185,9 „	182,1 „
kokku	514,5 „	506,7 „

Väikekaliibripüss:

	Eesti meeskond	Soome meeskond.
püsti	167,4 silma	170,9 silma
põlvelt	178,9 „	180,5 „
lamades	189,4 „	187,6 „
kokku	535,7 „	539,0 „

Nii on Soome meeskond mõlemaist relvadest tugevam püsti asendist laskmises; see asend meie meestel tahab veel viimistella, millele treeningul tuleb pöörduda tähelepanu. Lamades asendist on Eesti meeskond tugevam.

Väikekaliibrilisest püssist laskmises osutus tugevaimaks Soome meeskond. See võistlus Eesti väikekaliibrilisepüssi meeskonnal oli esimene tugev tuliproov, millest ta tuli auga välja. Oli ju Soome-Eesti maavõistlus esimene suurem võistlus Eesti väikekaliibrilisepüssi meeskonnale.

Suuremaks sensatsiooniks oli aga Eesti suur võit (155 silma) sõjaväepüssist laskmises. On ju sõjaväe- ja vabast püssist laskmises Soome maailma tugevaim.

Mis oli Eesti edu põhjuseks sõjaväepüssist laskmises.

Soome parim laskur, Kullervo Leskinen, arvab, et Eesti sõjaväe täpsuspüssid on paremad Soome püssidest. See põhjendus ei pea aga täiel määral paika, sest Soome laskur V. Miinalainen saavutas ju oma püssist 6 silma parema tagajärje kui Eesti parim laskur G. Lokkotar. Soome spordileht arvab, et Soome meeskond polnud küllalt hoolikalt ja õnnelikult koostatud ning meeskonna ettevalmistusele pole pöördud küllaldaselt tähelepanu. Meeskonna valiku suhtes võib lehel osalt olla õigus, sest Soome sõjaväepüssi meistervõistlusil 7 meest, kes ei kuulunud maavõistluse meeskonda, saavutas üle viiesaja silma (Leppäkorpi — 526, R. Vaarasalu — 518, A. Aro — 515, Raukko — 511, Björklund — 509, Ravila — 503, Tammi — 500), kuna 7 meest maavõistluse meeskonnas saavutas alla 500 silma. Ideaalselt 100% parimat meeskonda on võimatu koostada ja kuigi osa neist meestest oleks võistelnud meeskonna koosseisus, poleks Soome meeskond pääsnud kaotusest. Enamus Soome autoriteetidest laskealal avaldas aga arvamist, et Eesti meeskond oli ülivõimas ja seda tuleb tulevikus arvestada. Teisest küljest tugev „vastane“ ergutab püsivemale tööle ja suuremale tähelepanule.

Eesti meeskonna võit paneb meeste peale uusi kohuseid veel suurema innuga ja püsivusega töötada. Ühekordne võit ei tähenda veel, et me laskmises oleme küllalt tugevad. See näitab, et me võime hästi lasta ja võita. Maavõistluse võidu juures peame siiski pidama silmas, et sõjaväepüssilaskevõistlus oli pühapäeval, kus soome laskurid olid juba 3 päeva oma laskerajal pinevalt võistelnud ja suured võistlused teinud kaasa. See ei võinud jätta avaldamata oma mõju meeskonna erksusele ja lasketulemusile.

PABERITÖÖSTUS

JA KODUMAA TARVITAJA TÄHTSUS SELLE EDENEMISES

Iga riiklikult mõtlej kodanik on tänapäeval valinud enda hüüdsõnaks: „tarvita kodumaa saadusi!“

Oma poolt on ka paberitööstus endale teinud ülesandeks võimalikult välismaa kaubad tõrjuda turult, ja on viimase „Eesti nädala“ möödumisest veel oma tootmisalasisid laiendanud, et seega täiendada kodumaal valmistatavate kaupade nimestikku. Näiteks on katusepapi tehaste tänavune toorpapi tarvitus täies ulatuses kodumaa tööstuse poolt kaetud, mille tõttu hulk välisvaluutat sisseveetava kauba eest on jäänud tarvitamata. Ka teiste seni välismaalt sisseveetud paberikaupade kodumaa tööstuses valmistamise küsimus on võetud kaalumisele.

Kui ehk mõnel teisel tööstusalal paistab arusaadavana välismaa kaupade eelistamine, siis igatahes paberi kohta ei ole see väide paikapidav. Ainsa katse läbi jõuab igaüks veendumusele, et eesti paber vastab headuse suhtes igale nõudele. Isegi väliturul on eesti paber oma kõrge headuse tõttu võitnud kindla seisukoha Soome, Skandinaavia ja Saksa paberi kõrval.

Võistluses müügiturgude pärast on paberitööstusel olnud tegemist mitmesuguste suurte raskustega, millised ka tänapäevaks pole veel täiel määral võidetud. Kuid vaatamata probleemidele, millised on seotud paberi ekspordiga, on just siseturg see, mille võitmise ja paberitarvituse suurenemisega saab ka ühtlasi eks-

pordi edenemine teatud tõuke. Eelmisel aastal on välismaa paberite sissevedu kahanenud tunduvalt. Kui 1930. aastal veel sisseveetud paberikauba väärtus oli 1.163.000 krooni ja üldise arvestuse järgi sellest arvust võis kodumaal valmistada umbes 316.000 kr. eest, siis peab konstateerima, et 1933. aastal ulatub paberitööstuse saaduste sissevedu üldiselt 649.000 kr., millest kodumaal valmistada võidavate kaupade arve ulatub 125.951 kroonini.

Neist lühikestest arvudest ilmneb, et võitlus kodumaa turu vallutamise pärast on annud teatud edu, ja meie järgmiseks ülesandeks peaks olema paberitarvituse tõstmine kodumaal. Statistilised andmed näitavad, et paberitarvituse elaniku kohta Euroopa riikides on väga kõikumine. Näiteks tarvitab Šveits 25 kg, Prantsusmaa 20 kg, Tšehhoslovakkia 10 kg aastas paberit elaniku kohta. Meil võib seda arvu umbkaudu 6,6 kuni 7 kiloga elaniku kohta kindlaks määrata.

Paberitööstus ostab suurema osa tarvisminevaist toorainest sisemaa turult, kasutades meie looduslikku vara, ja eduka ekspordi tõttu paneb liikuma suured valuuta summad, milledest suurem osa jääb meie riigi ja rahvamajanduse kasutada.

Seetõttu võime öelda: kes tarvitab kodumaa paberit, toetab ühtlasi ka meie rahvamajandust, mis üldsusele ja seega ka tarvitajale endale on kasuks.

Soome laskesport võib vaadata tagasi 25-aastasele arenemisele. Soome meistervõistluste ülihead tagajärjed ja Soome laskurite üle maailma kuulsus on kahekümneviieaastase püsiva töö vili. See töö ei ole ainult tõstnud Soome lasketasapinda, vaid on annud palju kogemusi laskmiste ja laskevõistluste korraldamisel. Laskmistega ja suuremate laskevõistlustega elab kaasa kogu Soome, see kajastub kõigis ajalehtedes. Soome suurmeistrite nime tuntakse igas talus.

Turus korraldatud meistervõistlused olid viidud läbi

eeskujulikult ja suure täpsusega. Neid külastasid vabariigi president P. E. Svinhufvud, kes tegi kahel päeval kaasa võistlused vanade klassis väikekalibriilisest püssist, vabast püssist ja sõjaväepüssist, kaitseminister Oksala, kaitseväge juhataja kindral Östermann, kaitseväe ülem kindral Malmberg, kindral Valve ja teisi kaitseväge juhte. Võistlusi oli sõitnud jälgima palju laskespordi harrastajaid ka kaugemaist Soome linnadest.

A. B.

Põhjamaade

pealinnade vaheline laskevõistlus Soomlased tõid Kopenhaagenist miljoni eest auhindu

Eesti-Soome maavõistluste ajal viibis Soome esindajana Tallinnas Vilho Vauhkonen. See nimi on meie laskurite perele võõras, kuid põhjamaadel vägagi tuntud. Selle nime tutvustamiseks laskurite peres on aidanud kaasa ka tema pojad, kes on samuti tunnustatud laskesportlased.

Põhjamaade pealinnade Helsingi-Kopenhaageni-Oslo ja Stokholmi laskevõistluste kohta jutustas Vilho Vauhkonen:

„Mina ise olen 57 aastat vana ja 33 aastat harrastanud laskesporti. Viimaseil põhjamaade pealinnade laskevõistlusil tulin aga mina veel võitjaks hoolimata oma kõrgest vanadusest. 600 meetrilt saavutasin 10 lasuga 95 silma ja omandasin meistritiitli. Poeg Kaukko, 22 aastat vana, tuli samuti meistriks, lastes 300 m 25 lasuga 239 silma. Ta omandas daani kuninga eriauhinna, mil on suur väärtus.“

Oma poja karjäärast jutustas vana Vauhkonen, et ta on poega õpetanud laskma juba alates poisikese põlvest. Poeg olnud 16-aastane, kui isa on esimest korda teda võtnud kaasa välismaale võistlema. Ja sellest ajast peale on poja edu olnud suur.

„Kui nüüd sõitsime põhjamaade pealinnade laskevõistlusile, siis polnud mul endal aega laadida padruneid. Seda tegi siis naine. Ja kui kodust lahkusime, ütles ema pojale: „Kui sa nüüd kaotad, siis on see minu süü...“ Aga poeg võitis ema laaditud padrunitega.

Põhjamaade pealinnade laskevõistlusil tuli laskureil lasta neljast erirelvast, s. t. lasta tuli iga osavõtja riigi vintpüssist vahetuse teel. Siin võitis Kaukko Vauhkonen 239 silmaga 25 lasuga.

Võistluste lõppedes oli ametlik koosviibimine. Sinna ilmus siis ka kuninga adjutant ning andis edasi minu pojale kuninga kutse, et ta ilmuks järgmisel päeval tema juure eriaudientsile. Audientsil viibis ka Soome laskurliidu esimees kindral Ostermann. Seal andis kuningas K. Vauhkosele üle oma auhinna, kinnitades, et seda ei tohi müüa ega pantida.

V. Vauhkose sõnade järgi on Soome laskurgrupp Kopenhaagenist toonud kaasa 100.000 soome marga või umbes 1 miljoni eesti sendi väärtuses auhindu.

V. K.

Vasakult paremale: V. Vauhkonen, Rootsi meister Larsen, Põhjamaade meister Kaukko Vauhkonen

Isa ja poja, V. ja K. Vauhkosete auhinnad, mida nad võitsid Kopenhaagenis. Paremal poja võidetud daani kuninga auhind

EESTI

LASKURITE

SUURVÕIT

„SALAMAN-MALJA“
Senaator O. V. Louhivuori poolt väljapandud rändauhind, mille esimest korda võitis Eesti laskurliit

4. ja 5. augustil s. a. peeti järjekorras kolmandat Eesti-Soome maavõistlust laske alal. See laskevõistlus sündis korrespondents teel, s. t. kummagi riigi laskurid võistlesid oma kodus — eestlased Mustamäe lasketiiril, soomlased Turus, kus peeti 25-aastaseid juubellaskevõistlusi. Kohale sõitsid vaid vahakohtunikud, Eesti laskurliidu poolt liidu esimees teedeminister kolonel O. Sternbeck ja juhatuse liige kolonel A. Engmann ning peale selle veel külalisena kaitseliidu peastaabi ülema k. t. kolonel A. Balder, kes on ühtlasi laskurliidu sekretär. Soome laskurliit saatis seks puhuks siia oma esindajaina tuntud laskurid Veikko Varpula, Eesti laskurite vana sõber, ja Vilho Vauhkase, kes võib vaadata tagasi oma 25-aastasele laskespordile.

Viimased laskevõistlused möödusid Eesti laskureile õnnetähe all. Esimest kord võitsime Soome kahtkümmend parimat laskurit ja saavutasime seekord ka senaator O. V. Louhivuori rändauhinna „Salaman-Malja“, mis kaks aastat seisis soomlaste käes. Soomlastega korraldati käesoleval aastal esimest kord võistlus ka väikekalibriistest püssidest. Siin tulid võitjaks soomlased, nagu seda ettegi võis arvata. Soomlased on sel võistlusosal maailmas tugevaimad ja seetõttu olid meie võidulootused väikesed. Väikekalibriistest püssidest laskmises oli välja pannud nägusa ja väärtusliku auhinna riigivanem K. Päts. See rändauhind, mis enesest kujutab nahkköites ja hõbedaga ilustatud protokolliraamatut, läks esimest kord soomlaste kätte. Seda tuleb kaitsta 5 aastat.

Sõjapüssi laskmise võistluse võitsime meie 10.289 silmaga Soome 10.134 silma vastu. Need on kahekümnemehelise grupi tagajärjed. Meie edu on seega 155 silma. Ei saa öelda, et siin meie võit oleks olnud juhuslik. 155 punkti on selleks liig suur vahe. Väikekalibriistest püssist laskmises olid tagajärjed Soome grupil 10.781, Eestil 10.713. Nende edu oli 68 punkti. Kuigi siin arvata kokku kahe laskevõistluse tagajärjed, oleme meie üldpunktidega ikkagi soomlastest ees.

Üksikasjaliselt kujunesid tagajärjed järgmisteks:

Sõjapüss.

Eesti grupp: 1. Lokkotar 533, 2. Reinvald 525, 3. Kukk 520, 4. Padar 520, 5. Sarapik 519, 6. Silber 518, 7. Kivistik 518, 8. Talli 517, 9. Jaanson 516, 10. Paas 516, 11. Viru 515, 12. Rull 515, 13. Lomp 512, 14. Vol-

mer 512, 15. Siir 510, 16. Liiver 509, 17. Viljus 509, 18. Vilberg 504, 19. Rikand 502, 20. Kruuberg 499.

Soome grupp: 1. Miinalainen 539, 2. Rantala 533, 3. Mänttari 527, 4. Toivonen 527, 5. Granbohm 521, 6. Palmgren 520, 7. Vasenius 516, 8. Klockars 513, 9. Gröndahl 512, 10. K. Leskinen 510, 11. Talvenheimo 505, 12. Pihkala 503, 13. Veckström 502, 14. Saarento 498, 15. V. Leskinen 497, 16. Leimu 492, 17. Forsblom 492, 18. Eskola 483, 19. Rajamäki 477, 20. Kervinen 467.

Väikekalibriiline püss.

Eesti grupp: 1. Pürn 550, 2. Pere 543, 3. Liiver 541, 4. Kivistik 540, 5. Kruuberg 540, 6. Reinvald 540, 7. Brinkmann 539, 8. Lomp, 538, 9. Tamm 538, 10. Rull 538, 11. Sarapik 537, 12. Vilder 535, 13. Rikand 534, 14. Paas 532, 15. Vilberg 531, 16. Madisson, 529, 17. Lokkotar 529, 18. Ende 527, 19. Jaanson 527, 20. Seren 525.

KOLMAS EESTI SUURMEISTER
Eesti-Soome maavõistlus andis meie laskurliidule kolmanda suurmeistri G. Lokkotari (vasakul). Tema kõrval Reinwaldt, tuli sõjapüssist laskmises teiseks. Enne G. Lokkotari olid meil suurmeistrid E. Rull ja ltn. N. Viru

Kindral J. Roska, V. Vauhkanen ja kol. F. Pinka laskeraja rōdul

Soome grupp: 1. Rantola 557, 2. Miinalainen 552, 3. Mänttari 552, 4. V. Aro 549, 5. Savolainen 547, 6. Leimu 545, 7. A. Aro 545, 8. K. Leskinen 540, 9. Palmgren 539, 10. Vasenius 539, 11. Frietsh 537, 12. Talvenheimo 536, 13. Pihkala 534, 14. V. Leskinen 533, 15. Toivonen 531, 16. P. Pyrhonen 530, 17. Ravila 530, 18. Saarento 529, 19. Klockars 528, 20. J. Pyrhonen 528.

Täiskaliibrilisest püssist laskmises olid gruppide tagajärjed asendite järgi järgmised (püsti, põlvelt, lamades):

Eesti:	3069	3502	3718 = 10.289 silma
Soome:	3080	3411	3643 = 10.134 "
	-11	+91	+75 = 155 silma

Nagu ülaltoodud andmeist näha, kaotas Eesti grupp soomlasile püsti asendist ja õige väiksel, kuid võitis põlvelt ja lamades asendeist.

Väikekaliibrilisest püssist laskmises olid tagajärjed asendite järgi:

Eesti	3347	3579	3787 = 10.713 silma
Soome	3419	3610	3752 = 10.781 "
	-72	-31	+35 = 68 silma

Siin kaotasime soomlastele püsti ja põlvelt asendist, kuid võitjaks tulime lamades laskmisel.

Kui edasi vaadelda gruppide tagajärgi, siis näeme, et meie meeskond sõjapüssist laskmises oli märksa ühtlasem kui soomlased. Meie esimese ja viimase laskuri tagajärgede vahe oli 34 silma, soomlasil aga 72 silma. Neil olid niiõelda kõvemad tipud, kuid „saba“ nõrk, ja see tõi kaotuse. Sama lugu oli ka väikekaliibrilisest püssist laskmises. Meie esimese ja viimase mehe vahe oli 25, soomlasil 29 silma. Veel torkab silma, et meie 20 mehest saavutas 500 silma ja enam 19 laskurit; ainult üks oli sunnitud 499 silmaga jääma viimseks. Soomlasil oli aga 500-mehi 13.

Esimene maavõistlus soomlastega peeti 1932. aastal täiskaliibrilisest püssist laskmises ja selle võitis soome grupp 10.115 silmaga meie 9752 vastu. Soome edu oli 363 silma. Teine laskevõistlus oli läinud aastal Tallinnas, kus mõlemad meeskonnad võistlesid külje kõrval ja kus jälle Soome grupp tuli võitjaks.

Mõlemate tagajärjed olid aga siis tunduvalt paranenud ja ka Eesti-Soome gruppide võidusilmade vahe oli jäänud väiksemaks. Soomel oli 10.290, Eestil 10.215, seega Soome edu 75 silmaga.

Möödunud laskevõistlus andis meile juure ka uue liidu suurmeistri. Normi laskis välja allohv. G. Lokkotar, 533 silma. Enne teda olid suurmeistrid E. Rull ja ltn. N. Viru.

Soome laskurliidu esindajaid Tallinnas võtsid vastu laskurliidu abiesimees, kolonel F. Pinka, ja maavõistluse peakohtunik Tallinnas, kolonel J. Lippus. Külalised sõidutati sadamast „Rooma“ võõrastemajja, kus juba olid ees Tallinna maleva majanduspealik, dir. P. Kurvits, ühes oma abi hra J. Mälvoviga, kes on „Rooma“ võõrastemaja peremees. Hiljem jõudis kohale ka laskurliidu juhatuse liige politsei abidirektor hra J. Sooman. Tähendatud isikud einetasid koos soomlastega ja selle järele viis kolonel F. Pinka nad Kadriorgu ja sealt Piritale. Öhtusöök oli „Estonia“ aias ja sellest võttis osa ka kaitseliidu ülem kindral J. Roska.

Laupäeval olid laskevõistlused Tondil väikekaliibrilisest püssist. Meie meeskonna kapteniks oli kolonel Paavian, abiks major Plato ning kohtunikeks hrad J. Laube ja kapten Karik. Võistlusi külastas ka kindral J. Roska.

Sama päeva öhtul viis kolonel F. Pinka külalised Lohu linnamäele noorte kotkaste laagrisse, kus viibiti keskööni, vaadates ka laagrituld.

Pühapäeval jätkusid laskevõistlused Mustamäe all. Võisteldi vintpüssidest laskmises. Võistlusi külastas pühapäeval ka kaitseväge ülemjuhataja kindral J. Laidoner, kindral Jonson, kindral J. Roska, kolonel F. Pinka ja teised. Kella 1 paigu olid võistlused läbi. Kindral J. Laidoner külastas ka kaitseliidu Harju malevat, kes samal ajal omavahel võistles laske alal. Seletusi andis maleva pealik major Ch. Saar.

Pühapäeva öhtul kell 6 oli minister O. Sternbeckil kõne Tallinna, andes üle soomlaste lasketagajärjed. Meie andmed andis üle kolonel J. Lippus ja siis selgus meie võit. Soomlased olid üllatunud tagajärjest ja meie esindajaid õnniteldi Turus Soome kõrgemate kaitseväelaste poolt.

Öhtul kell 7 oli malevas aktus. Kõnega esines kindral J. Roska, kes kriipsutas alla seda, et meie olime oma laskekooli saanud soomlasilt ja esimene kord neid ka võitnud. Soomlased võivad olla uhked, et neil on olnud nii head õpilased, kes kuulnud-nähtud pole heitnud mitte kõrvale, vaid kõike on kasutanud. Me

Kaitseväge ülemjuhataja kindral J. Laidoner koos Eesti ja Soome kaitseliidu tegelastega Mustamäe laskerajal

SOOME LASKURLIIDU ESINDAJATE SAABUMINE

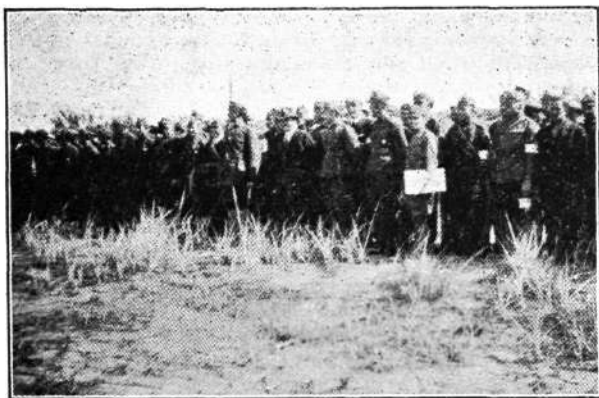
Vasakult paremale: peakoh-
tunik kolonel J. Lippus, V. Varpula, V. Vauhkonen ja laskurliidu abiesimees kol. F. Pinka

aga peame tublisti harjutama. Meil ei tohi küsimuse alla tulla rahapuudus, kui on vaja muretseda laske-riistu ja laskemoona. Siin tullakse vastu niipalju kui võimalik. Nii Soome kui ka Eesti laskureile hüüti „elagu“ ja selle järele istuti lauda. Omavaheline koosviibimine kestis hilisööni.

Peolauas tegi laskurliidu abiesimees kolonel F. Pinka teatavaks, et laskurliidu juhatause otsusel on laskurliidu liikmeiks võetud vastu kindralid J. Roska ja G. Jonson ning Soome laskurliidu esindajad Veikko Varpula ja Vilho Vauhkonen. Järgnes elav aplaus ja siis võttis sõna „noorema laskurliidu liikmena“ G. Jonson, kes avaldas tänu ja töötas meie laskesporti arenemisele aidata kaasa ning liidu märki kanda auga.

Esmaspäeva hommikul saadeti Soome esindajad aurik „Rügenil“ tagasi Helsingi. Külalisi oli saatmas kolonel Pinka, kolonel J. Lippus, kolonel J. Siir, kolonel Paavian, major Plato, hra J. Mälkov ja rida teisi isikuid. Hüüti vastastikku „elagu“ ja „peatset jälle-
gemist“.

Kaitseliidu ülem kindral J. Roska Harju maleva laskurite keskel

Võistluste eel oli meil kõnelus Eesti ja Soome esindajatega, et saada teada nende ennustusi maavõistluse kohta. Soome esindaja V. Varpula ütles, et Eesti võidab maavõistluse sõjapüssist 10.320 silmaga ja Soome kaotab 10310 silmaga. Kolonel F. Pinka ütles: „Kas võidame või kaotame, kuid õpime tugevasti...“ V. Vauhkonen ütles: „Kas võidab Soome või Eesti, see pole tähtis. Üks on aga kindel, et meil oma tagajärgede pärast kogu maailma ees ei tule punastada...“ Ja tagajärjed olid tõesti head. Omavahelises vestluses tähendasid Soome esindajad, et kui moodustada 20-liikmeline meeskond eesti ja soome laskureist, siis ei leidu maailmas sellele meeskonnale vastast. Soome imeteleb, kui hästi ja kiiresti meie laskesport on arenenud.

Kolonel J. Lippus ennustas väikekaliibrilisest püssist Eesti lüüasaamist 150 silmaga ning meie tagajärge sõjapüssist 10290 silma, seega kõigest üks silm rohkem kui meie meeskond nüüd saavutas. Tema ennustus oli täpsem. Dir. J. Sooman oli minister O. Sternbeckiga vedanud kihla, et Soome tagajärg sõjapüssist on 10400. Minister Sternbeck on aga ennustanud 10300-silmalist tagajärge.

Soome laskurliidu esindajad kõnelesid Eesti võidust kiitvalt. V. Varpula tähendas, et Soome võit väikekaliibrilisest püssist ei vääri erilist allakriipsutamist. Väikekaliibriline püss on ikkagi rohkem mänguasi. Sõjapüss — see on relv ja seda tuleb juba arvestada ja seetõttu ka Eesti võitu hinnata kõrgesti. Tuleval aastal tahavad aga soomlased uuesti tulla võitjaiks. Siis võisteldakse uuesti korrespondentsteel, kuna 1936. aastal võisteldakse ühisel rajal Soomes.

Kuna kumbki meeskond võitis ühe laskevõistluse ning kaotas teise, siis sai iga laskur ühe hõbe- ja teise pronksplaketi. V. Varpula annetas pussi kolonel Lippusele, Eesti suurmeister G. Lokkotarile, hr. Mälkovi-
le, dir. P. Kurvitsale ja ltn. N. Virule. Maleva pealik kolonel Pinka oma poolt andis soomlasile üle väikesed karikad mälestuseks.

V. K.

Toimetuse teadaanne.

„KAITSE KODU!“ toimetusele on avanud ajakirja tellijatele kirjateel nõu andmise juriidilised ja samuti kaitseliidu ellu ning vahekordadesse puutuvad küsimused.

Tellijail, kes soovivad seda soodustust kasutada, tuleb pöördekirjas toimetusele selgesti ja arusaadavalt ära tähendada selgitust vajavad asjaolud.

Vastused üldiselaadsele küsimusele avaldatakse meie ajakirja küsimuste-vastuste erinurgas. Üksikisikuisse puutuvad küsimused vastame kirjateel, kui vastuseks on lisatud saatekuludeks 10-sendine postmark.

„KAITSE KODU!“ toimetusele.

Mõnd ratsasõidu uuest koolist

Sissejuhatuseks.

Maailmasõda tõi ratsaväe organisatsiooni ja tegevusse palju muudatusi, sest ajast eriti on evolutsioneerunud ratsasõit, selle tehniline külg, põhimõtted, alused ja õpetamise meetodid. Kõigis riikides on loobunud vana koolist ja mindud üle uuele koolile, mida tõendavad kaasaegsed eeskirjad ja sõjakirjandus.

Meile on uus kool (itaalia) sisse toodud Poolasse läkitatud ratsaväehvitseride kaudu. Kaitseväes, eriti ratsaväes, on see lõonud läbi ja võetud tarvitusele. Kaitseliidus teostatakse sama sihti, kuid seal selle levitamine laiades hulkades ei teostu nii kiiresti kui kaitseväes, kus õpetajaks on uue kooliga kaader.

Kaitseliidu ratsaüksuste koosseisu väljaõppe tase on mitmekesine; suur osa pealikuist ja malevlasist on vana kooli mehi, kelle harjumus ja vaade on visa andma teed uuele, pealegi, kui seks puudub ratsasõidu uus eeskiri, mida on katsetatud, kuid mille ilmumine võtab veel aega.

„Kaitse Kodu!“ veergudel on ilmunud häid artikleid uue kooli suunas, kuid ei saa jätta mainimata, et osa neist üldjoonis on mõteldud rohkem asjatundjaileteadlikele ratsanikele, kuid vana kool on vajaline noorile malevlasile, kel puudub alus ja algvõtted on segased. Seepärast nendega ja üldise väljaõppe mitmekesisuse ühtlustamise eesmärgil tuleb alata ratsasõidu õpetamist: tuua aluspõhi ja võtted, selgitada ja luua ühesaial võrdlusi uue ja vana kooli vahel sellaselt, et iga mees asjasse süvenedes, neid võiks ise praktiliselt omandada. veendudes uue kooli paremuses ning vajaduses.

Toon vaid neid aluseid, missuguste tundmiseta pole mõeldav ratsasõidu õpetuse alustamine.

Hobuse ratsastamise aluseks on hobuse õige tasakaalustamine ratsaniku raskuse all. Ratsaniku enda tegevuse aluseks on tema raskuse ja liikumise ühtlustamine hobuse liikumisega — liituvus hobusega. Mõlema õpetamiseks kasutame loomulikke teid, seega kergendades hobuse liikumist ja ratsanikule kergema vaevaga ja lühema ajaga ratsasõidu oskuse omandamist. Neid annab vaid uus kool oma istaku, tegevuse ja väljaõppe meetodiga.

Hobuse tasakaalust ja ta asetuse tähtsusest.

Ratsanikuta hobuse loomuliku tasakaalu juures lasub suurem raskus esiosal, loomulikult peab see samasse jääma ka ratsaniku all. Ratsaniku kohus on tulla vastu hobusele, luues lisaraskuste tekkimise asemel talle kergendusi. Suureks teguriks siin on ratsaniku kenaraskuse keskpunkti ettepoole andmine. Seda küsimust on analüüsitud arvudes „Kaitse Kodu!“ nr. 1. 1934. a. artiklis „Algõppetund teadlikule ratsutajale“.

Vaatleme tasakaalu selgituseks lühidalt kolmesu-

gust tasakaalu hobuse juures.

Tasakaalu esiosal saame, kui hobusele anname täielise võimaluse sirutada välja kaela ja pea ja asetame ratsaniku esiosale võimalikult lähemale.

Niisugune tasakaal kergendab hobusel suure kiiruse omandamist, nagu seda näeme kiirsõitudel, kus hobuselt nõutakse maksimum kiirust. Järskudel pöördeil on aga sellased hobused „koprad“ ja võivad kergesti kukkuda.

Kõrgele asetatud rõngas kaelaga, püstloodis alla lastud peaga ja kaugele keha alla asetatud tagajalgadega hobusel asub tasakaal tagaosas. See on vajaline neile hobustele, kellelt nõutakse maksimum pöördeid, painduvust külje suunas ja ilusaid kõrgeid lühikesi käike (samme). Siin toetub hobune tervelt tagaosale ja on kergelt pöörlev ja juhitav igasse suunda. See tasakaalustus on õigustatud vaid maneežis (ratslas) kõrgemas ratsutamiskoolis, leides kasutamist kaasajal vaid tsirkusehobuste juures. Säärane hobune ei oma lahtisi käike, kiirust ega vastupidavust — ta on saamatumaaastikul. Üleliigne tagaosa koormatus ja mitteproportsionaalne loomuvastane raskuse jaotus rikub tagajalgu. Nõrkade tagajalgade hüppeliigenditega noored hobused haigestuvad säärase sõiduviisi juures lühikese aja jooksul špatiga.

Veo-, eriti raskeveohobuseil lasub tasakaal esiosal. See tasakaalu asetuse kergendab neile tööd, kus hobune just nagu surub end rangidesse ja kogu keha raskusega kaldub esiosale, seega kergendades koorma järeletõmbamist.

On selge, et ükski ülalmainitud tasakaalustuse viis ei sobi puhtal kujul kaitseliidu ratsahobuse nõudeile.

Seame üles kaitseliidu ratsahobuse töö ja ülesannete eesmärgi, siis selguvad ka tema nõutavad omadused ja väljaõpetamise alused.

Nõudeid kaitseliidu ratsahobuselt.

Kaitseväe ja kaitseliidu ratsahobune peab vastama ülesannetele, missugused tulevad temaga täitmisele sõjas, kus tegevus sünnib väljal, maastikul. Sinna peame suunama ka tema väljaõpetamise ja omaduste arendamise. Maneežisõitu nõuame vaid niipalju, kuipalju seda vajab ratsanik hobuse üle valitsemiseks, juhtimiseks ja lahinguteenistusele (väliteenistusele) ettevalmistamiseks.

Tegutsemiseks maastikul vajame hobuselt kiirust, lahtisi käike, oskust ja julgust iga loomuliku ettetuleva takistuse võitmiseks ja oskust enese päästmiseks igas olukorras ning suurt vastupidavust kestvas töös. Neid omadusi arendame hobuses õpetamise ja harjutamise teel loomulike viisidega. Keerukad ja kunstlikud võtted tuleb jätta ära, asendades neid lihtsate, hobusele kergesti mõistetavate võtetega. Sellega võidame palju aega ja vaeva, mis on kaitseliidu teenistuse ja olukorra juures erilise tähtsusega. Pealegi säästame seejuures ratsaniku energiat ja vaeva.

Selgitamiseks vaatleme vana ja uue kooli põhimõtteid.

Võrdlusi vana ja uue kooli põhimõtteis.

Vana kool nõudis hobust, kes pidi olema asetatud koondatud tagajalgele. Maneež oli esikohal, maneeži- ja „platsparaadi“-sõit oli esijärgu hindamise mõddupuuks. Koondatud, äärmiselt kokku tõmmatud oma rõngas kaelaga, lühikese kõrge käiguga hobune, kus

ratsanik tagasisurutud seljaga pikkadel jalustel püstistakuga istus ja „keksis“, andis silmadele ilusa pildi. Maastikul olid aga maneežikooli ratsanikud saamatud ja otse abitud oma hobustega, eriti takistuste võtmisel, kus ei mõistatud hobusele kaela etteandmise vajadust nõutavaks tööks. Hobune kaotas väljasirutamisvõime, ta väsis ruttu. Hobuse loomulikke omadusi ei arendatud, vaid pidurdati.

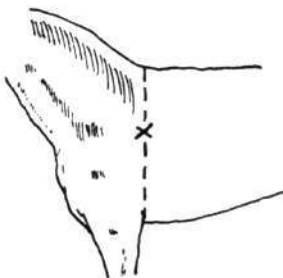
Uus kool on rajatud sootuks teisele alusele. Siin väljaõpe on suunatud kitsast maneežist laiale maastikule, kus nõutakse hobuselt kõigi tema omaduste ja võimete kasutamist ja väljapanekut loomulike võtetega ja lihtsate viisidega.

Hobuste ratsastamise juures tarvitame nüüd n. ü. loomulikku tasakaalu, mis oleks keskmine maneeži ja kiirsõidu-kooli vahel. Seega võimaldame vaba tegevuse hobuse üksikuile kehaosadele, missugused ta ise asetab nii, et ratsaniku raskus teda takistab ja koormab vähem, s. o. ta otsib ise vastava mõnusa positsiooni. Kindlustame talle ühe kui teise lihaste grupi tarvitamise vabaduse, jälgides ainult, et iga ta samm oleks painduv meie tahtele ja et iga juhtimise (aitamise) abinõu leiaks õiget kasutamist.

Selle tasakaalu juures on hobuse kael mõõdukalt tõstetud üles, kergesti püstloodile lähedale allalastud peama, mis tingib pehme sujuva reaktsiooni painduva kuklaga; tagab küllaldase vabaduse kaelale ja kuklale ning annab elastse vabaduse normaalselt koondatud tagaosale.

Nii tasakaalustatud hobune on küllalt alistuv, juhitav ja kiire; omab lihaste töö normaalse koordineerimise võimaluse, mis tagab omakord suurema jõu kokkuhoiu. Tema esi- ja tagajalad on koormatud proportsionaalselt, nagu seda nõuab looduslik asend. Hobust on kerge viia tasakaalu niihästi esi- kui tagaosale, mida nii sageli on vaja.

Näiteks poola „ratsastamise eeskirja“ järgi määratakse kaitsevää hobuse raskuse keskpunkt ratsaniku all umbes joone keskkohal, mis turja eelosa ühendab küünarnukiga.

Joon. nr. 1.

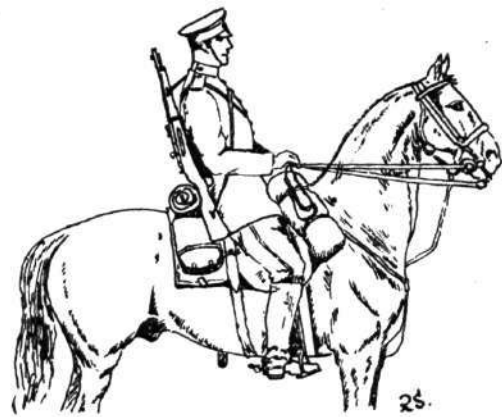
Raskuse keskpunkt on märgitud ristiga.

Raskuse keskpunkti asetus pole igal hobusel ühtlane vaid oleneb hobuse individuaalsest kehaehitusest ja jalgade vastupidavusest, mistõttu seda ei saa määrata ühtlase mõõdupuuga. Otsustajaks jääb silm ja praktika.

Võrdlusi vana ja uue kooli üksikasjus.

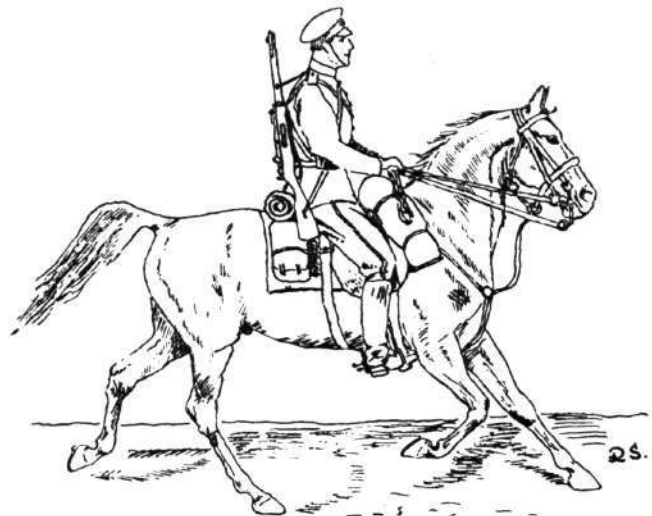
Vaatame, kuipalju neis läheb lahku vana kool uuest koolist. Toon ruumpuudusel vaid üksikuid näiteid ja võrdlusi mõnes põhiküsimuses, lisades §§ meie seni maksvast vana kooli kehastajast „Ratsasõidu õpetusest“, lühendatult — R. õ.

Istak. Vana kooli järgi ühtus ratsaniku selg püstloodi joonega, isegi kaldus temast veidi tahapoole, mis oli loomulikult „sügava“ istaku püüdmise tagajärg.

Vale! Joon. nr. 2. Vana kool. Vana istak oli säärane.

Niisugune istak oli mõeldud peaaegu kõigis käikudes. Suurem pahe oli siin see, et ratsaniku keha liikumisel jäi maha hobusest.

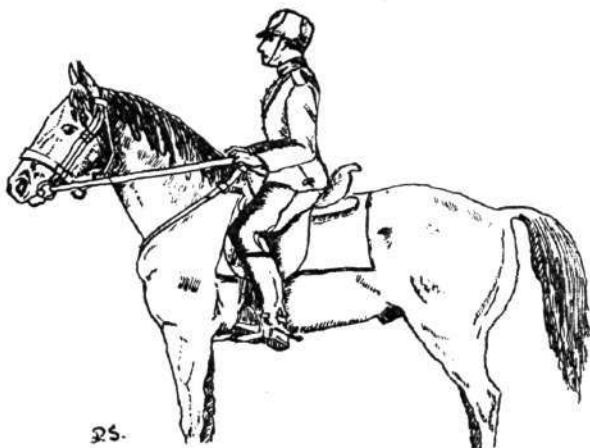

Vale! Joon. nr. 3. Vana kool. Juba traavil jäi ratsaniku keha maha hobuse liikumisest.

Hobusel tuli raisata osa jõudu sellest tingitud lisaraskusele; ratsanik ei suutnud anda oma keha ette vajalisel määral, mis on eriti tarvilik kiirel käigul ja ettetulevate takistuste võtmisel. Keha etteandmine oli võimatu ning surus selja kүүru, paindumata ristluude, liig vähe etteantud reite ja peaaegu loodis kaugele allarippuvate säärite asendi tõttu. Sellest tuligi, et hüppel ratsaniku keha jäi etteandmise asemel iseenesest tahapoole lükatuks ja sääred oma asukohast abitud sirutatuiks ettepoole, kaotades hobusega liituvuse ja kontakti. Ratsanik jäi hobusest maha: raskuspunkt oli loomulikult asukohast asetatud taha. Kõik need vead raskendasid hobuse loomuliku tasakaalu teostamist. Vaata joon. nr. 7, 13.

Uue kooli istaku juures on ratsanik asetatud ettepoole. Istekondid on liidetud sügavamalt sadula keskkohaga, seda võimaldavad lühemad jalused, reite kõrgemale ja ettepoole suunamine ning põlve ja säärite kõrgem asend. Viimane asjaolu võimaldab säärite mõjuvama tegevuse ja alatiselt kindla kontakti hobusega. Nad on püstloodist rohkem tagasi asetatud kui vana

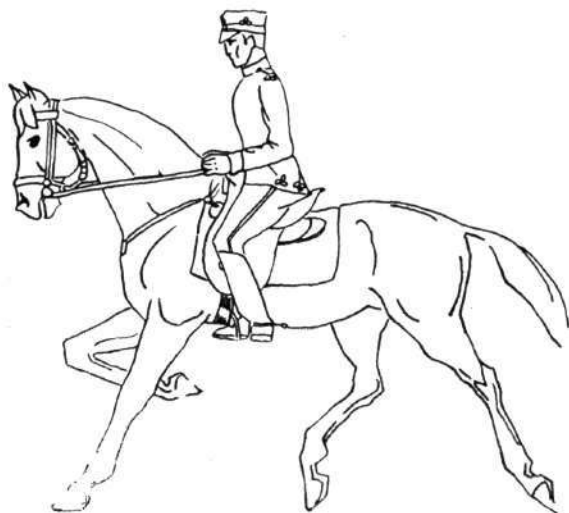
istaku juures ja kõigil neil põhjusil on ratsaniku liituvus hobusega suurenenud.

25.

Õige! Joon. nr. 4. Uus kool. Säärane on õige istak rivasdulal.

Sirge, ristluudest paindub keha on püstloodist veidi ettepoole, mis on loomulik ja soodustab kiiret otstarbekohast keha etteandmist igal hetkel vajaduse piirides ja on kergenduseks hobusele liikumisel — edasiliikumist algab hobune alati tagajalgadega.

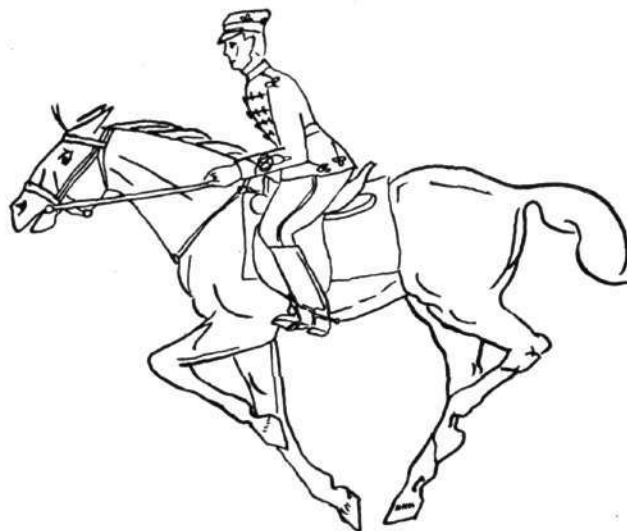

Õige! Joon. nr. 5. Uus kool.

Juba traavil antakse keha ettepoole sääraselt vana kooli mahajäämise asemel. Mida kiirem käik, seda rohkem keha ette anda tuleb.

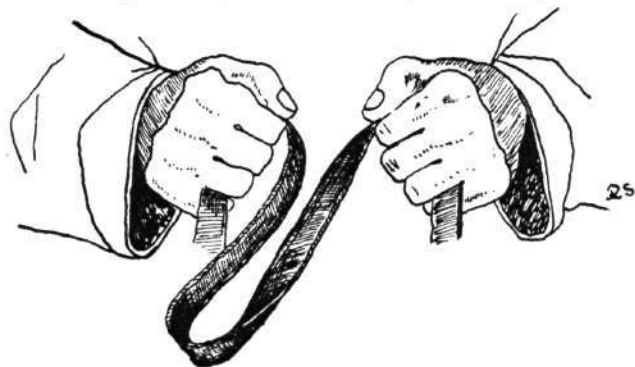
Pihk. Vana kooli järgi (R. õ. § 13) pihk hoidus veidi allapoole rusikas, sadula eelkaare keskkohal. Küsi-me, mis sünnib pihu asukohaga siis, kui hobune tõstab üles või laseb alla pea?

Uus kool nõuab, et küünarnukist kõverdatud käsivars — käieranne — pihk ja ratsmed alati moodustaksid sirgjoone suulisist kuni küünarnukini. Pihud pingutuseta poolristi nii, et pöidlad oleksid endale ligemal ja kõrgemal kui väikesed sõrmed.

Õige! Joon. nr. 6. Uus kool. Kehahoid harilikul galopil on säärane.

Säärane pihu hoid on mõnusam ja annab kõige lähema käeühenduse hobuse peaga ja võimaldab ratsmeid tarvitada mõjuvamalt kui ühegi teise viisi juures. Tõstab hobune pea üles, tõuseb ka käsi, laseb ta pea alla,

Õige! Joon. nr. 7. Uus kool. Sääraselt hoitakse pihus suulisratsmed.

laskub ka käsi ning sirgjoon jääb alati endiseks.

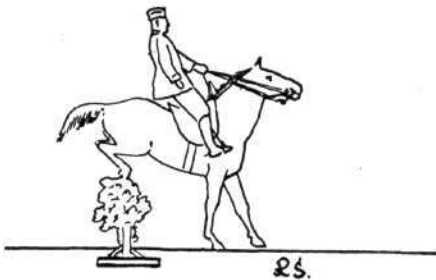
Nende võtetega juhime hobust ise pead asetama õigesse asendisse, sest viimane on ta loomulik asend, mida ta ise otsib. Hobune loobib ainult see pärast pead, et ta püüab saada lahti suulisist; nähes, et ta neist ei vabane, asetab ta ise pea normaalasendisse, kus teda ratsmed (suulised) tülitavad kõige vähem.

Pea üles ja alla kiskumisega paneme ise hobuse ratsaniku vastu võitlema.

Vana kool ei võimaldanud eelmainitud sirgjoone moodustamist, vaid R. õ. § 14 isegi nõudis: „Lastagu käed alamale, kui hobune tõstab pea kõrgemale, ja ümberpöördukt.“ Sellega nõutakse just seda, mida mitte ei pea tegema.

Kõrgema vana tuus, Fillis, püüdis oma teoorias väita, et mida lähemal käsi on hobuse peale, seda parem. See vaade oli ekslik. Teame, et liig lühikeste ratsmete juures hobune ei saa anda kaela ette ega alla, sest käed on juba küünarnukkidest sirgunud õigeks ning neid ei saa rohkem sirutada välja, kuna kaela sirutamisel ratsanik ei lase käest ratsmeid ära. Takistuste

võtmisel, kartes kaela peale kukkumist, tiris ratsanik ratsmeid veel rohkem, rebides (tsukeerides) seega hobust. Oleme küllalt näinud, kui hobune läks takistusele üleskistud peaga. Seetõttu hobune ei näinud takistust ja lendas otsa.

Vale! Joon. nr. 8. Vana kool.

Hüppel ratsanik rebis hobust ratsmeist ja tiris hobuse pea üles. Säär läks ette, keha tagasi. Hobuse hüpet takistati.

Hüppe kordamisel takistust nähes hakkas hobune juba eemalt tormamas, tahtes pääseda tuntud valust, tormata mööda või saada kiiremini sellest üle, ükskõik kuidas.

Jalused. Jaluste pikkuse kohta ütles meie R. õ. § 17: „Õieti seatud jalused õige istaku juures asetsevad oma alumise äärega jala kannast kahe sõrme võrra kõrgemal. Seega nad olid veidi pikad. Jaluste pikkus ja asetuse mõjub istaku tasakaalu asetuse ja avitamise abinõudele tähtsa tegurina. Seepärast tuleb nende pikkust reguleerida nii, et nad aitaksid kaasa ratsanikule, et ratsanik nende peal leiaks täielise toe ning et nad võimaldaksid mõjuvamaalt sääre kasutamist ja ratsaniku liituvust hobusega.“

Jalused peavad olema passitud nii, et nad:

— võimaldaksid ratsanikule sadulas vaba ja mõnusa keha ettepoole andmise, moodustades tema ees põlvedele kindla toetuspunkti;

— ei oleks ka nii lühikesed, et sunniksid ratsanikku istuma tagumisele sadulakaarele, tehes istaku nõrgaks;

— võimaldaksid säärite vaba ja mõjuvama tarvituse ja suurema liituvuse hobusega — soodustaksid tarbekorral avitamist kannustega;

— võimaldaksid sügava istumise istekontidega sadula madalaimas keskkohas.

Jaluste pikkus oleneb ju iga üksiku ratsaniku, hobuse keha ja sadula ehitusest, kuid põhjalused jäävad samadeks.

Näiteks poola „ratsasõidu eeskiri“ näeb, et jalast vabastatud jaluse juures peab viimase alumine äär olema umbes kahe sõrme võrra allpool pahkluid; seega on nad lühemad kui seda nõudis vana kool.

Liituvus. Meie R. õ. § 15 šlüssi ja tasakaalu all taheti mõista küll ratsaniku liituvust hobusega, kuid selle saavutamine nõutud võtetega oli puudulik.

Ligidalt püstloodile asetatud reis sõidul kaugele allarippuva loksuva säärega ei võimaldanud küllaldaselt liitumispunkte hobusega ning liitumine jäi peaaegselt põlvedele, mida kramplikult pigistati sadulasse. Ei tuntud asjaolu, et liituvus ei olene üksi põlvede surumisest, vaid otstarbekast reite ja säärite asetusest, mida võimaldab uus kool, kusjuures põlv jääb iseenesest sissepoole pöörduks, sundides reied täies ulatuses ja sääred siseküljega liituma sadulaga ja hobusega.

Uue kooli istak nõuab säärite tagasihoidmist ja nurk põlvest reie ja sääre vahel on teravam. (Võrrelda joon. nr. 2 ja nr. 4.)

Uue kooli istak võimaldab ratsanikule loomuliku istumise sadulas, tugeva toetuse, soodsama reie, iste-

kontide ja pikema ulatusega sääre kokkupuutumise sadulaga, suurendades ratsaniku kokkuliituvust hobusega; seda ei soodustanud vana kooli istak, — seal oli püstistaku tõttu reis ja sääre puudulikult liidetud ja istekontide toetuse asemel kerkisid sadulast üles, sest püstistak sundis ratsanikku istuma sadulas harkjalana. Püüe pöördel suurendada liituvust kehakallakuga pöördel siseküljele andis vastupidise tulemuse.

Muidugi on vajaline sportsadula ja rivisadula enese kui istaku vahel vahe tegemine, samuti ka rivisadulate tüüpide vahel. Sportistakul on jalused lühemad. Üldiselt nõuab uus kool sadulal tiiva ja jaluse ettepoole asetamist põlvede toetuse suurendamiseks kui see oli vene sadulal.

Õigel Joon. nr. 9. Uus kool. Istak spordisadulal.

Juhtimise abinõudest ja teistest tegureist.

Ratsmed. Ratsmed on hobusele suuna andmiseks, tempo vähendamiseks, peatuseks ja taandumiseks.

See definitsioon on vanal ja uuel koolil võrdlemisi ühtlane, kuid kasutamise viisis on suured lahkuminekud.

Suuna muutmiseks ja ringide (voltide) tegemisel hoitakse uue kooli järgi sisemine ratse otsejoonest tagasi niipalju, et ratsanik näeks ½ hobuse väljapoolset silma, välisega katkestamata kontakti hobuse suuga alalhoides, või ratsaniku väline käsi läheb samavõrd ette, kuivõrd sisemine käsi läks tagasi (järsemal pöördel). See on niisama lihtne ja arusaadav, nagu juhiks talumees oma vankri ees ohjadest hobust.

Meie R. õ. §§ 22, 36, 67, 68 nõudsid koguni teist. Viimane § ütles: „Pöördel hobune võtta säärtesse, ratse uueks suunaks hoida tagasi, väline ratse suruda kaela vastu, seestmist säärt samal ajal hobuse külje vastu hoides, välisega hobune sundida pöördel, kehaga kalduda sissepoole. Selles näeme mitmesuguseid segaseid ebaloomulikke toiminguid, eriti aga kaht üksteisele risti vastu tegutsevat jõudu. Kuidas pööras hobune pea (kaela) sissepoole, kui samal ajal väline ratse surutakse vastu kaela? Viimane ju tirib hobuse pea tagasi väljapoole sama jõuga.“

Kui hobune siiski pea pööras, siis tegi ta seda vist küll selle tõttu, et sisemine sääre surve lükkas tema tagaosa väljapoole, mille tõttu hobuse esiosa kaldus sissepoole ilma kehast paindumata, ning nõue, et hobuse tagajalad liiguksid esijalgade teed mööda, jäitaitmata.

Ekslik on arvamine, et sisemise sääre surve painutaks hobuse keha sissepoole kõverasse. Oletame, et see nii ka oleks, siis loogiliselt peaks ka väline sääre samuti hobuse keha väljapoole kõverasse painutama. Seal-

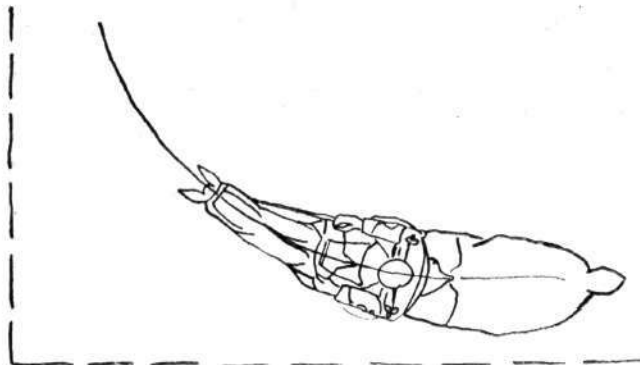
samas aga nõuti hobuse pöördele sundimist välise säärega, seega isesugust uut kolmandat tegevust.

Kuidas võis hobune mõista, et seekord välise sääre survega taheti temalt uut tegevust vana võttega — teda pöördele sundida endise keha kõverasse painutamise asemel, nagu seda sisemise säärega teha loodeti? Siin esinesid väärmõisted mitmekordselt.

Tõsiasi — uue kooli nõue on lihtne: sääär lükkab ainult hobuse tagaosa vastaspoole külge, aga mitte ei painuta hobust küljest nagu kummipulka.

Sarnane sääarte tegevus oli asjale kahjuks: tegelikult sisemine lükkas hobuse tagaosa väljapoole, kuna väline selle jälle tagasi sissepoole, — mõlemad jõud paralüüeerusid. Tagajärg oli see, et kõigi nende keerukate ja arusaamata võtete juures pidurdati liikumist isegi endises otsejooksus, pannes hobust „vingerdama“. Kui hobune kuidagi pöörde (ringi) tegi, siis küll endale kui ka ratsanikule arusaamatul põhjusil raske harjumuse või juhuse tõttu, mitte aga ratsmete ja sääarte töö tagajärjel.

Seda teeb aga uus kool lihtsalt: mõlemate sääarte surve jääb endiselt ühtlaseks ilma ratsaniku keha sissepoole kallutamata, pöörde annab sisemine ratse. Kui hobune vähendab pöördel käiku, suurendatakse ühtlaselt mõlemate sääarte survet.

Õig e! Joon. nr. 10. Uus kool.

Sääraselt ringide tegemisel nõue, et hobuse tagajalad liiguksid esijalge teed mööda, on täidetud.

Kõik see on lihtne, loomulik ja arusaadav hobusele kui ka ratsanikule endale.

Ratsmetega ühes käes suuna andmiseks käeranne pöörduv pöörde siseküljele — lähendatakse endale kas põialt või väkest sõrme (kumb jäi pöörde sisekülje poole), painutades ja lähendades käerannet niipalju, kuipalju seda nõuab pöörde järskus. Sellelega lühendatakse sisemist ratset ja paneme hobuse pöörama pead. Käsi jääb paigale, väline ratse lõdveneb kontakti kaotamata.

See lihtne, loomulik viis lükkab ümber ka mõne vanasse koolisse juurdunud ratsaniku ainsa oletuse — et välise ratsme surumine hobuse kaela vastu olevat vahet siiski teatavaks märguandeks hobusele pöörde tegemiseks.

Õig e! Joon. nr. 11-a. Uus kool.

Suulisratsmed ühes käes hoitakse eeskirja järgi sääraselt.

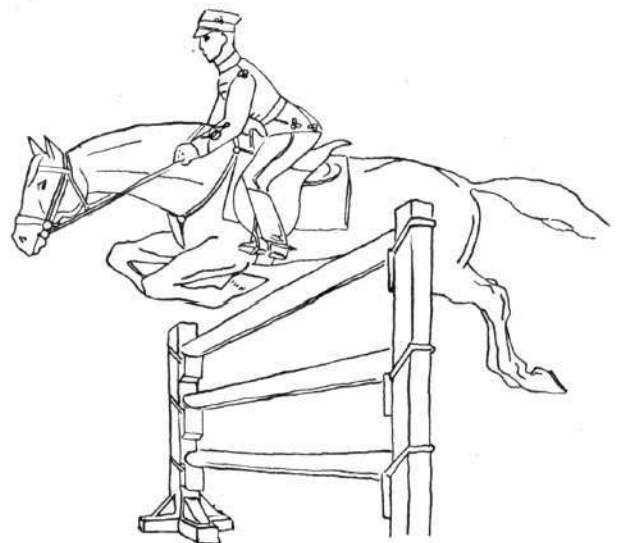

Õig e! Joon. nr. 11-b. Uus kool.

Mõjuvamaks juhtimiseks tarvitatakse veel säärast suulisratsmete hoidmist.

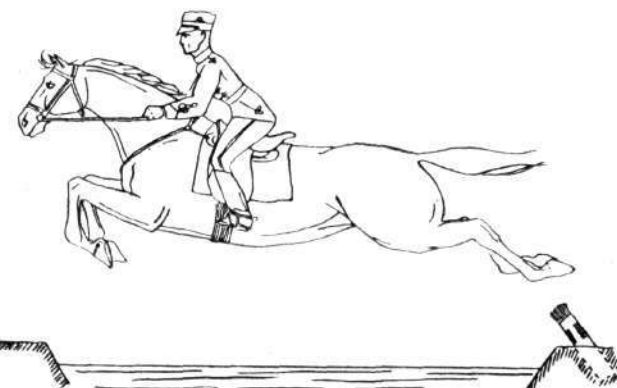
Sääred. Uus kool nõuab palju intensiivsemat sääarte tegevust ja nende alatist liituvust hobusega, kui vana kool. See ei tunne üldse vana kooli nõudeid (R. o. §§ 25, 32, 57, 62): poolpeatusi ühest käigust teise üleminekul ja peatusil, sääritega hobuse keha painutamist, peatusel ratsaniku keha tagasihoidmist. Kõik see oli hobusele loomuliku tasakaalu takistamiseks.

Uus kool näeb sääritele ainult 2 ülesannet: hobuse edasilikumisele sundimine ja ta tagaosa kõrvalelukkamine, ja see on kõik. Säärite surve peab algama ülemisest osast kuni alumiseni — mõjuma võimalikult suurema ulatusega.

Õig e! Joon. nr. 12. Uus kool.

Eeskujulik kõrgushüpe ja istak.

Õig e! Joon. nr. 13. Uus kool.

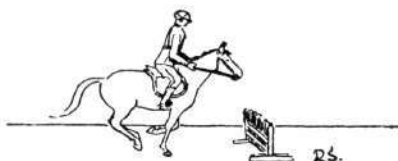
Eeskujulik kaugushüpe sünnib sääraselt. Hobune sirutab end välja täielikult, laia kiire tempo ja säärite tugeva surve tõttu.

Takistuste võtmine. Siin uue ja vana kooli vahel on viimase kahjuks nii suur vahe, et selle peensusi ruumi puudusel ei saa kirjeldada.

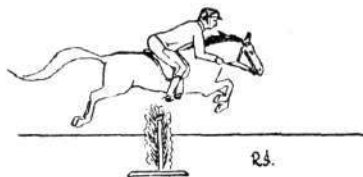

Õige! Joon nr. 14. Uus kool.
Hüpe astmelt alla.

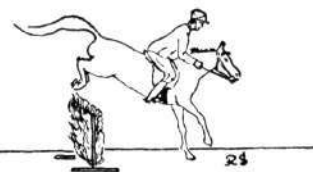
Uus kool põhjeneb neil tegureil, millega kergendame hobusele loomuliku tasakaalu saavutamise — hobuse kaelale täielise vabaduse ja ratsaniku kehakallaku ettekandmise ja alatise lakkamata sääre surve, kusjuures viimast takistuse juure jõudmisel ja hüppe ajal suurendatakse järkjärgult, kus tihti hobuse paremaks väljasirutamiseks hüppel tuleb võtta abiks kannuste survet.

Õige! Joon nr. 15-a. Uus kool.
Nii sõidetakse takistusele. Ratsaniku istak soodustab keha etteandmist ja säärtega aitamist hüppe äratõukemomendil kui ka hüppel tervikuna.

Õige! Joon nr. 15-b. Uus kool.
Hüppe ajal ratsaniku keha on täielikult ette antud, hobuse loomulik tasakaal ja kaela vabadus saavutatud, sääred oma endisse õigesse asukohta jäänud ja tugeva liitumisega aitavad hüppel hobust. Istak on kindel.

Õige! Joon nr. 15-d. Uus kool.
Maandudes jääb keha etteantuks, säär alatisele asukohale, kontakt ratsmetega hobuse suuga alles, juhtimine hoitakse alles ning ratsanik ja hobune on soodsas loomulik asendis edasiliikumiseks.

Vana kooli nõuded — hüppe ajal ratsaniku keha püstloodis hoidmine ja ratsmetega hobuse takistusele „tõstmine“ — on muutunud hukkamõistetavaks.

Pöörded kohapeal ja küljendamisid. Vana kooli mitmesuguseist pöördeist kohapeal ja küljendamisist tunneb uus kool ainult pöördeid esiosal. Kõik muu on jäänud ära kui liigne ajaraiskamine kaitseväge või kaitseliidu ratsahobusele ja mehele, sest sõjategevuses neid „luksusi“ ei tule tarvitada. Pöördel ratsaniku keha kallutamist ei tunta.

Kallakuist allaminek. Uue kooli järgi ratsanik annab keha ettepoole, vastavalt kallaku järskusele, andes hobuse kaelale vabaduse; sääred jäävad endisse asendisse.

Väga järskudel kallakuil toetub ratsanik kätega hobuse kaelale, põialdega vastu kaela, et seejuures paremini juhtida ratsmetega hobust. Hobune juhtida kallakule otsesuunas, kõrvalemurdmine hoida ära vastaspoolse ratsmetsa.

Meie R. õ. § 13 nõudis vastupidist — keha tagasihoidmist, seega vajalise tagaosa kergendamise asemel raskendas seda, ühtlasi kaotades vajalise hobuse juhtimise võimaluse. Seepärast ratsanik ei saanud neist järskudest suurtest kallakuist allamineku peale mõeldagi, mis uue viisi juures on kergeks asjaks.

Kangide tarvitamine uue kooli juures on nähtud ette ainult väljaõppinud ratsanikele rivis. Meie olukorra juures on need üleliigsed. Seda hobust, keda ei pea kinni suulistega, on raske pidada ka kangidega, sest need teevad hobusele valu ja ta tormab veel rohkem — hobuse jõud harilikult ületab alati ratsaniku jõu. Viga tuleb parandada hobuse ratsastamisega.

Paar sõna ratsasõidu õpetamise meetodist.

Ratsasõidu õpetamise viis on suuresti muutunud. Vana kooli järgi ratsasõidu õpetamine algas jalusteta sõiduga, mis kestis nädalaid; teostus 15—20-mehelises vahetuses, kus instruktor, seistes keset maneeži, andis käsklusi ja tegi üldisi märkusi.

Nägime järgmist pilti: noor jalusteta sõitev ratsanik loksus ja tolknes abitult sadulas, võideldes mahakukkumisega, haarates kinni kord sadulakaarest, kord ratsmeist, rapsis hobuse suud, tehes hobuse närviliseks. Viimane viis ratsaniku eelsõitjale kannule või temast mööda. Instruktor aga nõudis kategooriliselt määratud kaugustest kinnipidamist, jätkates käskluste andmist ja parandusi. Noor ratsanik ei kuulnud ega näinud, sest näit. jalusteta õppetraavi sõites kogu ta mõte oli juhitud ainult kukkumise kartusele. Et õpilased kuuleksid käsklusi, tuli instruktoril karjuda, mille tõttu õppeplats oli kärarikas.

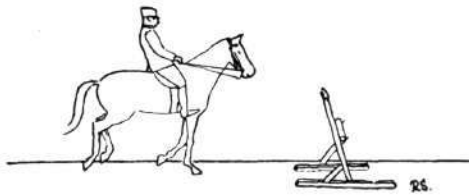
Küsimine, milleks on siis jalused, kui neid ei tarvitata?

Uue kooli järgi algab sõit esimesest tunnist jalustega. Ratsanik leiab neis täielise toe, kukkumise kartuse asemel on tal tähelepanu; sõit sünnib vabadel kaugusil, väikesis gruppides, kus instruktor õpetab iga meest individuaalselt.

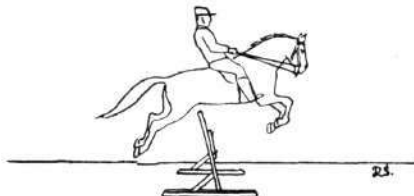
Instruktorite või pealikute kohuseist õpetamisel.

Instruktori töö seisab otstarbekohase õppuse organiseerimises, võtete seletuses ja isiklikus ettenäitamises. Ta peab organiseerima õppuse otstarbekalt, võttes seletama ja isiklikult ette näitama, olles seejuures järjekindel ja kannatlik.

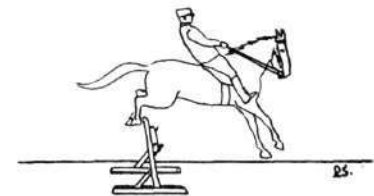
Iga uue võtte peensusust peab seletatama. Tuleb leida iga ratsaniku vead; tunda, missuguseid neist pa-

Vale! Joon. nr. 16-a. Vana kool. Juba takistuse lähedale jõudes jäi ratsaniku keha paratamatult isegi nii kaugele tagasi ja sääre ette, mis hobuse edasiliikumist ja hüppe äratõukemomenti sootu raskendas.

Vale! Joon. nr. 16-b. Vana kool. Hüppe ajal jäi keha ratsaniku liikumisest isegi sarnaselt maha, mida soodustas sääre asend ja puudulik liituvus hobusega, kuigi vana kool keha nii paljut mahajäämist ei nõudnud. Säärte aitamisest ei saanud juttugi olla. Sadulas püsimine oli lodev.

Vale! Joon. nr. 16-d. Vana kool. Maandumise momendil loodeti kogu sääre ette- ja keha tagasilükkamisega hobusele kergendust luua, tegelikult aga takistati teda, ja nüüd edasiliikumisel tuli ratsanikul asetada sadulas ja ratsmed uuesti kätte võtta. Hobuse edasiliikumine oli takistatud.

randada ja seletada üksikult; peab teadma, mida tuleb teha, et neid õiges järjekorras õigete abinõudega vältida.

Instruktor peab hoiduma üldiste märkuste tegemisest ja parandama vead üksikult, nimetades enne selle

Õige! Joon. nr. 17. Uus kool. Järsust kaldast allatulek sünnib nõnda.

õpilase nime, kelle viga ta tahab parandada, mitte aga pärast märkuse tegemist. Märkused teha rahulikult, häälel, mis oleks kuulda õpilasele, arvestades tema kaugust ja sõidukiirust. On vaja pikemalt anda seletust, kutsuda õpilane või terve vahetus tarbekorral oma juure.

Instruktor koostab õppused järjekorras nii, et õpilased oleksid ette valmistatud igale uuele eelmisega. Õpilasele korruga suurt nõuet esitada ei saa, see mõjub täitmisele halvavalt. Tuleb arvestada, et vead, mis õpilane teeb, pole tingitud halvast tahtest, vaid olenevad peaaegselt õpilase füüsilisest ja psüühilisest seisukorrast.

Instruktor peab oskama õpilaste kogu tähelepanu ja võimet koondada ja suunata ülesseatud eesmärgi saavutamisele; tuleb väsimata järjekindlusega juhtida neid sellele korduvate märkuste tegemisega.

Instruktor peab oma tähelepanu pöörma just nõrgemaile õpilastele, neid õpetama, kuid mitte ka unusta-

ma teisi. Instruktoril tuleb tihti istuda sadulasse, et isiklikult ette näidata seda, mida ta õpetab.

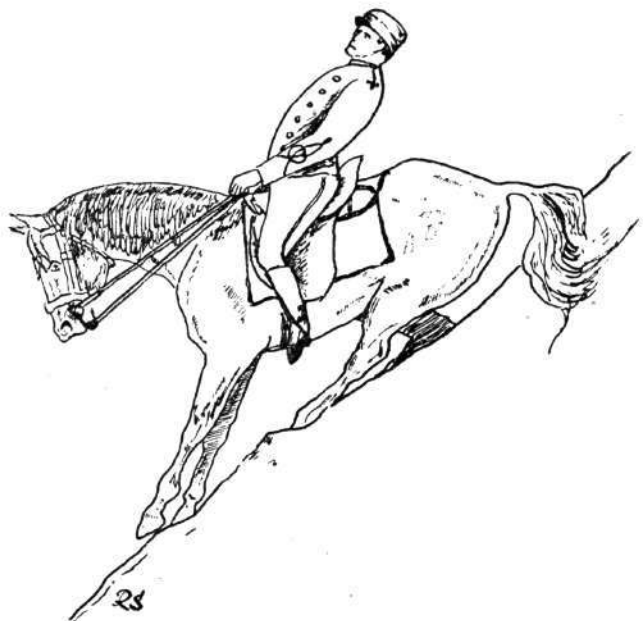
Õppusi alata ja lõpetada sammul, et hobuseid valmistada ette kiiremaile käikudele ja et nad sõidu lõppedes jõuaksid jahtuda.

Instruktor peab kõigis õppusis reguleerima käike ja tööd, et vältida hobuste ja meeste väsimust. Kergendatud traavi- ja galoppsõidul eriliselt valvata, et õpilased kergendaksid õige jala alla ja mõlema jala alla hobust töötaksid ühevõrra; selleks on kasulik suunda muuta kellaja järgi.

Tihti teha lühikesi vaheaegu, eriti noorile õpilasele, et nad ei väsiks. Vaheaegu kasutada seletusiks, puhkuseks ja vabaharjutusiks.

Väljaõppe teostamisest.

Arvestades, et kaitseliidu ratsaüksuste meeskond on maal laiali paisatud, on eskadroni ja rühma õppusiks kokkukutsumine raskendatud. Jao koosseis on aga ikkagi lähemast ümbrusest, seepärast on mehi kerge kokku kutsuda ja jaopealik, omades teatava kava, suudab väga hästi teostada väljaõpet. Selleks toon üldise õppuse läbivõtmise järjekorra, kui aluse noorile malevlasile. On malevlased sõiduoskajad, siis pealik või instruktor näeb ja otsustab ise, millest alata, mida põhjalikult võtta läbi, mida korrata.

Vale! Joon. nr. 18. Vana kool. Ennem kaldast allatulek sündis sääraselt.

Õppusil kogu õppekestus jagada perioodideks, seega omandatakse aluspõhi kindlamalt ja töö edasijõudmise pilt on selgem. Otstarbekas on ratsaniku väljaõppe jagamine 3 perioodiks.

I perioodi eesmärgiks on õpilasis hobuse iseloomu tundmise, enda painduvuse, sadulas püsimise kindluse, õige istaku ja juhtimise algmõistete õpetamine.

Õpilased kannusteta, hobused valjastatud suulistega. Õpilased toovad hobused maneeži käekõrval, et instruktor saaks kontrollida sadulasse istumise ja mahatuleku võtteid ning hoida ära õnnetuid juhtumeid. Enne sadulasse istumist instruktor kontrollib hobuste sadulduse ja valjastuse.

Vahetus sõidab allohvitseri või selleks valitud parema ratsaniku järel; õpilased koonduvad alul „s a b a peale“, hiljem jätkatakse sõitu vabadel kaugusil ja lahus.

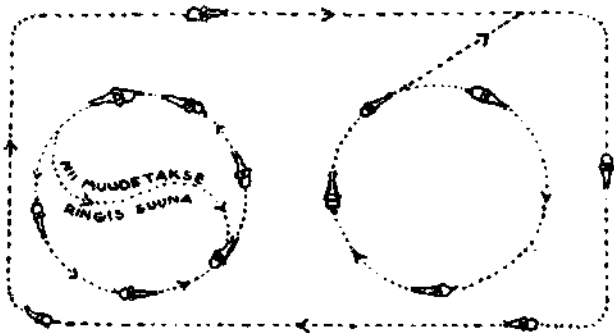
Hoiduda suurist vahetust. Vahetust, mis on suurem kui 12—15 meest, ei suudeta õpetada ja see tuleb jagada kaheks grupiks.

Ratsasõit algab alati jalustega. Kui õpilased on traaviga — kergendatud traaviga — kohanenud, tarvatakse vahetevahel õppetraavi — sõitu (maastikul mitte kunagi) — paarimüütilise kestusega võimlemise harjutusena, mitte aga sõidu õppimise eesmärgil.

Jalusteta õppetraavi sõidul jalg ja kand ripuvad vabalt alla. Esimene passitud jaluste pikkus kuulub muutmisele harilikult kogu sõidu aja, vastavalt istaku kindluse omandamisele. Instruktori kohus on jälgida jaluste pikkust ja reguleerida seda kogu väljaõppe kestusel. Mis puutub hobuse juhtimisse, siis instruktor peab pöörduma alul lihtsate aluste õpetamisega — et õpilased oskaksid kohapealt liikuda, peatuda ja pöörata hobust.

Alul traavi kestus peab olema õige lühike, kiirus (tempo) — võimalikult väike. Mõlemad suurenevad järkjärgult, vastavalt õpilaste edasijõudmisele. Kergendatud traaviga alata niipea kui ratsanikud on juba hobustega harjunud.

Kuna galopp on vastavaimaks käiguks õpilaste sadulasse „asetamiseks“ ja selja painduvaks tegemiseks, tuleb sellega alata niipea kui seda lubab edasijõudmine. Galopile kergemaks üleminekuks tuleb alata seda suurel ringil, pärast otsesuuna peale edasi minnes.

Õige! Joon. nr. 19. Uus kool.

Galopp alatakse ringil. On galopile üle mindud, sõidetakse üksikult maneeži rajale otsejoones. Pool vahetust samal ajal teisel ringil jalutab hobuseid, teeb vaharjutusi või jälgib sõitjaid.

On õpilased omandanud sadulas istumise kindluse, tuleb neid viia sagedamini maastikusõidule, mis on õpilasele peamiseks sõidukooliks ja pingutamata istaku omandamise parimaks abinõuks.

Maastikusõit sünnib trobikonnas, kus igaüks sõidab ja valib tee endale ise. Instruktor määrab suuna ja suundratsaniku; ise sõidab seal, kust näeb kõiki õpilasi.

Kasulik on õpilasi vahetevahel asetada teisile hobuseile.

Et õpilasis arendada ratsamehelikku osavust ja julgust, tuleb neile õpetada kogu väljaõppe kestes sadulast maha ja sadulasse hüppamist, niihästi seisul kui liikumisel.

Takistuste võtmist alata varsti esimeste galopi õpetundide järele. Selle viimistelemine kestku kogu teenistuse aeg. Alguses olgu takistused madalad, 30—50 sm kõrged, järkjärgult suurendades kõrgust ja laiust. On õpilased hobusega liitunud kõigis käikudes ja omandanud juhtimise algmõisted, minna üle II-le perioodile.

II-se perioodi eesmärgiks on õpilaste enesekindluse, painduvuse ja istaku täiendamine ning juhtimise abinõude tarvitamise õpetamine ja õpilasis aktiivsuse ning hobuse üle valitsemise oskuse süvendamine.

Vastavalt edasijõudmisele instruktor annab ratsanikele kannused. Sõit teostub lahus, vabadel kaugusil ja lõpuks määratud kaugusil kontrollisõiduna.

Sõit lahus on parimaks vahetuse õpetuse viisiks. Sellega saavutatakse ratsanikule iseseisev sõidukindlus ja antakse võimalus juhtimise (avitamise) abinõude iseseisvaks kasutamiseks.

Sõiduga lahus instruktori tähelepanu peab olema äärmiselt köidetud õpilastele, et näha kõiki nende tehtud vigu ja et õpilased ei kasutaks seda sõiduvõimust instruktori silma alt eemale hoidmiseks.

Lahussõit sünnib maneeži keskel või välispool, kuidas plats lubab. Õpilasil omaette lastakse teha poolringe ja ringe ühele kui teisele poole; traavil vahetada jalga ringide vahelisel otsejoonel. Peatused, pöörded esiosal ja taandumine sünnivad otsejoones sõidul, mitte kaarsõidul.

Maastikusõitu teostada võimalikult sagedamini, valides järkjärgult raskema maastiku. Seal harjutatakse rööbiti peale suunapidamise ja loomulike takistuste võtmise veel üksikmehe lahkriivi.

Kõigis neis õppusis arendada õpilasis tempo tundmist.

Selle perioodi lõpuks õpilased peavad tundma lõplikult kõiki käike, juhtimist ja tegevust.

III-da perioodi eesmärgiks on eelmise perioodi viimistelemine.

Sel perioodil on lubatud kangide tarvitamist, kui selle tarvidust üldse peetakse vajalikeks. Seega on ratsasõidu oskus omandatud ja edaspidine töö jätkamine on juba lahinguteenistus ja teadliku ratsaniku töö haripunktile viimine — ratsavõistlused jne.

Käsitöö sõiduõpetusega käivad rööbiti vabad harjutused, mille eesmärgiks on ratsaniku üksikute kehaosade arendamine, pingutatud istaku ja tegevuse kaotamine.

Painduvusharjutused on mitmekesised. Võtta tuleb niisuguseid, mis vastaksid pingutatud kehaosade painduvaks tegemisele.

Paar sõna hobuse ratsastamise põhimõttest.

Uue ja vana ratsastamise põhimõttestis ja viisis on suuri lahkuminekuid. Viimased on uue kooli kasuks. Need põhjenevad hobuse loomulike omaduste ja nõuete arendamisel loomulike viisidega, vana viisi — jõuga töötamise — asemel.

Tahame hobust ratsastada, on tarvis enne õppida tundma tema iseloomu peensusteni. Ekslik on vaadata hobusele kui päris rumalale loomale, keda lihtsalt jõuga väänates saab sundida soovitud liikumisele või järeleandmisele.

Hobune teeb kõik, mida temalt nõuame, kui näeb, et ta selle eest saab tasu. Ratsanik, niipea kui hobune vähegi annab järele, s. t. osaltki täidab temalt nõutud ülesannet, peab ka oma nõudmistes andma järele ja tasuks hobusele teda silutama ja rahustama, püüdes viia sellega hobust harjumusele ja arusaamisele, et ta saavutab tasu ja vabadust alati, kui alistub ratsaniku tahte.

Metsa- ja puutööstuse a/s.

„VIKTORIA“

Tallinn, Koppel, Vene-Balti tehas.

Kõnetraat Koppel 13 ja 14.

Telegr.-aadr. Victoria-Tallinn.

—
Soovitab

pakk-kaste

igasuguseis mõõtudes kõikide
kodumaa saaduste pakkimi-
seks suurel ja väikesel arvul.

Kõige selle juures ratsaniku tahe peab olema järjekindlalt püsiv, et süvendada hobuses kindlat tunnet järeleandmatuses. See päev, millal hobune saab aru, et järeleandmatus on lõpnud, on pöördpäev ja sellest momendist tema edasiõpetamine on raskendatud; ja seda just seetõttu, et hobune tunneb, et ta ratsanikust sai võidu. Hobusel on väga hea mälu, seda momenti ta ei unusta, ja nüüd, õige töö asemel, kogu ta pingutus pöördub ratsaniku tahte vastu. Kuid õige töö tagajärjel see hobuse paha tahe muutub vastupidiseks ja ta uute vempude ja sõnakuulmatuse asemel püüab ainult üht — kuidas paremini iga oma peremehe soovi täita.

Närveeritud, rikutud hobusele tuleb anda mõnepäevaline puhkus tallis, kus teda tihti käia vaatamas ja rahustamas. Siis lasta teda aiaga piiratud koplisse, kus ta võiks vabalt galopeerida ja tarvitada oma vabadust selleks, et unustada vihatud valjastamist, saduldamist või mõnd muud jõutarvitamisest tekkinud valu.

Meil leidub mõnesid „äratsukeeritud“ hobuseid, kes edasimineku asemel hakkavad kas taandumisega, rabelemisega või pealoopimisega võitlema ratsanikuga, et vabaneda kangidest või teravaist suulisist.

Siin ei parandata jõuga midagi. Kangratsmete kui ka suulratsmete tirimisega hobuse pea õigesse asendisse panemine ja peatamise katse on eksitus. Selle asemel tuleb alata otsast peale: õige peasend saada kätte pehme käe ja säärite tööga. Valu valuga ei parandata, vaid tuleb kõrvaldada valu põhjused, mille vastu hobune võ tleb.

Noorte närviliste hobustega algab esimene töö kõie otsas. Kui noor hobune ei peaks harjuma sadulaga, kinnitada talle selga ainult sadulavöö. Harjunud sellega, hobune saduldada. Sellest ajast algab hobuse õpetamine juba ratsaniku all.

Lõppsõnaks.

Eelkirjeldatud põhimõttele organiseeritud ja läbiviidud töö annab tagajärgi ja need, kes tegelikult õpetavad ratsasõitu, tunnevad kõige rohkem seda kasu, mida annab uus kool oma aluste ja meetodiga.

See on ainuke ratsionaalne õpetamisvõimalus kaitseliidu teenistuse ja olukorra juures.

Pole kahtlust, et nende lihtsate aluste põhjal korralikult töötades suudetakse keskmist, enam-vähem ratsatüübilit taluhobust hariliku talutöö kõrval õpetada niikaugemale, et ratsakaitseliitlane on suuteline temaga oma ülesanded täitma teataval määral ravis, lahinguteenistuses ja ka ratsaspordi alal. Nägime läinud suvel Hobusearmastajate ja -Arendajate Ühingu Tartu osakonna poolt korraldatud ratsavõistlusil Tartus, et Tarvastu ratsakaitseliitlased h-rad Müür, Kullama ja Taakel seda tõestasid.

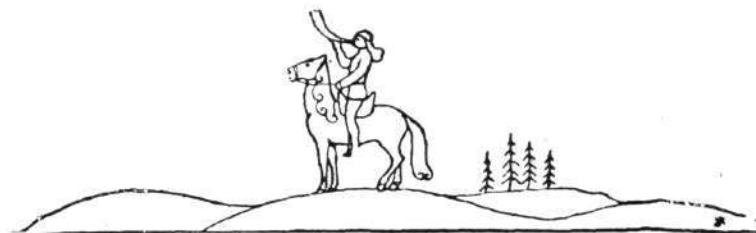
Otse huvitav oli näha, kuidas ühtede ja samade

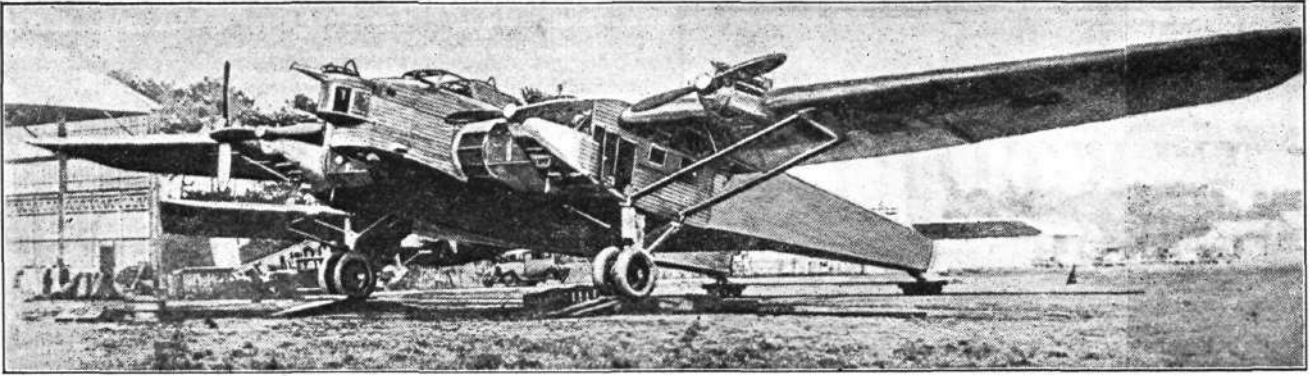
KODU- JA VÄLISMAA
RAAMATUD JA AJAKIRJAD
KOOLIRAAMATUD,
KOOLITARBED.

A. VASSERMANN

TALLINN, PIKK 7, TELEF. 433-48.

hobustega kolmehobuse rakendusega vankri ees sõideti, põldu künti ja lõpuks ootamata alarmi väljakuulutamisel hobused imekiiresti saduldati ja lahinguvalmilt välja sõideti — rivikorras ja üksikult takistusil ületati jne. Tippsaavutusena näitas hra Müür oma hobuse kõrgeid dressuurinumbreid.

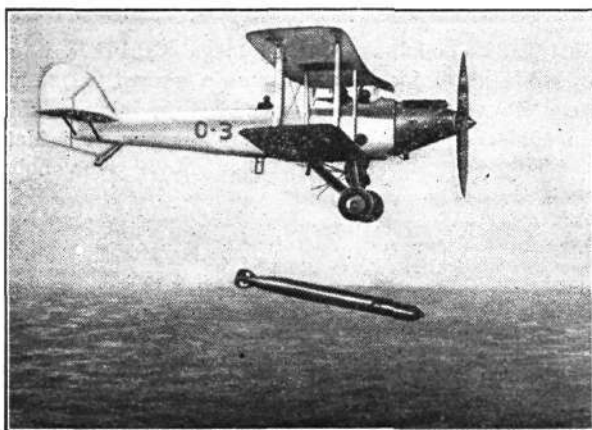
Prantsuse suurim pommituslennuk

H. NAHKUR

LENNUPOMMID — ÕHUSÕJA VÕIMSAIMAD LAHINGRELVAD

Pärast maailmasõda on lennuasjandus sedavõrd arenenud, et tulevikusõjas etendavad tähtsat osa kallaletungid tagala keskustele ja linnadele gaasi-, süüte- ja lõhkepommidega. Allpool üksikasjalisemalt neist võimsaist lahingrelvadest.

Lennuk etendab tulevikusõjas tähtsat, võib-olla isegi otsustavat osa. Moodsalt relvastatud pommituslennukite eskadrillid võivad kanda sõja üle maapealse võitlusrindi otse vaenulise maa sisemusse ning vahenditult šokeerida riigi elu- ja närvikeskusi ja rahva moraalset vastupanujõudu. Seega on tulevikusõda rahvastesõda, kus kogu riigi maa-ala muudetakse üheks suureks lahinguväljaks. Seepärast katsuvad suurriigid — vaatamata Genfi rahujuttudele — sellele õhusõja ohule vastu seada tugeva õhulaevastiku ühes mitmekesiste õhurünnakute tagasitõrjevahenditega. Mida võimsamad õhurelvad, seda väiksem on õhusõja oht!

Lennuk ründab õhutorpeedoga

Õhujõudude arvuline koosis ei püsi kaua muutmatusel tasemel — ta kasvab alatasa. Kogu maailm — Atlandist kuni Vaikse ookeanini — on haaratud õhusõja maaniast. Kõikjal tehakse meeleheitlikke pingutusi lennukite relvastuse, kandevõime ja tegevusraadiuse tõstmiseks.

Hiljutises Hiina-Jaapani vahelises heitluses avanes esimesena võimalus proovida kontsentriliste pommitusrünnakute hiigelmõju. Sest ajast sai asi uut hoogu! Jaapan suurendab oma õhujõude võimalike kokkupõrgete puhuks Ameerikaga. Ameerika püüab veelennukite ja lennuki-emalaevade ehitamisega soetada endale operatiivseid baase õhurünnakuiks kaugesse itta. Teised riigid — Inglise, Prantsuse ja Vene — panevad pearõhku lennusaadamate ja toetuspunktide soetamisele.

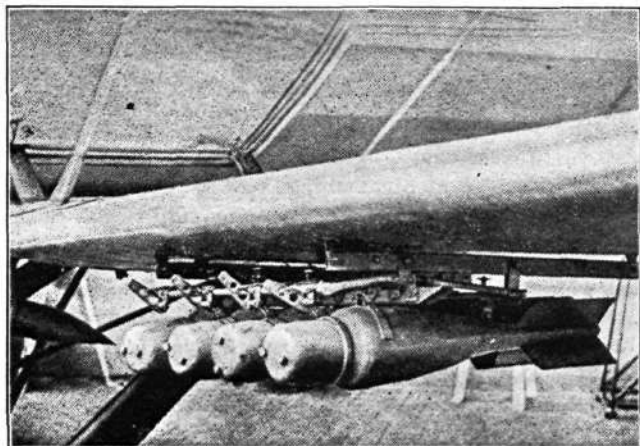
Õhusõja oht ripub ähvardava Damoklese mõõgana kõigi rahvaste pea kohal!

Et õhurünnakud eluliste keskustele sooritatakse peamiselt pommide varal, siis vaatleme allpool mitmekesiseid lennupommide tüüpe, mis välisriikide sõjavägedes on juba tarvitusel ning millised alatasa täienevad ja muutuvad.

Kõik pommid koosnevad metallkestast, millele on kinnitatud sabaossa kolm kuni neli tiiba — suuna juhtimise otstarbel. Kesta sisemusse mahutatakse lõhkeaine, mille plahvatamise eest hoolitseb üks kuni kaks sütitkut.

Lennupommide projekteerimisel peab pidama silmas mitmekesiseid nõudeid. Peale tegevuskindluse ja

pommi vastavuse otstarbe iseloomule on vajaline, et nad oleksid ohutud käsitamisel, võimaldaksid allapildumist nii lõhkedes kui lõhkemata (viimane asjaolu on tarviline selleks, et vajaduse korral kergendada lennuki koormatust lennul oma territooriumi kohal) ning olek-

Lennupommide asetus pommiraamis

sid sobivad edasitoimetamisel ja paigutamisel lennukile.

Pommid paigutatakse lennukil erilisse raami, kus nad hoiduvad kohal raudvitsa või -lindi abil, sageli aga kasutatakse kinnitamiseks erilisi kõrvakesi, mis asetuvad pommi välisel kestal. Mõningat süsteemi raamid pommid ripuvad, teistes — lamavad. Viimast moodust tarvitatakse sagedamini ning loetakse ratsionaalsemaks. Uuematuübilisil lennukel asetseb pommiraam kere sisemuses või mõnes teises lennuki konstruktiivses osas. Ainult eriti suured pommid, mida raske on paigutada kerre, mahutatakse väljapoole.

Pomm viskub lennukilt alla erilise kangi abil, mille line on pommipilduri käsutuses ning ühendatud raami mehhanismiga mehhaanilise- või elektripäästiku kaudu.

Langemise esimesel silmapilgul on pommi algkiirus oma suuruselt ja suunalt võrdne lennuki liikumiskiirusele. Raskusjõu mõjul läheneb pomm maapinnale, kujundades traektooria, mis on lähedane paraabolile. Langedes pommi kiirus kogu aeg kasvab, kuid ühel ajal kiiruse kasvamisega kasvab ka õhu vastusurve, muutes langemist aeglasemaks. Pommi küllaldaselt kiirel langemisel muutub õhu vastusurve võrdseks pommi raskusele, takistades tema kiiruse edaspidist kasvamist. Seepärast on iga pommi tarvis kindel kõrguspiir, millest kõrgemal pillutud pomm ei saavuta enam mingit kiiruse suurenemist oma langemise lõpp-punktis. Pommi lõpp-kiirus, pommi soodsaimal kujul (torpedo kuju) on 250 m/sek., kui langemise kõrgus on 4000 m. Suuremal langemise kõrgusel järjest kasvav õhu vastusurve vähendab pommi langemise kiirust niivõrd, et ta püsib maksimaalsel kiirusel, s. o. 250 m/sek.

Pommi vaba langemine — see on peamine puudus pommipildumisel, sest pommipildur ei saa oma soovi

kohaselt mõjutada pommi traektooriat, nagu teeb seda kahurväelane muutes mürsu tõusunurka.

Pommi suund selle eesmärgile saavutatakse erilise pommipildumise sihtimiseadeldise abil. Sealjuures ülesande keerulisust pommile õige suuna andmisel ja paraja pildumismomendi leidmisel suurendab asjaolu, et tuleb arvestada ühelajal hulki mitmesuguseid tingimusi, nagu lennuki liikumiskiirust, tuule kiirust ja suuna, lennukõrgust, pommide raskust j. t. Pealeselle on vaja hoida sihingut kogu aeg horisontaalses asendis. Viimase tegevuse kergendamiseks tarvitatakse erilist seadeldist, n. n. hüroskoopi. Kaasajal on juba olemas sihtimiseadeldisi, mis annavad täiesti rahuldavaid resultate.

Pommi kaalu suurenemisega kasvab ka tema tabavuse täpsus langemisel ning muutub juba võrdseks kahurtulele, püüdes viimast isegi ületada.

Varemalt toimus pommipildumine eranditult alla tuult, praegu on see võimalik ka vastu tuult, s. t. soovitatavas lennuki liikumissuunas.

Lennukite pommitusrünnak rahulikule linnale

Suurimate lennupommide projekteerimise ja katsetamise alal tegutsevad praegu Ameerika Ühendriigid ja Prantsusmaa. Ühendriikides on töötatud välja järgmised lennupommide tüübid:

1. Kildpommid. Need pommid on määratud tegutsemiseks elavate märkide vastu, nagu varjamata väeosad, moonavoorid jne. Nad on ka kohased lennukite, prožektorite, kahurväe materjaalosalade j. t. hävitamiseks. Katselisel teel on tehtud kindlaks, et sobivaimaks kaaluks taolisele pommile on 13 kg. Harilikult on neil üsna paksud kestad ja nad sisaldavad võrdlemisi väikese kogu lõhkeainet.

2. Fugaaspommid. See tüüp pomme on tunnistanud tähtsaimaks. Neid kasutatakse materjaalsete märkide ründamisel, nagu: tehased, laod, raudteejaamad, sillad, linnade kvartaalid jne. Kuna lõhkeaine protsendiline sisaldavus ulatub neil 50—60%-ni pommi üldkaalust, siis on nende pommide purustamisvõime eriti tugev. 500 kg lennupommi eest varju leidmiseks peab varjend asetuma 13 m sügavusel maa all või olema kaetud 3,5 m betoonkattega.

Pommi heaks sissetungimiseks kõvadesse aineisse nõutakse tugevat pommi ehitust. Nõrga ehitusega pomm kukkudes kõva aine pihta deformeerub ise rängasti ja puruneb.

Lõhkepommi mõju purustumürsuna on selle seesmisest ehitusest. Pommi detoneerimine on süttikust. Hetksüttikuga pomm ei tungi sügavale, kuna aeglase süttikuga varustatud pomm võib läbistada maja kuni keldrikorrani.

Fugaaspommid valmistatakse 50—2000 kg. Pommi kaalu ülemmäär määrab lennuki kandevõime. 2000 kg pomm tekitab lõhkemisel avause, mis diameetrilt on 20 m ja sügavuselt 7 meetrit. Peale fugaasilise tegevuse avaldavad säärased pommid veel süütavat tegevust. Tulekahjud, mis tekkisid maailmasõja ajal Pariisi pommitamisel lennukeilt, olid põhjustatud just fugaaspommidest. Katseil Ameerikas süttisid kuuma-dest pommikildudest isegi hooned, mis asetsesid pommi langemiskohast umbes 100 m kaugusel.

3. Allveepommid. Allveepaatide hävitamiseks on töötatud välja eriline tüüp pomme. Säärase pommide kest valmistatakse võimalikult õhuke, et mahutada nende sisemusse hulk tugevavõimulist lõhkeainet. Kest peab olema vaid nii paks, et ta suudaks kanda löögi vastu veepinda — allveelaeva kerest läbitungimist loetakse üleauruseks. Pomm kaalub 100—200 kg ja omab tugeva purustamisvõime. Allveepaadi pihtamisel on viimne silmapilk rivist välja löödud, asetsegu see ükskõik kui sügaval vees.

4. Soomuspurustajad pommid on projekteeritud soomustatud või betoneeritud märkide ründamiseks. Et soomust läbistada, peavad nad olema varustatud paksude kestadega. Selle all aga kannatab lõhkeaine hulk pommi sisemuses, mispärast selle purustamisvõime pole kuigi suur. Nad omavad kitsa tegevuspiirkonna. Tegelikult kahju sünnitamiseks, näit. soo-

muslaevale, peavad nad viimasele tingimata sattuma pihta ja omama langemisel hiigla kiiruse, et läbistada tugev soomus. Seepärast peab neid pilduma suurelt kõrguselt, viimane asjaolu aga raskendab tunduvalt täpset sihtimist. Sõjaline hinnang säärasele pommi-tele on väike.

5. Õhutorpeedo. Sel pommil on samane tähendus kui iseliikuval meremiinil. Vahe on vaid selles, et need pillutakse alla lennukeilt.

Õhutorpeedol on sigarisarnane kuju. Ta sütib löögist vastu takistust — lõokraua abil. Liikuma pannakse see erilise mehhanismi, n. n. Obri seadeldise abil, mis hoiab automaatselt alal pommi kord antud kursi.

Tulistamine õhutorpeedoga toimub järgmiselt. Lennuk võtab ninaga sooritava kursi ja hakkab laskuma alla. Lendurvaatleja vastava seadeldise abil määrab pommipildumiseks kindlaks paraja silmapilgu. Pommi langedes asub kohe automaatselt tegevusse tema liikumismehhanism. Korrapärasel langemisel riivab pomm veepinda horisontaalses asendis, omades kiiruse, mis on võrdne lennuki liikumiskiirusele. Edespidine liikumine vees sünnib pommi enda liikumismehhanismi abil, mille tegevus jätkub kuni 2½ km. Tänapäeval tarvitatavad õhutorpeedod kaaluvad 600—800 kg ümber ja mahutavad 100—150 kg tugevavõimulist lõhkeainet.

Katsed õhutorpeedodega on annud täiesti rahuldavaid tagajärgi ja võib julgesti ennustada, et nad leiavad tulevikusõdades suurt taktilist kasutamist.

Et edukaks rünnakuks lennuk peab lähenema märgile üsna väikesele kaugusele, tuleb rünnak teostada suitsukatte varjus või ööpimeduses, kusjuures atakkeerimisest peab võtma osa vähemalt 3—4 lennukit.

6. Lendav torpeedo kujutab endast tillukest mootoriga või mootorita lennukit (plaanerit), mis on laetud lõhkeainega. See on varustatud erilise kellamehhanismiga ja automaatse stabilisaatoriga. Pommitatava märgi kohale jõudes pudenevad tal tiivad küljest ning lõhkeainega täidetud torpeedokere langeb alla. Lendavat torpeedot on võimalik juhtida õhus ka raadioteel.

Lendav torpeedo visatakse lennukist välja kaugel piirkonnast, mida kavatakse pommitada. See läheneb iseseisvalt eesmärgile, saavutades lennul 400 km tunni kiiruse.

3000 m kõrguselt väljaviskamisel võib ulatuda horisontaalne kaugus 10 km. Suuna mehhanism (hüroskoop) ja juhtiv mehhanism pannakse tegevusse kokkusurutud õhuga. Säärase pommi kaal on 80 kg, juhtivate instrumentide kaal 20 kg.

7. Keemilised pommid jagunevad süüte-, suitsu- ja gaasipommideks. Nad on enamikult varustatud vähese lõhkeaine hulgaga, mis on vajaline vaid pommi kesta purustamiseks ja keemilise aine laialipaiskamiseks. Nende peamõju avaldub pommitäite keemilises tegevuses.

8. Süütepommid on kerged 1—5 kg elektroon- või fosforpommid, mis süttides põlevad, tekitades sealjuures 3000° C kuumuse. Säärase kuumuse mõjul on paratamatud laialdased tulekahjud. Need tulekahjud võivad tekkida korraga mitmes linnakvartalis, sest pommid on kergekaalulised ja lahinglennukil on võimalus neid suuremal hulgal kaasa võtta. Nii võib üks lennuk 100 ja isegi enam pomme võtta ühes. Juhumil, kui ka vaid 10% neist pommidest sütib, võib 10 lennukist koosnev eskadrill tekitada 15 min. jooksul 100 tulekahju.

9. Suitsupomme kasutatakse suitsukatte sünnitamiseks, kusjuures katte iseloom oleneb tarvitatavate pommide tüübist. Taktikalised tingimused võivad nõuda suitsukatte tekitamist maal, merel kui ka õhus. Suitsupomme värviliste suitsudega kasutatakse ka signalisatsiooniks ja sideme pidamiseks.

Sääraste pommide laadimiseks tarvitatakse mitmesuguseid aineid. Nende seas on titaantetrakloriid paremaid suitsutekitamisvahendeid.

10. Gaasipommid. Maailmasõjas tarvitusele võetud gaasidest võib peaaegu kõiki kasutada lennu-

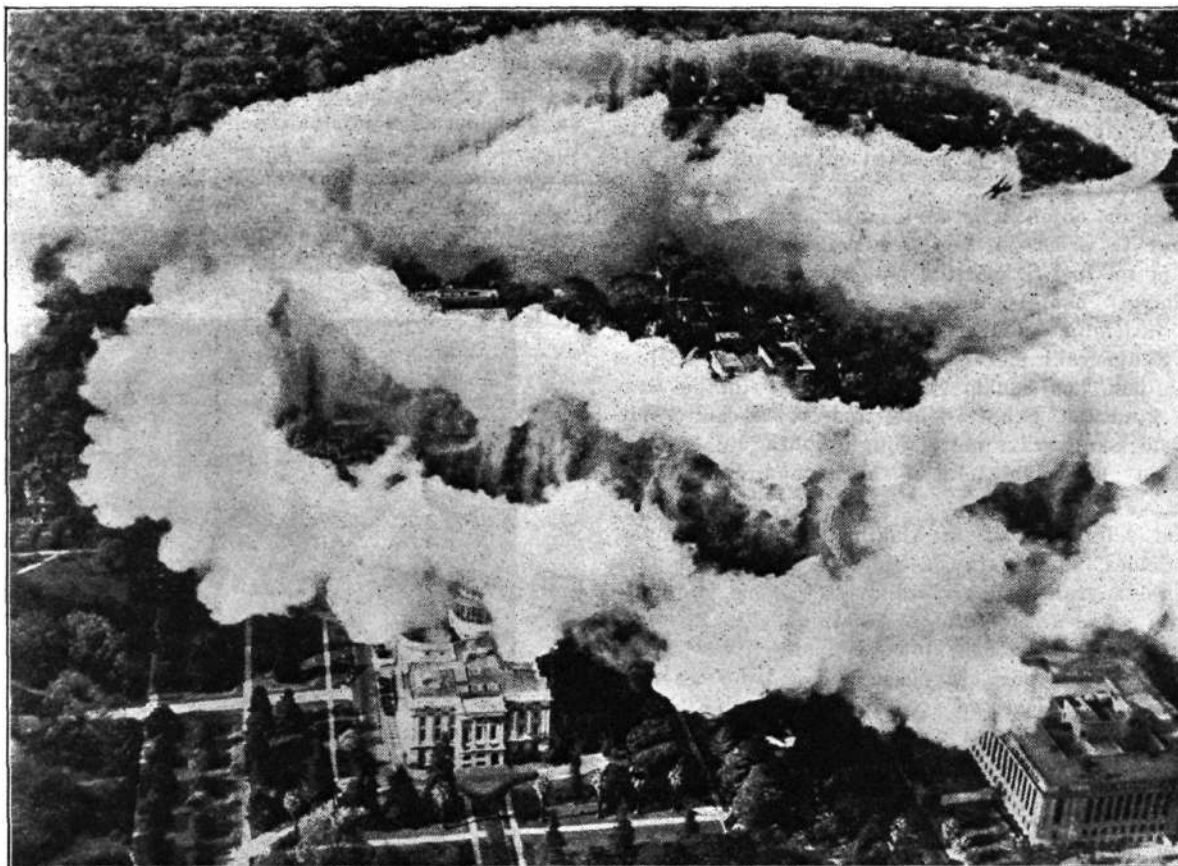
pommides, seega gaasiohtlikeks muuta linnad kaugel rinde seljataga.

Säärased pommid võivad olla õige suured — kaalult 2—2½ tonnised. Nad täidetakse õige mürgiste, püsivate sõjagaasidega, nagu yperiidiga või levisiidiga. Yperiidipommi lõhkemisel saadakse n. n. yperiididu, mis on palju mõjuvam yperiidiaurudest.

Keskmiselt arvestatakse, et ühe ruutkilomeetrilise maa-ala täieliseks gaasitamiseks kulub 18 tonni gaasipomme. Tegelikult jätkub aga juba mõnest tonnist, et linnale sünnitada suuri kahje.

Lennukite pommitusrünnakuile võib suures masstaabis vaadatuna kahel erikujul astuda vastu. Esimene meetod — aktiivne õhukaitse — haarab kõigi tagasitõrjevahendite järele, alates hävituslennukeist ja lõpetades õhukaitsesuurtükidega ning vastavalt spetsialiseerunud raskekuulipildujatega.

Teine meetod — passiivne õhukaitse — paneb rõhku õhuvaatlusteenistuse organiseerimisele, tulede kustumisele öösi, udupilvede tekitamisele, tähtsamate keskuste evakueerimisele ning gaasikaitse, sanitaarteenistuse, tuletõrje ja liiklemise korraldamisele.

Linn mähitakse lennukite pommitusrünnaku kartusel tihedasse udupilve

Maailmasõja võitis Ameerika jalavägi Argonnides

Ameerika sõjaajakirjaniku mälestusi

„Mis asju teie siin kirjutate, Seldes, — see on ju lausa rahupropaganda! Mõistagi on see tõsi, aga seda ei või avaldada!“

„Seda ei või avaldada!..“ sellase vastuse saab Seldes — maailmasõja ajal lääneriindel asetseva Ameerika sõjakirjasaatjate peakorteri liige, hiljem ühe Ameerika ajalehe välismaa-kirjasaatja — liitlaste sõjatsensuurilt korduvalt. Liitlased ei vaja ajakirjanduslikke tõefanaatikuid, ja Seldes tõrjutakse kavakindlalt mõne aja pärast eemale, pärast seda, kui tal on õnnestunud saata oma lehele šifreeritud sõnumeid, mille avaldamine tekitas tõsist peavalu teatud riikidele.

Kuidas Seldes sõjakirjasaatjana „ära kägistati“, sellest kirjutab ta oma mälestusis „You can't print that!“ („Seda teie ei või avaldada!“, ilmunud Payson & Clarke'i kirjast., New-Yorgis). Siin ei tarvitse ta oma suud hoida lukus, ja seetõttu on raamat väga huvitav.

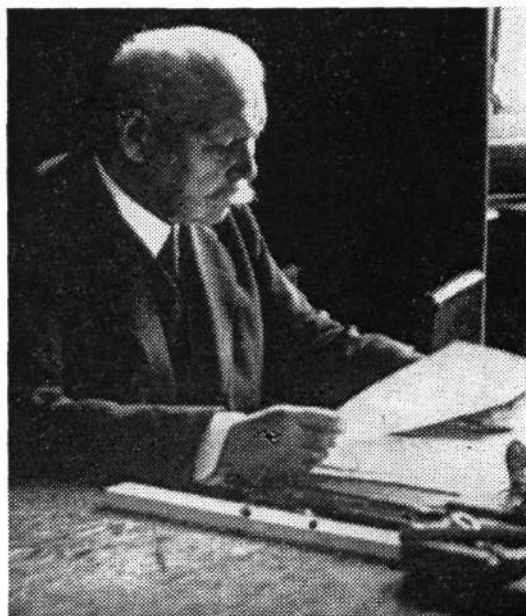
Seldes on objektiivne kirjasaatja, kel on aga eriline joon: ta armastab tegutsemisvabadust. Ta huvitavaimaid seiklusi Saksamaal on kindralmarssal P. von Hindenburgi usutelemine maailmasõja relvaderahu ajal ja jutlemine admiral Scheeriga Weimaris, kus ta kohtub Skagerraki merelahingu sangariga. Ja Seldes on sama isik, kes hankis endale kolmeks tunniks ära kirjad kuulsast Scheeri ettekandeist keiser Wilhelm II-le Skagerraki merelahingu kohta, mis ta siis avaldas ja selle läbi tekitas kogu maailmas suure kõmu.

Aetud seiklushimust ja ajakirjanduslikust kõmüst, sõidab Seldes, vaatamata valjule keelule, mõni päev pärast relvaderahu allakirjutamist (1918. a. novembris), koos mõne ametivennaga Ameerika sõjakirjasaatjate perest läbi rinde Saksamaale. Kahes tuledeta autos sõidetakse üle piiri, ja põksuvate südametega näevad Ameerika sulemehed esimest must-valge-punast lippu. Viimaks saabuvad nad Borgi (Saarburgi?), kus satuvad taanduvaile saksa vägedele. Neid peatab keegi morn major, kes äkisti lõkkelelõõnud metsikus raevus käseb neil jalamaid sõita tagasi üle piiri. Tol kriitilisel hetkel trügib rahva hulgast läbi keegi madrus, varrukal punane lint, nimetab end tööliste- ja sõdurite-nõukogu liikmeks ning kihutab ameeriklaste hämmastuseks raevutseva majori pikema jututa minema...

See vahejuhtum on kasuks ameeriklasile: madrus peab neid Ameerika toitusabi liikmeiks, ja neid võetakse vastu juubeldusega. Kuid ameeriklased ei peatu, nad sõidavad edasi üle Trieri Frankfurti, tiivustatud vaid ainsast eesmärgist — kohata ning jutelda marsal Hindenburgiga.

Nende nõudmine — kohtuda Hindenburgiga — tekitab sakslasis piiratud hämmastust. Kuid üks sõdurite-nõukogu kinnitab: seda võimaldatakse jänkidele! Kahes saksa autos, mille kummid teel korduvalt lõhkevad ja mootorid aegajalt „streigivad“, jõuavad Ameerika sulemehed viimaks Casseli, kus asub Saksa ülemjuhataja staap, n.-n. Suur-Peakorter. Kaks päeva keeldub Hindenburg ameeriklasi vastu võtmast. Kolmandal päeval, kui ameeriklasil on kadunud juba iga-sugune lootus, võimaldab neile keegi sõdurite-nõukogu liige — pärast seda kui ta on pidanud telefoni teel pikema kõne Hindenburgiga — kokkusaamise marssaliga.

Samal päeval kella 1500 ajal toob Hindenburgi hall limusiinauto nad Wilhelmshöhe lossi. Kindral dr. W.

Saksa riigi president feldmarssal P. v. Hindenburg †

Groener (Ludendorfi järglasena I kindralkortermeister) võtab ameeriklased vastu ning saadab nad Hindenburgi töötuppa.

Käepigistused — siis istutakse.

Saksa „sõjajumal“ algab:

„Nõustun vastama teile vaid sõjalisis küsimusis. Poliitilised küsimused lükkan tagasi. Mina olen sõdur.“

Esimeste tähtsusetu küsimuste järele küsib üks ajakirjanik Hindenburgilt:

„Kes on võitnud maailmasõja?“

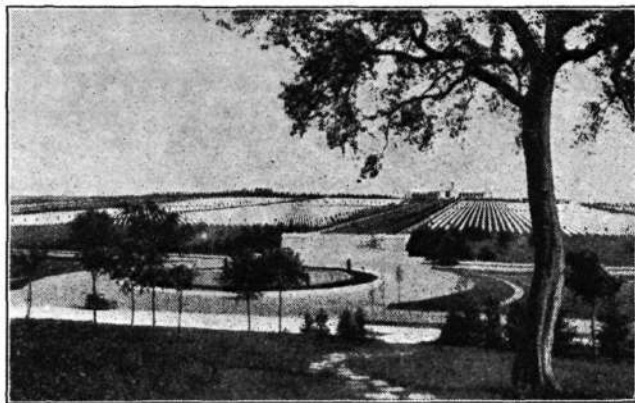
Hindenburg, lõbustatud ameeriklaste diplomaatlikust võttest, vastab:

„Tahan teile vastata otsekoheselt: sõja võitis Ameerika jalavägi Argonnides!“

Selgituseks lisab marssal, et inglaste blokaad ja ameeriklaste pealetung Argonnides otsustasid sõja. Veel 1918. aasta suvel oli Saksa sõjavägi sedavõrd võitlusvõimeline, et võis iga kuu üritada ühe pealetungi. Meeskond, ta moraal ja varustus oli rahuldav. Ainult ameeriklased löid nad tasakaalust välja.

„Oh mu vaene isamaa — mu vaene isamaa...!“

Hallpea marssal langetas pea ja pisarad voolasid ta silmist. Ta jõuline keha tõmbles kramplikult — suur väejuht nuttis oma vaese isamaa eest...

Maailmasõjas langenud Ameerika sõdurite ühishaud Argonnides

See usutusmatk läks aga Ameerika ajakirjanikele kalliks maksma. Mitte üksnes see, et nad anti Chaumont'is sõjakohtu alla, kes karistas neid arestiga, vaid neil keeldi veel eespoolkirjeldatu — „suurim kõmu nende elus“ — avaldamine maailmale — raskeim karistus, mis eales võib saada osaks ajakirjanikule:

Nad ei tohtinud seda avaldada...

Lembitu võitles sakslastega Otepääl...

29. juulil s. a. mängiti Otepää Linnamäel — vanal Ugandi linnusel — H. Visnapuu massimängu „Otepää all“. Näidend kujutab meie esivanemate võitlusi sakslastega ja vahetekordade lahendamist venelastega. Näidend lõpeb vabadussõjaaegse Võnnu lahinguga.

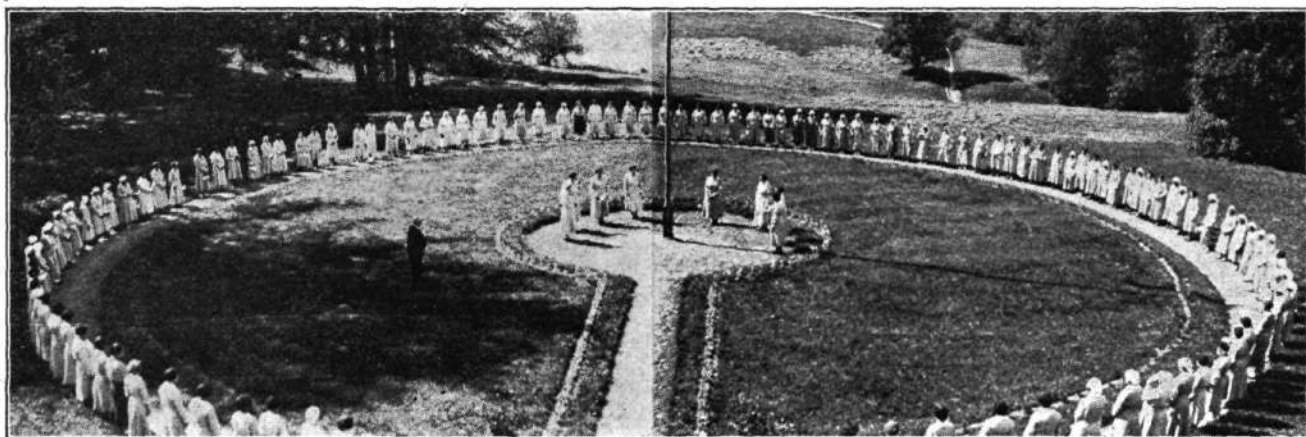
Meil on seni vähe näidendeid, missugused käsitelevad meie rahva sangarlikke võitlusi. H. Visnapuu „Otepää all“ on õieti esimene suurejoonelisem kavatsus sel alal. Rahvusliku vaimu ja esivanemate austamise kasvatamiseks on taoliste näidendite ettekandmisil määratu suur tähtsus. Näidendit jälgis ligi 4000 pealtvaata-

tajat. Näidendi ettekandmine toimus Otepää Hariduseltsi eesvõttel ja teiste Otepää organisatsioonide kaastegevusel. Võnnu lahingu demonstratsiooni viis läbi kaitseliidu Otepää malevkond. Terve rida Vana-Eesti vanemaid ja malevlasi oli kaitseliitlastist. Massimäng õnnestus kõigiti ning kaitseliidu demonstratsiooni kohta kirjutab „Päevaleht“ 30. VII s. a. nr. 207: „... Eriti võimsaks kujunes lõpp Võnnu lahinguga, kus anti edasi moodne sõjapidamine terves ulatuses. Ei puudunud kahurid, kuulipildujad ja teised moodsad relvad. Rahvas oli näidendist kaasa kistud.“

E. Lg.

Tegelasi, „Otepää all“ näidendist, mis ette kanti Otepää Linnamäel

Naiskodukaitsepäevast osavõtjad avajumalateenistusel suures ringis

EESKUJUDE TÄHISEIL

NAISKODUKAITSE VALGA RINGKONNA SUVIPÄEVA KUJUNEMISEST JA EELLOOST

Elame intensiivsemat kultuurelu, kus peaasi on põhjalikkus. Vähe sellest, et evitakse huvi millegi vastu, vähe sellest, et tuntakse tarvidust millegi järele. Sellele kõigele vajatakse veel nii praktilist kogemust kui ka teoreetilist ettevalmistust. Alus tagab meie kavatsusile, ettevõttele, tööle teadlikkuse, milleta pole mõeldav tänapäevalt nõutav põhjalikkus.

Sellased mõtted valmivad tähelepanekuil naiskodukaitse tööst, selle liikumise kava järjekindlast kujunemisest ja arenemisest.

Naiskodukaitse liikumine ei arene mitte ükski ekstensiivses, vaid ka intensiivses suunas: nii ei tõuse liikmete arv mitte ükski arvuliselt, liikmeskond areneb ka teadlikkuses oma tööst ja selle ülesandeist. Võime julgesti öelda, et meie juhid on mõtelnud ka meie arendamisele, ettevalmistusele oma ülesannete täitmiseks, et mitte ütelda „väljaõppele“. Nagu kaitseliidus näiteks on laskeasjandus, mida arendatakse õppides jne., on ka naiskodukaitse alad, mis vajavad õppimist, ettevalmistamist (sanitaarala, massitoitlustamine, distsipliini küsimus j. t.).

Nii teame juba viimase nelja aasta kestes pidevalt üleriiklikult korraldatuid suvekursusi nädalapikkuse kestusega. Viimased on olnud nagu lühiajaliseks kooliks naiskodukaitse liikmeile, kooliks, mis töötab hästi, andes häid tulemusi nii teadmiselt, kogemuselt kui ka meeleolult. Neist kursusist on osavõtjad toonud selle kõige kohapealseisse üksusisse: refereerides aruandena kursusel toimuvast ja kasutades saadud teadmisi jaoskonna tegevuses. Sellest kõigest aga oli vähe. Oli mõte taolist kooli teha kättesaadavamaks suuremaile hulkadele.

Ja kui N.-k.-k. Valga Ringkonna juhatus otsustas korraldada tänava oma ringkonna suvipäeva, „kus ühe ringkonna liikmed saaksid kokku omavahel, õpiksid lähemalt tundma üksteist, unustaksid hallipäeva mured ja hooled, tunneksid end ühise perena“, otsustasid juhid kohapeal (Tõrva ja Helme jsk. esinaised), kusjuures

ringkonna esinaisele tehti ülesandeks suvipäeva eel- kui ka korraldustööde teostamine, seda päeva läbi viia jüst üleriiklike N.-k.-k. suvikursuste eeskujul, endastki mõista, vähemas ulatuses ja masstaabis (ühe ringkonna piiris).

Kogunemine suvipäevale pidi kujunema mitte ükski meeleolutsemiseks (ühine laul, esinemine ühiselt rahvatantsudega, lõke j. m.), vaid ringkonnale ka kooliks, kogemuseks distsipliini (hulgana koos olla ja tegutseda), töö (punktides: toitlustamine, sanitaarala, sideme ja üldkorrapidamine jne.), ja teadmiste hankimise (referaadid) suhtes. Et kõiki, nii juhte kui ka osa võtta soovijaid, kandis hea tahtmine ja tõsiselt ettevõttesse suhtumine, saigi tõsiasjaks kavatsatud suvipäev kavatsatud kujul 14. ja 15. juulil s. a.

Päev jagunes kaheks: laupäeval, 14. juulil teostati tööpäev (kogunemine, korraldamine korteris, registreerimine, töökohustuste jaotamine osavõtjate jsk-de vahel ja jsk. vanemate määratud isikute kaudu, referaadid, harjutused jne.), ja pühapäeval, 15. juulil — pidupäev (kontsert-jumalateenistus kirikus, langedute austamisaktus ja operetiõhtu Tõrvas).

Ettevalmistusile asuti juba varakult — esimene korraldamiskoosolek toimus juba 3. aprillil s. a. Osa võtsid ringkonna esinaine, pr. E. Aalberg, ja ka k.-l. Valga maleva pealik, kolonel J. Hiob. Moodustati toimkond, valiti juhid. Hiljem paluti abiks sekretär, kelle ülesandeks jäi suvipäeva kantselei (kirjavahetus, ringkirjad, protokollid jne.) korraldamine. Detailsemaks korralduste läbiviimiseks paluti tegevusse üksikud pealikud: majandus-, toitlus-, sanitaar-, spordi- ja sidepealik, korterivanem, liikumisjuht, külaliste vastuvõtja ja kaaslased jne. Alustuski töö! (Toimkonna koosolekud, juhtide nõupidamised omavahel, läbirääkimised pealikutega, ringkirjade koostamine ja väljasaatmine, andmete kogumine, finantskalkulatsioonid kulude ja nende katmise suhtes, toitlustabelite arvutamine jne.)

Ühisöökorter

Eeltööd on lõppemas, päev ise lähenemas. Hairub meeleolu. Kasvab juhtide kohustustöid. Suureneb mure. Kõik see ühtub palavaks sooviks: peaks kõik õnnestuma ja õnnestuma h ä s t i, sest seekordne suvipäev on Valga ringkonnas esimene ja seetõttu nagu nurgakivi ehitusele edaspidiste suvipäevade kaudu.

Reedeks, 13. juuliks s. a., jõuab kohale üldjuht, pr. E. Aalberg. Anname aru tehtust, informeerime kujunevast kavatsusest koos homset. Samal päeval liigub ka katel Valgast Helmesse välisköögi tähtsaima atribuudina. Selle muretsemise, kohale transporteerimise, nagu mitme teisegi korralduse õiendas meil aitaja käena maleva pealik, kol. J. Hiob. Kohapeal, Helmes, käib kibe töö. Korterivanemat, pr. L. Tuimann'i, peab jätkuma kõikjale, küünis naride ehitamisel, söögilaua püstitamisel jne. Korraldada 240 inimesele magamisasemed, pakkide panikohad, riidevarnad, koht lauas korraga söömiseks — see ei nõudnud mitte vähest askeldamist. Samal ajal rassivad Tõrvast majandus- ja toitluspealik, muretsevad 240 inimesele nõusid, teevad sisseoste. Sek-

retäri sõrmed peavad olema virgad: valmis lüüa kõik tarviline tahvleile homme väljapanekuks (sisekord, päevakava, tabelid, skeemid, töö jaotus, teadaanded jne.) Öhtu hilja poole ööni vehivad Tõrvast operetitegelased, higistab orkestrijuh. Selle kõige tulemuseks on see-eest ka laupäeva hommikul hoogus ettevalmistatud otsekohesesse töösse rakendumine.

14. juuli varahommikul, juba kell 0500, on liikumas Tõrvast pealikuid. Kell 0700 sõidab liikumisjuht Valka vastu rongiga kogunejaile. Kell 0800 viib veoauto kõik tarvilise Tõrvast Helmesse, kus ees ootavad juba esimesteks töödeks palutud esindajad lähimaist jaoskonnist.

Peatselt suitseb katel. Kattub valgete linadega ja nõudega pikk-pikk söögilaud roheliste põliste lehtpuude vaiju all. Tahvleile lossi rõdul kinnitatakse tabeleid, korraldusi, teadaandeid. Tehakse veel viimseid viimistlusi kantseleis, sideme-, sanitaarpunktides. Lossi esisel ringisplatsil, lilledega palistatud sõõri keskel püstituva kõrge lipuvarda juure kinnitatakse lipp — avamisel tõstmiseks. Liigub korterivanem, et juhtida kohale esimesi kohalejõudjaid. Peatselt saabuvad ka omnibused. Neist väljub sinises oma p e r e (tunned nii!) säravil silmil ja naerul huulil.

Kell 1330 kostab signaal kogunemiseks avamisele. Kogunetakse jaoskondade järgi, jaoskonna vanemaga eesotsas. Kell 1345 on kõik täpselt korras ja liigutakse küüni juurest mööda alleed lossi esisele avamisplatsile. Kell 1355 kuulatakse sisekorra pealikult avamisesel tarvilised teadaanded ja täpselt kell 1400 võib viimane teada üldjuhile, et kõik on korras ja valmis avamiseks. Rõdule ilmub külaliste hulk üldjuhi, pr. E. Aalbergi, palutuna.

Opetaja, hr. J. Uustalu, lahkudes rõdult ja ilmunud sõõri keskele, kostab palvelaul, et taeva isa ise „... andku õnnistust me tööle, et ... paistaks õnne-, rahupäike me armsal, kailil isamaal!“ — Tõuseb lipp, mida saadab vaikides, elamusrikkalt heledas päikesesäras kõigi osavõtjate pilgud...

Üldjuht võib kuulutada päeva avatuks.

MULJEID SUVIPÄEVILT

Juba jaanipäeva paigu oli kuulda siin-seal Valga ringkonna naiste seas, et midagi on tulemas. Kõigi tunnusmärkide järgi otsustades pidi see olema midagi enneolematut. Peagi selgus, et Naiskodukaitse Valga Ringkond korraldab Helmes 14. ja 15. juulil s. a. suvipäevad (suurpäevad). Kuna sellane suurem naiskodukaitse laager on üldiselt veel uudne, kasutasin meelsasti lahkut kutset laagri küllastamiseks.

Suvipäevade asukoht on valitud õnnelikult. Laagri territooriumiks on avar Helme park ühes lossivaremetega ja osa põllutöökooli hooneid.

Helme kants on kodumaa kauneimaid maakohti. Eriti ilusana, otse maaliliselt mõjusid aga suvipäevast osavõtjate rivistused koolimaja ees sõõris ümber lipuvarda, panoraamiks maaliline park lossivaremetega...

Naistele omase temperamendiga on askeldust palju, kuigi ei kuuldu käsklusi ja raaporteid, nagu neid oleme harjunud kuulma kaitseliidu laagris.

Sisekorra pealiku, prl. Kulli, teadaanded algavad harilikult lakooniliselt: „Muide!“ — kuid lõpevad juba üsna kategooriliselt: „Nii!“

Olen käinud ja viibnud igasuguseis laagreis, seepä-

rast kerkis nagu tahtmatult igal sammul esile võrdlus — ja pean tunnistama — see kippus tulema tihtigi meeste kahjuks. Vähemalt sisekorra suhtes andsid Valga ringkonna suvipäeva naised nii mõnelegi kaitseliidu laagri tublisti silmi ette.

Hästi oli korraldatud meelelahutuslik külg. Roh-

Naiskodukaitse esinaine Mari Raamot päeva juhtide keskel

Sulle, mu kodu!

- klavuriiga mängu -

M. K
1932.

Tempo di marcia.

ff *mf*

Im pö rmad mi tled en si mest, mu ko du! Im pi hanad

f *mf*

luided en si mest, mu kodu! Im kallimad saarid en

ff *f* *mf* *ff*

Sul. a mu kodu! Im lega, mu es ta, mu lisa

ff *f* *mf*

Kirik on Sul

Sulle, mu kodu!

*Me mõtted? Neist juhitult liigume, rassime siin,
neist tingit ka rõõmud, ka piin. —
Neid otsata palju meil ringlemas peas
nii noores kui vanemas eas —
kuid paremad mõtted on Sinust, mu kodu!*

*Me tunded? Neid vallub kord rõõmus, kord vihas,
neist leegitseb enamik armastusihas. —
Neid mõnesti ülevaid, kõrgeid ka palju,
eks sageli väiklus ja madalus mulju?
Kuid pühamad tunded on Sinust, mu kodu!*

*Me soovid? Kas neid on siis vähe veel elus?
Neid tõuseb me hinge küll õnnes küll valus....
Neist rünnakul paljugi nurjub ja tühjub,
sest toibudes uusi meil jällegi kuhjub —
Kuid kallimad soovid on Sulle, mu kodu!*

*Me kodu on ilmaks, kus kõike sa leiad,
mis paremat, pühamat, kallimat tead.
Ja kuigi see kodu on vaene, on lihtne,
seal süda on puhas, seal tunne on ehtne.
Seepärast: mu tegu, mu elu, mu töö — on Sulle, mu kodu!
Tõrvas, juulikuus 1934. a. Mari Kull.*

kesti laulu, rahvatantsu, mängu, lõksetuli, kõned.

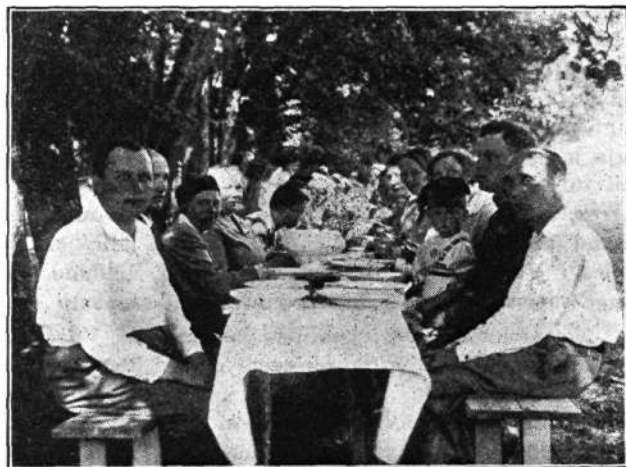
Ringkäigul lossivaremeis ja vanus hiiekohis, maal pr. Parts niivõrd tõetruu pildi muistseist eestlasist, raudrüütleist, sõdadest ja lossivaimudest, et araverelised semad löid juba üsna kartma.

Toitus, see naiskodukaitse peala, oli korraldatud eeskujulikult. Juba üle 100-m pikkune, hästikaetud söögilaud põliste pärnade all, pakkus ilusa pildi.

Öökorterite korraldus suures põllutöökooli küünis näitas, kuidas suuremaile hulkadele valmistada magamisasemeid. Imponerivalt mõjus lihtne, kodune ja südamlük, vaba liigsest ametlikkusest, käitumine ja esinemine suvipäevlaste seas esotsas hallipäise lugupeetud naiskodukaitse esinaine pr. Mari Raamotiga. Iga-

Köök

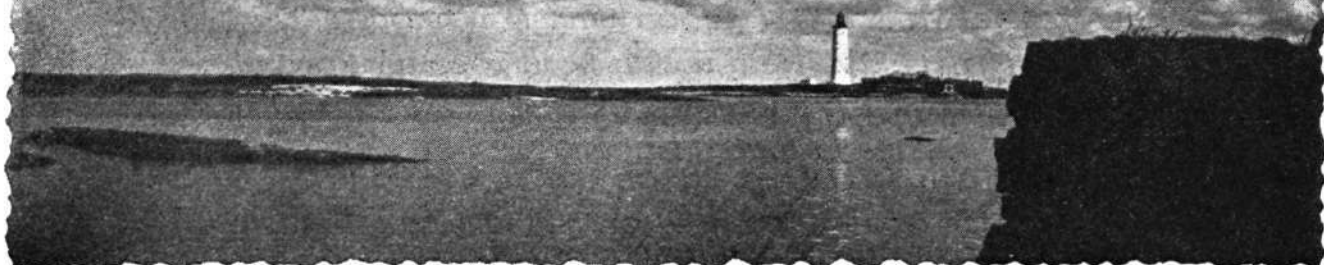
Külalised ja päevast osavõtjad lõunalal

tahes täiesti iganenuks tuleb lugeda vaade, kus kujutati naiskodukaitset paraadil marssimas.

Teisest küljest näitas jällegi aktus Tõrvas vabadesõjas langenute mälestussamba juures, et tundealad, aktused jne., nende korraldamine jäägu ka tulevikus naiskodukaitse südameasjaks, sest siin ei ole neil võistlejat.

Usun, et Valga Ringkonna Naiskodukaitse kvalifitseeritud esindus, kes viibis 14. ja 15. juulil oma suvipäevadel, ammutas siit uut jõudu ja indu oma tegevuseks olla kodu looja, korraldaja ja kaitsja.

Vilsandi

Vilsandi tulitorn Vaika saarelt vaadatuna

Linnukaitse on parim noorte kasvatusvahend nende hingeliseks parandamiseks.

A. THOM.

Vilsandi „lindude kuningas“

„Gauk“ — „gjauk“ — „go-go-go-ga-ga-ga-ga“, „krrr“ — „krrrr“, „o-a-uu“, „o-a-uuu“, „go-go-go-gorrr-gorrr“, „kärrr“ — „korrr“, „kerrr“ — „krrr“, „tiir“ — „tiir“ ja muud lindude häälsused täidavad Vilsandi piirkonna õhu. Üks alatine lindude lendlemine ja kisa Vaika saarte kohal, see on Vilsandi tõeline pale. On ju siin omapärane nurk Eestis. Siin on lindude riik. Siin võivad nad rahulikult pesitseda, haududa ning oma poegi kasvatada, kuni nad toibuvad ja võivad võtta ette pikemaid reise. Ja kuu-kahe pärast ongi poeg juba rändamiseks küps. Noor merilind ei vaja ju ema ega isa hoolitsust kõhutäie suhtes. Niipea, kui ta tuleb munast välja, on ta päeva pärast kohe meres, sukeldub ja otsib toidust. Tuhanded-tuhanded linnud tulevad siia kevadel ja lahkuvad jälle sügise tules. Vaid mõned üksikud linnuliigid, lindude kuninga merikajakaga eesotsas, jäävad ümber aasta siia.

Nende lindude eest hoolitsejaks isaks on Vilsandis tuletorni ülevaataja ja meresideme punkti ülem Arthur Thom, kes on ühtlasi meie saarte merekaitseliidu hingeks. Tal on siin üksildasel saarel rida kohustusi ja ülesandeid, kuid oma vaba aja pühendab ta lindudele. Ta ütleb ise, et need õhus tiirlevad linnud on tema kanad või teiste sõnadega „rannarahva kanad“. Harilikust kanast erinevad merilinnud peale arguse veel seega, et nad inimesele munevad mune, kuid inimese käest ei nõua midagi. Kuid hoolimata sellest ei suuda rannarahvas sellest kasulikkusest veel saada aru ja ta hävitab armutult linnupesid.

Mõne aasta jooksul on Vilsandi saar muutunud meie ja välismaa turistidele, loodussõpradele ning noorsoole palverännaku kohaks. Eriti rohket tähelepanu on pühendatud Vilsandile meie ja isegi välismaa ajakirjandus. Vilsandit on külastanud välisriikide teadusmehed, nagu dr. krahv Zedwitz, Ecke ja teised, kes Vaika elanikest on kirjutanud suured teosed ning tei-

nud rea huvitavaid ülesvõtteid, milliseid pildikogusid maailmas leidub väga vähe.

Et Vilsandi on saanud kuulsaks, siis selles ollakse küll tänuväärne A. Thomile. See on tema teene, et rahvas rändab sinna, et ajakirjandus Vaigastest võtab sõna, et välismaalased sõidavad sinna kokku ja et nüüd, lõpuks, Vilsandi töötab kujuneda üheks meie turistide peatuspunktiks, kuhu tulevaks aastaks tahtakse ehitada eriline maja, kus turistid lühemat ja pikemat aega võiksid peatuda.

Mida Vilsandi siis õieti endast kujutab? Pealiskaudsel vaatlemisel mitte kui midagi. Kaljune saar, mida ümberringi piiravad tumedad kaljurünkad, saare keskel küla, kokku 32 majapidamist ning elanikkonna suurus vaid 169 hinge. Saare keskel on ka männimets, kus palju leidub kadakaid, nagu kunagi Saaremaal. Kuid sellast puhast ja korras hoitud metsa ei leidu meil mujal Eestis. Kadriorus leiame mahapilutud paberitükke, seda ei leia aga mitte Vilsandil. Puhtus on otse eeskujulik. Isegi mahalangenud vanad käbid riisub iga talunik oma krundil kokku ja ajab nad männitüve ümber kuhja.

Nagu eeltoodust näeme, ei ole ju Vilsandil midagi erilist, mis võiks inimest kiskuda sinna. Aga ometi vooritakse sinna ja aastast külastab saart 2000—3000 inimest.

Meie leiame aga A. Thomi külaliste raamatust vee-teede valitsuse direktori ins. E. Aviku pühenduse lindude kuningale, kus talle avaldatakse tänu selle eest, et ta on osanud üksiku saare muuta rahvarändamiskohaks ning A. Thom seatakse teistele tuletornide ülevaatajale eeskujuks.

Kas leidub meil aga veel teist Arthur Thomi, kui ta kord siit maapealt peaks kaduma? See on küsimus, mis paneb mõtlema ja millele peaaegu kõhklemata võiks öelda — ei. A. Thom võib teile pajatada oma

hoolealuseist, Vilsandi ajalooost ja müstikast, ka igast kaljurahnust palu — neist ei tule tal kunagi puudust.

Üle 25 aasta on ta tegelnud linnukaitse alal. Tal on suured kogemused sel alal. Kahest hahapesast on nüüd saanud 700 hahapesa. Milline edu! Teistest lindudest ei maksa üldse kõnelda, neid on niivõrd palju.

Ehk küsige A. Thomilt, millal üks või teine linnuliik tuleb saarele, pesitseb, lahkub, ja iga linnu omapärasusi, karakterit, siis jutustab ta teile kõik peensused. Neid andmeid on võinud ta koguda vaid pikaajalise hoolsa töö tagajärjel.

A. Thom ütles suvel nende ridade kirjutajale saarel: „Linnukaitse on parim noorte kasvatusvahend nende hingeliseks parandamiseks.“ Ja edasi: „Noored on valmis külvimaa, kus soojast südamest tulnud sõnad leiavad tänuliku pinna.“ Ta näeks meeleldi, et saart külastaksid meie noored kotkad ja kodutütred ja et nad midagi ka sealt oma hinges viiksid kaasa. Ilusat ja õilast. Sest kes armastab loodust, see armastab ka oma ligimest. Tema siht on eriti noori kaasa tõmmata. Ta teeb selleks väsimatult tööd. Rääkimata oma vaevast linnumajade ja pesade ehitamisel, on ta kogu asjasse paigutanud oma raskesti teenitud sendid, et oleks midagi näidata. Ilma ühegi toetuseta on Vilsandi saarele tuletornide majja tekkinud muuseum, kus leiata sajad linnuliigid täistopitult, mineraaliekogud, taimestikud ja palju, palju muud.

Siin töötab A. Thomile väsimatult kaasa ta lugupeetud ja külalishakke abikaasa, pr. Alma Thom. Pole temagi oma mehe kõrval kogu asja juures saanud jääda külmaks pealtvaatajaks. Ta on isegi kirjutanud Vilsandist ja Vaigastest raamatu. Aga palju vaeva ta näeb suvel, millal ekskursioonid külastavad Vaikaid? Neid tuleb toita ja nii mõneski asjas aidata. Ja seda teeb proua A. Thom suurima lahkusega. Thomide kodu on koduks igale külastajale. Vahet seal ei tehta kellegi vahel.

*

Kus asetseb siis õieti Vilsandi? Saar asetseb meie läänerranniku kaugeimas sopis. Vilsandit piiravad saared Loonalaid, Vaikad, Vesiloo, Harilaid ning Kihelkonna lahes Pätsurahu, Vasikalaid, Telvemaa, Telve-
rahu, Lellemaa, Sitikarahud, Käkimaa, Kalarahu ja Noogimaa. Nende kaudu pääseb Kihelkonna alt isegi jala Vilsandile.

Edasi on Vilsandi ümbruses veel saarekesi, nagu: Umalakotimaa, Kurgurahu, Vörkrahu, Laurimaa, Oiurahu, Juksirahu, Nootamaa, Salavo, Innarahu, Maturahu jne.

Vilsandi ümbruskond on laevasõidule hädaohtlik, sest kaljurünnakud ulatuvad saare juurest kuni 20 kilomeetri kauguseni merre. Siin tuleb meil ka kõige rohkem ette laevahukkumisi. Et laevad ei satuks aga mitte Vilsandi kaljudele, siis selleks on saarel tuletorn, mis saadab kaugele, kaugele merele 20.000 küünla valguseid kiiri. Õnnetuse puhul sõidab aga merele Vilsandi päästejaama päästepaat, mis on kunagi ehitatud Londonis ning millega on seni päästetud 87 inimelu. Luge-matu arv laevu on hukkunud Vilsandi kaljudel. Vaid suurimaist saadakse teada ja tõtatakse abiks. Tihti

nähakse aga, et laev on hukkunud, kui meri uhub kaldale laevatükke ning laipu. 10 aastat tagasi hukkus Laiamadalikul Saksa aurik „Cronos“, mis viis enesega kaasa 200 miljoni sendi väärtuses laadungi ja meri tõi kaldale 17 laipa. Laibad paigutati kirstudesse ning 17 kirstu kanti korruga Ansi küla kalmistule. A. Thom nimetab Vilsandi piirkonda „laevade surnuaiaks“.

Kui laevad merel juhtuvad nägema tuletorni tulesignaali, mis morsetähstiku järgi tähendab täht „u-d“, siis pagevad laevad viivitamatult kaugemale merele.

Et Vilsandist saada täielisemat ülevaadet, siis tuleks peatuda ka veidi saare ajaloo juures. Kõigepealt, kust on tulnud see nime, Vilsandi? Siin puudub iga-sugune eestipära. Rahva suus kõlab jutt, et kunagi hallil ajal on saare juures hukkunud hollandi laev. Laevalt pääsis saarele hollandi kapten ühes naisega. Nemat on siis saare nimetanud „Felsandiks“. Hiljem on saart hakatud hüüdma Vilsandiks.

Õnnetus selle hollandi laevaga olevat juhtunud 1703. aastal. Ja hollandi kapten ühes oma abikaasaga olid siis esimesed inimesed, kes asusid elama sellele tühjale kaljusele saarele. Ehtasid sinna endale maja ning hakkasid harima põldu.

Vilsandlaste seas on ka levinud muinasjutt, et enne hollandlaste maale tulekut elutsenud saarel vana kalur Jaak. Jaaku hakanud külastama keegi tundmatu ja kui Jaak teda lähemalt vaadelnud, siis näinud, et võõral paistavad mütsi alt sarvenukid. See olevat olnud tont. Jaak ajanud ta merre, kuhu ta ka uppunud.

Edasi kõneldakse veel, et hollandi kapteni nimi olnud Doll ning tema järeltulijaks Eestis olevat praegune Viljandi praost Vestren-Doll.

Nagu juba eelpool öeldud, on saare pind kaljune. Ometi aga hakkasid inimesed sinna asuma ning soe-

Ülat: Lindude kuningas A. Thom rõngastab noort kajakat

All: Lindude linn Vaika saarel. Elumajad on ehitatud vanadest miinidest, tsemenditünnidest, kividest ja laudadest. Mõnes majas on üle 20 üksikkorteri, mis hooajal kõik täis. Eemal on näha Vilsandi tultorn

tama põlde. Sinna meelitas inimesi kalarikas meri. Mererannast korjati üles adrukujad, mis laotati maapinnale laiali. See mädanes ja kõdunes ja nüüd on siis aja jooksul saadud isesugune pruunikas muld. Tehti aina uudsemaad juure. Hoolimata kehvast Vilsandi maapinnast armastavad vilsandlased oma kodusaart. Olgu vilsandlane kui kaua tahes kodusaares eemal, tuleb ta siiski kord saarele tagasi, et seal oma elupäevi lõpetada.

Kuivõrd armas vilsandlasele on tema kodusaar, siis näitab kõige piltlikumalt see asjaolu, et nad on endale loonud isegi „hümni“ ja seda laulab iga saare elanik:

Kõigi saarte hulgast kõige armsam
on mu meelest väike Vilsandi —
kõigest ilmarõõmust kõige rõõmsam
olen siis, kui näen sind, Vilsandi.

Ümberringi armas merekohin,
laineid saadab Läänemere voog.
Kena mände ladvus vaikne sahin.
okstel mängib merituulte hoog.

Nende rahvast ja ka nende laevu
ilmaag küll vahest takistab,
tasa õhtul sõudes nende laevus
vaiksel lauluhääled kõlavad.

Sügisesed tuuled, torm ja maru
Nende teel neid tihti vaevavad,
meri möllab justkui mässav karu,
lained laeval hauda kaevavad.

Talvekülm, kui õppind sillameister
teeb neil suuremaale saanitee,
Priske ruunadega üksteist võites
sõites saavad üle jäätan'd vee.

Kevadine tuul neil mõrdu lõhub,
kalapüüsed ära kaotab.
Jää siis lommi lommi vastu uhub,
sillatee neil ära lammutab.

Kõigi saarte hulgast kõige armsam
on mu meelest väike Vilsandi.
Kõigest ilmarõõmust kõige rõõmsam,
olen siis, kui näen sind, Vilsandi.

Vilsandi saarel on rida külasid. Neist võiks nimetada Venede, Mäe, Üksküla ja siis Aabaku lõugas, Läku lõugas ja Saare ots. Saar enesest on 7 kilomeetrit pikk ning laiem koht 2 kilomeetrit. Siin elavad enamuses merimeeste perekonnad. Mehed töötavad laevadel ja talvel tulevad koju. On aga ka talusid, mis suure perekonna võivad toita ja vilja jatkub isegi müügiks. Nii näiteks Julius Teäre „Tolli“ talu on üle 80 tiinu suur, sellele järgneb Oskar Teäre talu 32 tiinu suur, siis Täikesel-Vilsandil „Küti“ talu jne. J. Teäre talu olevatki kunagi kuulunud hollandlasele Dollile.

Ja sel väikesel saarel on tervelt 15 mäge: Paagi, Kruupa, Halliaugu, Sõnninina, Tont-Jaagu, Eesranna,

Põllu, Oidja, Venede, Abasiäre, Küla, Mendri, Paagi (kaks ühenimelist) ja Pihlamägi. Mäe nimetust nad kannavad, kuid mägesid kui niisuguseid pole üldse olemas, on vaid künkad. Vilsandlane aga tahab, et tal peavad saarel olema ka mäed. A. Thom kõneldes mägedest ütleb, et nad on kõrged 100—300. Jätab aga targu ütlemata, mis see arv peab tähendama, kas meetreid või jalgu. Hiljem siis seletab, et sentimeetreid.

Vilsandlane on uhke sellele, et ta on pärit Vilsandist. Lukustatud uksi ega vargust Vilsandis ei tunta. Mis tähendab riid ehk kakelus, on vilsandlasele võõras. Räägitakse Vilsandist lugu, kuidas kaks meest omavahel keeruliste arvete õiendamisel sattunud arusaamatusse. Ja asi lahendatud siis nii, et istutud koos saarel paati ja sõidetud Kihelkonnale. Seal palgatud hobune ja sõidetud Kuresaare. Mindud siis ühe advokaadi juure paluma, et see võtaks asja lahendamise kohtus enda peale.

Kord pöördunud keegi noormees, kes oli sõitnud merel kauemat aega, tagasi kodusaares. Saarel olnud piduõhtu ja noormees läinud ka sinna. Olnud viinastanud ja seetõttu hakanud norima riidu. Läinud siis kutsuma saarepiigat tantsima, see ei lähe. Pöörab teise poole, samuti äräütlemine. Käib kõik läbi ja ikka sama tagajärg. Mees lahkunud peolt ja päev-kaks hiljem saarelt, öeldes: „Mina pole enam vilsandlane...“

Millised on Vilsandi omapärasused? Vilsandi on meil kõige soojem nurk Eestis, kui võtta arvesse keskmist temperatuuri. Kevadel on küll kauem külm, kuid seevastu ei tunta öökülmi, mis meil mujal sünnitavad põllumehele kahju. On ilm kord muutunud soojaks, siis püsib see ka soe.

Maa saaduste suhtes on tehtud kindlaks, et iga taim, mis maapinnast kasvab, sisaldab jooti. Arstimise mõttes on see inimesele väga tähtis. Jooti puhtalt, ka mitte lahendatult, ei või iga inimene sisse võtta, küll on see aga tervisele kasulik, kui joot satub inimese organismi taimede kaudu. Saarel pole seetõttu leida inimesi, kel oleks veresoonte lupjumine, skorbuit, „kropf“. Teatavasti sisaldab meriadru endas teataval määral jooti ja kuna sellega väetatakse maad, siis satub see maapinda ja sealt juba taimestikku. Karjamaad on rohu mõttes kehvad, kuid seevastu rohi väga toitev. Loomad on lihavad. Või on joodi tõttu eriliselt punakas.

Vilsandis võib leida taimi, mis mujal on haruldased, nagu: merikapsas, daani merisalat, merisinep, merirõigas, lamav ristikhein, ranna ristikhein, valge kukehari ja muud. Et neid iseäralisi taimi võib leida saarelt, seletub seega, et meri on uhtunud neid siia.

Kui vaadelda muud saare loodust, siis näeme, et kadakapõõsad on kui ära näritud. Seda kõike on teinud tuul. Tuul on põõsad surunud vastu maapinda. Sama lugu on ka mändide ja tuhkpuga, mis kasvab Vaigastel. Ilus ja võimas on aga mänd metsas.

Silmas pidades saarte rikkalikku taimestikku, külastavad saari iga aasta loodusteadlased, kes korjavad kollektsioone. Eesti, Läti, Soome, Leedu botaanikute kongress peetakse tuleval aastal Kuresaares ja sealt sõidavad kõik botaanikud pikemaks ajaks Vilsandile.

Siin võib näha peale maapinna väljakerkimise merest maakamara ja taimestiku tekkimist kõige selgemalt. Ka võib näha, millist mõju on avaldanud linnustik maakamarale.

Täiesti omapärased on Vaika saarte kirjud kaldad. Need meeldivad eriti kunstnikele. Seal näeb metsikut ilu. Kallaste küljest on tükid kui küüntega ära kistud.

Vilsandis võime näha Põhjamaade korallide saarestikku. Nii näiteks on Karirahu ümargune saar ja veekogu keskel nagu tavaliselt korralli-saarestikul. Kenad on silmale väikesed põllulapikesed ning tüübilised Saaremaa kiviaiad.

Milliseid linde leiame Vilsandis ja millal nad seal pesitsevad? Suured merikajakad elutsevad Vaigastel ümber aasta. Võib leida ka jääparte, kui pole just kõva külm. Esimesed tulijad on aga kiivitajad, siis tulevad kosklad ja hahad. Nad ilmuvad märtsis. Siis hakkavad tulema igasugused kajakalised linnud, nagu naeru-, kala-, tömmukajakad, meriharakad. Veidi hiljem jõuavad kohale pardid ja viimaseina tömmu-vaerad, tutt-vardid, „politseinikud“-tiirud, kivipöörajad jne. Rohukoskel tuleb alles juuli lõpul. Nii siis Vilsandi linnuriigi õigemaks külastamisajaks on mai-, juuni-, juulikuud. Niipea, kui linnud on pojad haudunud välja ja need on kasvanud suureks, lahkuvad linnud saartelt. Maha jäävad vaid tühjad pesad muna-koortega. Linnud kaovad lahesoppidesse, kaugele merele, lõuna poole ja mujale. Lindude rändteed tehakse kindlaks lindude rõngastamise abil. Ja rekord kaugelelennus on Eesti saarel üleskasvanud linnu käes. Üks noortest rõngastatud tiirudest leiti esimesel sügisel lõuna pool ekvatorit, Lääne-Aafrika Atlandi rannikul asetseva Mossamedase linna lähedal, mis kuulub Portugalile. Õhujoones teeb see vahemaa välja ligi 8000 kilomeetrit, kuna aga tiir lendab mööda meri- ja ookeanirannikut, siis on selle vahemaa tõeline pikkus 12.000 kilomeetrit. On arvestatud, et lind pidi päevas katma 87 ja pool kilomeetrit. Kui aga võtta arvesse, et lind vajab ka puhkust ning aega toidu otsimiseks, siis pidi ta päevas lendama märksa rohkem maad läbi.

Vaika saartelt leiame veel linde, mis mujal Eestis ei pesitse, nagu meri- ja tömmukajakad, röövtiir jne. Käesoleval aastal oli röövtiiru jälle Vaikal näha. Kunagi oli palju hahkasid Paldiski lähedal Roge ehk Pakri saartel. Nüüd on need linnud seal kadunud, sest seal hakati rüüstama linnupesid.

Mõned rannamehed kurdavad, et merilinnud sünnitavad neile vaid kahju. Nii käivat kajakad põldudel söömas vilja. Põllumees ei saa aga aru, et kajakas on talle just kasuks. Kord lahati kajakas, ja ta sisikond oli täis traatusse, mis ometi on põllule kahjulikud. Tähendab kajakas oli kõndinud kündja järel vaos ning traatussid ära korjanud. Kasu pole küll meri- ja tömmukajakast, kes lõhuvad kalurite võrke, kui ta neist võtab välja kalu. Merikajakas ei heida armu ka vähemate lindude poegadele ja munadele. On tal endal pojad munast väljas ja need vajavad toitu, siis röövib ta teiste lindude poegi, kisub need tükkideks ja toidab oma poegi. Merikajakas on aga uhke ja teda nimetatakse „merilindude kuningaks“. Seepä-

rast tuleb talle ta teguviisid anda andeks ning seda linnusugu hoida alal. Neid pole meil kuigi palju.

Olgu merilind kui halb tahes, teda tuleks siiski hoida. Nende suhtes levitavad linnuvastased igasuguseid laimujutte, kuid see ei tohi linnusõpru heidutada. Nii näiteks kirjutab üks ajakiri hiljuti, et hahk söövat siiamarja ja see on ometi kahjuks kalurile. Kahjuks ei tunne see autor haha elu- ja toitlusviise, siis poleks ta seda mitte kirjutanud. Siig kudeb teatavasti sügisel ja siis pole enam ainustki hahka rannas näha. Ta läheb koos poegadega kaugele merele. Ja isalind, see kaob kohe, kui ema on läinud hauduma. Viimaseid hahkasid leidub Vaigastel vaid juulis, augustis.

Lindudest on olnud kasu ka selles mõttes, et nad aitavad kultiveerida maapinda. Vaika saared enne lindude tulekut olid tühipaljalt kaljused saared. Nüüd hakkavad nad juba muutuma heinamaaks. Linnud kannavad sinna kokku pesamaterjaali, mis ajajooksul kõduneb ja mädaneb. Pealeselle on nende väljaheitel heaks väetuseks.

Mõned merilinnud kõlbavad ka toiduks, välja arvatud n.-n. „tuukerlinnud“, kes sukelduvad meripõhja ja sealt endale otsivad toidust. Nad söövad peamiselt liimuseid ja liimusesööjate hulka kuulub ka hahk. Neil lindudel tuleb nahk tömmata maha ühes rasvakorraga, sest rasval on juures traanimaik. Parte võib aga süüa igal ajal ja söödavate lindude hulka kuuluvad luitsnokk, pahnokk, piilak, talvepart ja roopart. Võiks süüa ka kajakaid.

Omaette peatükk on lindude elu jälgimine. Vaika saarel võib istuda päev otsa ilma et tüdimus tuleks peale. Ja linnud on siin nii kodused, hirmutamata. Nii istub vaeras rahulikult pesal ega põgene sugugi mitte inimese juure tulekul. Ta laseb end isegi pesal paitada. A. Thomi õuel kolab ringi ristpart. See lind on jäänud niivõrd koduseks, et ei mõtlegi enam minna merele. Ta jalutab vaid ringi, ajab taga kanu ja kukke, keda ei näi sallivat. Sööb sama toitu, mis kanad ja vahete-vahel kaevab A. Thom mullapõuest välja vihmusse, mis on ristparti lemmiktoiduks. See lind seisab õieti A. Thomi vana ema hoole all, kelle kutsumisel lind jookseb kohe juure. Ta tunneb ära oma toitja.

Kes tunneb looduse vastu huvi, võib panna tähele lindude elus ka seda, kuidas ühe liigi lindude isa ja ema kordamööda istuvad munadel, sealjuures aga teiste isad hauduvad-emand jätavad maha ning lähevad tagasi merele. Eriti truu kasvataja on emavaeras. Teda ei saa võrrelda isegi mitte inimesega. Ema vaeras muneb harilikult 4—5 muna, kuid siis võite näha emalindu merel ringi ujumas — 15—20 poega järel. Lind korjab üles ka selle vaera pojad, kelle ema on läinud kaduma või saanud hukka.

Turistidele pakub erilist huvi esimesel Vaika saarel asetsev „lindude linn“. A. Thom on siia püstitanud vanad miinid, tsemenditünnid, kastid ja muud ning neist valmistanud nendele elamud. Ühes elamus oli isegi üle 20 „korterit“ ja igas oli elanik. Hooneid on püstitatud ka kivist ja need on otse hädavajalised. Igasugused röövlinnud, varesed ja rongad, tulevad ning söövad

Rätsepaäri

Julius Kull

Tallinn

Suur Karja 6-3

Telefon: 468-37

hauđuja linnu munad ära ning lõhuvad pesad segamini. Kunstlikud pesad aga on ehitatud niivõrd sügavad, et röövlind neis ei näe mune, seega pettunult pöördub tagasi ja järeltulev sugu on jälle päästetud.

A. Thomile teeb peavalu, kuidas saada lahti siilidest ja nirkidest, keda Vilsandis ja Vaigastel on siginenud õige palju. Nirke ei saa kuidagi kätte. Nad poevad kaljupragude vahele. Aga linnumune hävitab ta kohutavalt.

Trükipaberil seda kõike edasi anda, mida Vilsandil võib näha, on väga raske. Inimene peab seda ise oma silmaga nägema ja kuulma A.Thomi seletusi ning

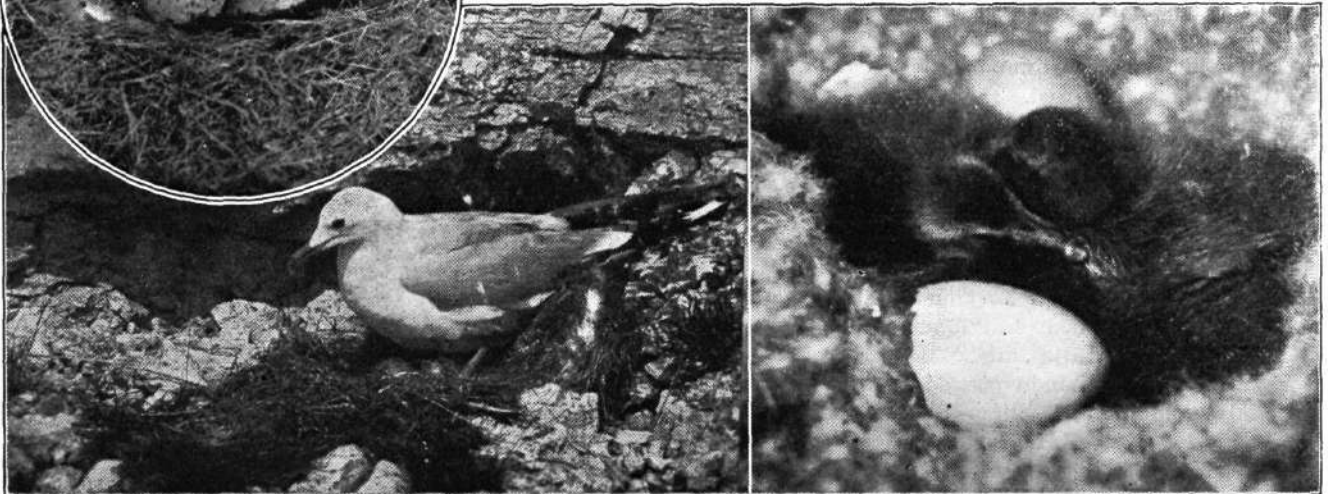
tähelepanekuid. Siis saadakse vaid tõeline pilt lindude elust.

Peab aga ütlema, et Vaika saared kipuvad jääma kitsaks lindudele. Ei saa ju neid vabu merilinde kokku kuhjata nagu inimesi. Ta tahab ikkagi vabadust. Vaika saartele on kogunenud ajajooksul igasuguseid linnusorte, kes üksteisega ei sobi kokku ja paljud linnud ongi end teistest eraldanud, nagu merikajakad. Saarte maa-ala on kõigest 4 ha. Meil on aga merirandades tühje saarekesi küllaldaselt, kuhu tuleks asutada linnukaitsejaamad. Võiks võtta kaitse alla ka tühjad merirannad.

V. K.

Ülal: Kalakajaka pesa
All: Kalakajakas pesal
Kõrval: Hahapesa poegadega

Möödalastud juhus

Sakslased alahindasid maailma- sõjas tanke

„Kas teate, kuidas oli siis, kui me neid esmakordselt nägime?

Granaadid ja miinid rebisid kella 0620 alates puruks maakamarat, mis värises, nagu oleks talle antud hoope Titaani haamriga, ja me lebasime kägeras oma mullaaukudes ja lohkudes hingetult, süda lõhkemas. Sageli oli see nii olnud, aga täna pidi olema lahti midagi erilist, mida nimelt — ei teadnud keegi. Oli mingi seletamatu, masendav aimus, ja mürsurahe, mis tagus kõvendatud hooga, näis aina kinnitavat ähvardavat salapärasust... Nii polnud nad veel iial tulistanud. Ja seal see siis oli: äkiline, kahtlane vaikus meie ümber, vaenlase tulirull roomas urisedes ja röögatades üle meie kaevikute, kaugele meie lahingujoone taha: pealetung!

Vasardavalt algas kuulipildujatuli, piitsutatult ja ragistades, kuid see polnud too, seda me juba tundisime. Aga kuhu jäid vaenlase rünnakahelikud? Ainult üksikult lähenesid hüpetena vaenulised jalaväelased, siin üks, seal teine: khakimundrid, lamedad kiivrid — inglased. Kuid laial rindel roomas lähemale pikkades ridades halle, uluvaid koletisi, kauguses tontlike varjudena, siis hiiglaslikult kasvades, õudu sisendades ja tuld süljates...

Nad veeresid tundetult mürsulehtreisse, ronisid sealt jällegi välja, peatumatult ikka edasi, otse meie laskekraavidele... Mõni neid terasloomi jäi küll maha lamama, tabatuna meie tõkkestest*), aga suurim osa roomas edasi, rõhus maha nagu aururull iga tõkke ning tõi oma kuulipildujatule otse meie keskele...

Need olid tankid, millest olime kuulnud ja mida olime pilganud. Peatumatult tungisid nad meie seisu-

*) Seejuures tuli ette palju kahevõitlusi tankide ja kahurite vahel. Nii purustas üks saksa kahur Flesquières'i küla juures 16 tanki. See teostati ühe saksa ohvitseri poolt, kes üksi oma patareis tulistas väljakahurist tanke, kuni sealjuures langes. Selle ohvitseri vahvus kutsus välja kõigi inglaste imetluse.

kohtadesse. Ja selle võimsa raudse aheliku kaitsel — vaenlase jalavägi...

Nii sai võimalikuks suur läbimurd meie rindest Cambrai' juures novembris a. 1917.

Tankid — uus võitlusvahend, teistes rindelõikudes juba ära proovitud — tõid siin otsustuse. Ja mitte ainult selles lahingus.“

Nii jutustab sellest suurest tankilahingust üks pealtnägija saksa rindesõdur.

*

Kuidas see juhtus, et saksa sõjavägi ei omanud sellaseid lahingmasinaid, või kuigi omas, siis ainult õige vähesed, mis sakslasi 24. aprillist peale (1918. a.) nende pealetungil vähekesse toetasid? Kas tankid olid inglise leiutis (ametlikult tunnustati tanki leiutajaks inglise inseneriväe kolonel sir Ernest Swinton)?

See on saatuse traagika, et sakslased oleksid võinud juba ammu enne seda omada selle võitlusvahendi, mis mõjutas otsustavalt sõja lähet. Selle uue relva kõlvulisuses pidid saksa väejuhid enne veenduma nii drastilisel ja Saksamaale nii saatuslikul viisil. Kuid siis oli see juba hilja. Aga varem — enam kui kaks aastat enne seda — lükkasid nad sellased „fantastsused“ ja „mängitused“ tagasi.

Mõni aeg tagasi Berliinis surnud tehnik Friedrich Wilhelm Goebel konstrueeris juba 1912. aastal „jalgadega“ lahingmasina, „koibadega“, millest tagumine paar üle esipaari edasi lükkus, nii et tank ühe „sammu“ astus ettepoole. Järgmisel aastal demonstreeris Goebel Poznani näitusel üht parandatud mudelit. Ta sõitis masinaga puuteel, mis tõusis 45 kraadi all 30 meetri kõrgusele ning langes sealt niisama järsult alla. Sama katset kordas leiutaja 1914. a. kevadel Berliini staadionil, kuid tookord ebaõnnestus demonstratsioon väikese vea tõttu.

Kui 20 aasta eest puhkes maailmasõda, esitas Goebel ühe lahingmasina, „maasoomusristleja“, valmis

plaanid Saksa sõjaministeeriumile. Kuid plaanid jäeti tähelepanuta. Koos märgukirjaga esitas Goebel veel kord oma plaanid sõjaministeeriumile, kirjeldades selles oma „maasoomusristleja“ võimeid. Ta kirjeldas seda täpselt nii, nagu seda saksa väed 1916. a. Somme'il ja hiljem mujal küllaldaselt pidid kogema. Goebel vanutas Saksa sõjaministeeriumi, et ta leiutis tähendab positsioonisõja ületamist ja lõppu, seega võitu. Aga ka see ei aidanud. Asjatundjad sõjaministeeriumist ja vägedejuhatuses lükkasid tagasi Goebeli esituse. Eelkõige oli staapides kivinenud vaade, et tulirelvad võivad lahendada kõik ülesanded lahinguväljal. Kurvad kogemused lükkasid aga selle vaate ümber.

1916. a. demonstreeris Goebel oma ehitus-päriskrundil Ida-Berliins praktiliselt üht tanki, mille ta oli ehitanud eraisikuult saadud ja isiklike summadega. Tank oli 12 meetrit pikk ja kaalus 300 tsentnerit. Kuigi mõned ohvitserid olid tanki kasutamise poolt, ei suutnud siiski mõõduandvad asjatundjad ja tehnikud (nende hulgas üks AEG salanõunikke) uue võitlusvahendi kõlvulisust teha kindlaks ja loobusid selle uue idee edaspidise arengu jälgimisest.

„Traattökte vastu aitab küllalt traadikäärdest!“ sõnused nad, ja esimene saksa tank müüdi lõpuks vanarauana maha.

Goebel pidas kangekaelset ja kibedat võitlust oma projekti eest, aga pidi alistuma asjatundjate fantaasiapuudusele ja alahindamisele. Ja ometi sündmuste kiire areng tõestas, kui võrd tõsine ja tähelepanuvääriv oli Goebeli esitus. Pool aastat pärast Goebeli mudeltanki demonstreerimist Berliinis kerkis Somme'i lahingus 15. septembril esile esimesi inglise tanke, alul muudugi vähesel arvul (50 tanki). Nad toetasid edukalt oma jalaväe pealetungi ja sarnanesid Goebeli tankile. Vähe-malt tõendasid nad oma kõlvulisust, nagu seda oli kinnitanud Goebel. Nüüd nägi ka Saksa väejuhatus, et uus lahingmasin õigustas end täielikult, ja sakslased hakkasid ehitama tanke oma sõjaministeeriumi eriteadlaste kavandite või inglise ja prantsuse näidiste järgi. Nähti palju vaeva, et „ehitada hea tank, mis ületaks vaenlase omad“. Goebeli projekti ei tuletatud enam meele. Kas Goebeli „maasoomusristleja“ oli parem kui liitlaste lahingmasinad, jääb teadmatuks. Ka ei vähenda see Goebeli teenet, kui mainime, et tema konstruktsioon põhjenes ühele vanale patendile aastast 1821. (Ka liitlased kasutasid üht vana austria patenti.)

Inglasile jäi võimalus Cambrai' lahingus (20.—29. nov. 1917. a.) tanke, kui otsustavaid läbimurderelvi, suurel hulgal lahingusse paisata ja nendega edu saavutada.

Maailmasõja ajal oli Kirde-Prantsusmaa tööstuslinn Cambrai korduvalt suurte lahingute keskuseks, millest tuntuim on eelpoolnimetatud n.-n. „tankilahing“, kus inglise 3. armee juhataja kindral lord J. H. G. Blyng ründas esmakordselt ootamatuse saavutamiseks sakslaste positsioone kolme tankibrigaadiga (378 tanki, mis maksid kaks miljonit sterlingnaela), mida juhatas isiklikult tankikorpuse ülem kindral sir Hugh Elles. Murti läbi kolmest üksteise taga asetsevast saksa kaevikute-joonest, rajades sel moel tihedalt järgnevale jalaväele teed. Saksa rinne murti 10 tunni jooksul sisse 7—8 kilomeetri sügavuselt, mis oli põhjalik taktikaline ja tehniline edu. Sakslasi vangistati ses lahingus kaheksa tuhat meest.

Ajalooratas ei lase end pöörda tagasi, ja jäägu see igäihe enda ette kujutada, kuidas oleks maailmasõda lõpnud siis, kui sakslased juba 1915. a. kevadel — seega 18 kuud varem kui liitlased — oleksid lahinguis omanud tanke (saksa tankid tulid esmakordselt lahingusse 1918. a. 24. aprillil) või kui nad oleksid tankide võimeid hinnanud tõsisemalt ja nende hävitava tegevuse paratuseerimiseks võtnud tarvitusele vastavad abinõud.

Võib õigusega ütelda, et maailmasõja võitsid tankid*). Oleksid sakslased varem tõsisemalt arvestanud seda ohtu, mis neid ähvardas liitlaste tankide näol, oleksid tankid vaevalt nii kergesti nende vastupanu murdnud ja neid sunnitud allaandmisele.

F. W. Goebel tahtis Saksamaad kõige paremini aidata, kuid ta ei suutnud oma „maasoomusristlejaga“ toleaeegses sõjaministeriumis mundrite ja aktide müüri murda läbi, sest ta oli vaid lihtne lukusepp.

*) Seda on pidanud tunnustama isegi sakslased. Nii 1918. a. okt. alul riigipäeva istungil seletas saksa ülemjuhatus staabi esindaja major von dem Busche riigipäeva peakomisjonile: „Mõne päeva kestes on sõjaline seisund põhjalikult muutunud. Ülemjuhatus peab avaldama oma otsuse, mille avaldamine on võimatu raske: puudub võimalus vastast võita. Peategur, mis sellase resultaadi on otsustavalt ära määranud, on — tankid! Vaenlane on neid suurel hulgal ja meile ootamatult pannud tegevusse. Nad on meie eeljoonest murdnud läbi ja oma jalaväele avanud tee. Nad on jõudnud meie vägede selja taha, tekitades kohal paanikat ja katkestades lahingu juhtimise. Ainult tankide eduga tuleb seletada meie kaotuste suurt arvu vangidena, mis suuresti meie jõudu kahandasid ja on meie varude kiire vähenemise põhjuseks.“

09. 10. 1918, mõned päevad hiljem, tunnistas kindral E. Ludendorff riigikantslerile: „8. augustini oli meie sõjaline seisukord hea. Aga tol päeval purustas liitlaste tankide hulgaline tegevusse astumine 2—3 tunni vältel 6—7 meie diviisi. Igal juhul sai see päev Saksa riigile leinapäevaks.“

E. A.

A. TÕNISSON & Ko.

VESIVARUSTUS
K E S K K Ü T E
P U M B A D

Masinaehituse & vasearmatuuritööstus

Tallinn — Rüütl 28–30; tel. 452-60

Tartu — Aleksandri 1; telefon 2-70

Pärnu — Vilmsi tän. 6; telefon 1-61

Viljandi — V. turg 7; telefon 1-54

VILJANDI

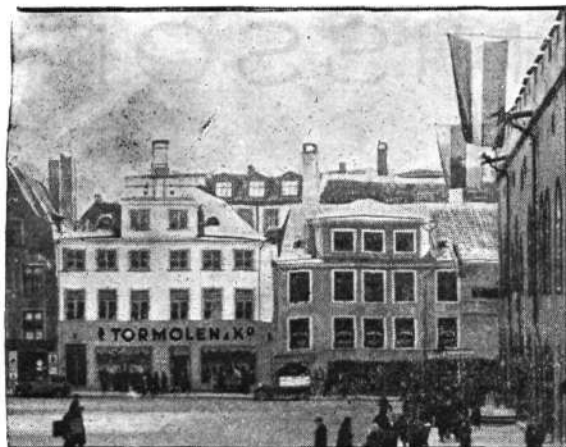
JAHU & SAEVESKI

Igasuguse metsamaterjaali ost, müük ja ümbertöötamine.

Jahvatab püüli, leiva ja teisi jahu sorte, valmistab tange ja kruupe.

Uudisena valmistab heina ja hu.

Ostab vilja ja müüb veskisaadusi.

HUSQVARNA

348 ccm mootorratas

O. Veldemann'iga võitis 26. aug. 1934 Tallinnas hipodroomi sõidul **üldauhinna** kõige kiirema ajaga, püstitas **uue Eesti rekordi**.

See on juba teine kord tänavuse suve jooksul, kus **VAIKE HUSQVARNA** oma osava juhiga võidab hipodroomi sõidul ka kõik suuremad masinad.

Kas olete kuulnud, et Ameerika raadio aparaadid on head — siis nõudke neist ka parimaid.

Üks hea sõitja valib endale ka hea masina!
O. VELDEMANN valis endale **HUSQVARNA**.
Missuguse masina ostate teie endale?

EMERSON ja AMERICAN BOSH

on kaks firmat, kes valmistavad ainult head kaupa. Proovige — siis veendute.

A.-S. TORMOLEN & Ko.

TALLINN, RAEKOJAPL. 17